

Halmos Antal



Gondolkodom, tehát írom

III. kötet

Halmos Antal

Gondolkodom, tehát írom

III. kötet

Budapest, 2020

**Jelen könyvet, illetve annak részeit a szerző előzetes írásos engedélye nélkül
tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában,
vagy eszközzel – elektronikus, vagy más módon közölni!**

**Szerkesztette és a borítót készítette:
Lónyai Péter**



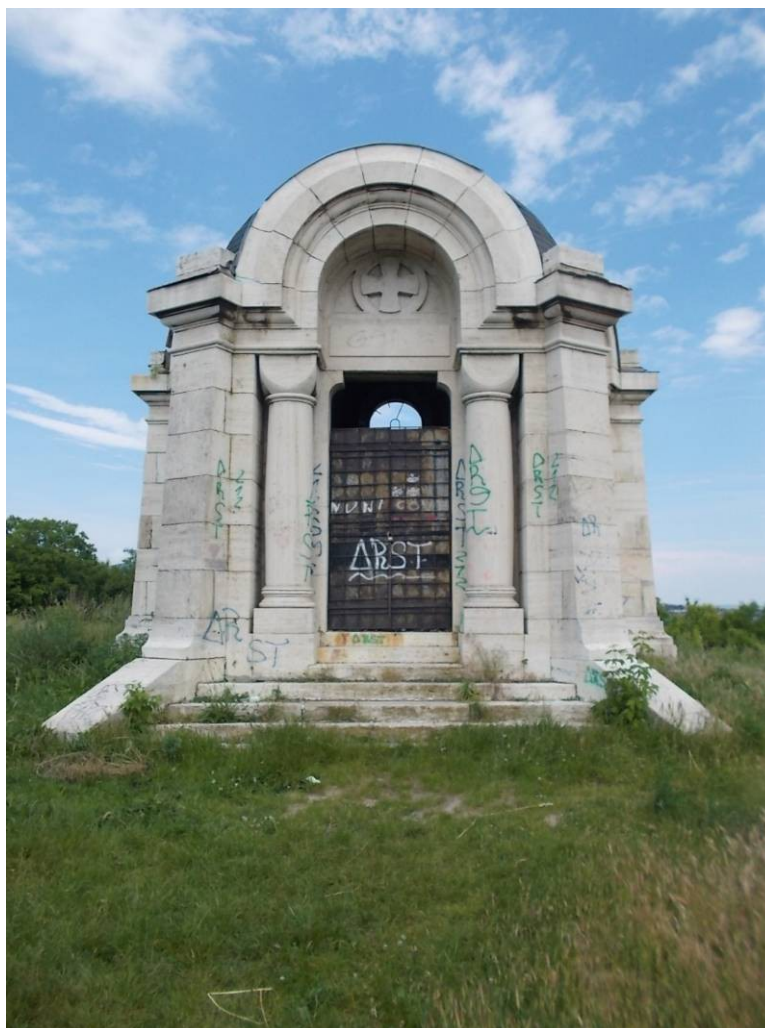
(A szép munka elismerése)

21.

Akkor tehát kényszerpályán vagyok, mert a halottaknak vagy általuk emelt emlékművekkel, emlékhelyekkel kiszaladtam a rendelkezésemre álló (saját magam által behatárolt) papiruszból. Mindez csak ok a mentegőzésre, mert papiruszról szó sincs az e-terekben, de szórakozunk, ugyebár.

Nagyon kemény tuskónak veselkedek neki, és nem véletlen, hogy nemcsak emlékműveket, hanem emlékhelyeket is írtam, mert egyrészt nem mindenki, vagy mögötte álló emlékezők törnek a magasba, hanem a bolgár cigánybárókon kívül sokaknak volt kedvesebb a lefelé temkezés, illetve csak lefelé tudták elrejteni hamvaikat az üldöző vagy uralkodó hatalom elől.

Második napja töröm a fejem a sorrenden: mivel kezdjem ezt az elmefuttatást? A piramisok, mauzóleumok és a pomázi Luppa mauzóleum vetélkedéséből minden alkalommal a Luppa került ki győztesen. Miért is? Mert minden halottak napja alkalmával rálátunk, messze a (nem éji) homályban, és mindennél többet nyomhatott a domboldalon élvezkedés. Gyerekkoromban még sűrűbben volt hó, sokszor elballagtunk a hosszú falu túlsó végéről ide, a Klissza-dombra, félnapos szánkózásra. Persze a nevét se tudtuk, kétlem, hogy ma is sokan tudják.



Luppa mauzóleum, Pomáz (szerző: [Globetrotter19](#))

Nem értettem soha, kinek, minek volt igénye és pénze ilyen emlékmű emelésére az építéskor még bizonyára nem nagy lélekszámú faluban. Azt gyanítottam, hogy nem is idevalósi az illető, csak a helyet vette meg: szép domb, kellemes kilátás, úr tud lenni a tyúkokon, mint a kakas, ha felrepül a tyúktól tetejére.

Most hosszasan keresgéltem, a község honlapján kezdve, ahol megtaláltam, hogy „a kriptá közelében elkaptak fémtolvajokat a Klissza-dombon”. Jött a Klissza, onnan előjött a mauzóleumnak nevezett építmény. Íme, ez a leírás kíséri a több fotóból álló ismertetőt:

„Luppa (Luppa-Mandics) mauzóleum, bizánci stílusban épült. Luppa Vidor az idetelepülő szerbek földesura volt. A Luppa család a leggazdagabb pomázi szerb polgárfamília volt. Luppa Pétert [akit a legismertebb családtag] két alkalommal is megválasztották országgyűlési képviselőnek, s ő volt az is, aki a mai [Luppa-szigetet](#) beültette. Vár- és templomrom, azonosító 7251 (törzsszám 7207), amiből semmit nem látni. mivel a föld alatt van részben a mauzóleum alatt. A Klissza-domb: *Attila városa (Óbuda, Alt offen, Erzilburg) itt állt a Pomázt megelőző településen (?). A hagyomány és a legrégebbi térképek alapján Pomáz-Szentendre- Békásmegyer-Budakalász térségben kellett, hogy legyen. Az tény, hogy már a római korban is volt itt település. A Nagy Miklós által szerkesztett 'Magyarország képekben' című kiadványban pont olyan alaprajzú épületet mutat be mint amilyen Pomázon a Luppa mauzóleum alatt található és amit Anonimus Fehéregyház (Ecclesia Alba) néven említ. A törökök a helyet Akil-Issza Fehéregyház néven emlegették, ebből lett a Klissza szó. A Klissza-domb területén téli és nyári napforduló idején (15, ill. 18 órákor?) ünnepségeket tartanak. – [Pest megye](#), [Pomáz](#), Klissza-domb.*”

Elég zűrös ismertető, javítottam is. Két dolog miatt hagyom itt. Egyrészt világossá teszi, hogy az egész község földesuraként keménykezű kizsákmányolóknak kellett lenniük a Luppadinasztia tagjainak, hogy mauzóleumot építhessenek maguknak, szigetük legyen, azt betelepítsék növényzettel, hogy utazgassanak. Másrészt Attila városa miatt. Valami dereng, hogy pomázi kölyökként valamit hallottam már arról, hogy a falu őseinek közük lehetett Attilához, de nagyon halovány meseként jut csak az eszembe.

Na, ennek adtam teret, mi lesz a többivel?

Lássunk egy-két piramist.

Az egyiptomi piramisokról mindenki hallott, suliban is tanítják, gondolom. Nekem megadtott, hogy lássam a gízai piramisokat, nagyon sietősen, és csak kívülről. Megnéztem a sulinet-et, hogy tananyag-e, gyorsan ide is írom a hét világcsodán belüli ismertetését:

„A legrégebbi világcsoda egyben az egyetlen máig fennmaradt műemlék. A három piramis Gízánál, a Kairó melletti sivatagban fekszik. Krisztus előtt 2551 és 2471 között temetkezési helynek építette három fáraó, Kheopsz, Khephrén és Mükérinosz. A kövek ideszállítására csaknem 1000 km-re fekvő Asszuánából, olykor 30 tonna súlyt is elérő tömbök egymásra helyezése az építéstechnika és a szállítás fantasztikus teljesítménye volt, akárcsak a piramisok megszerkesztése és csillagászati tájolásuk.”

A legalsó terméről szól a [YouTube videója](#).

Ebben „lohere” hozzászóló írja:

„A gízai Nagy Piramisba a Nílus vizét vezették, amit földalatti járatokon ki is vezettek. Ezek az alagútrendszerek délen egészen a fajjúmi Moirisz-tóig, míg északon a tengerig nyúltak. Volt egy szerkezetük, egy athanor, amit Hórusz szemnek is neveztek. Ezt a föld alatti kamra aknája alatti kamrarendszerekben tárolták (később a rómaiak bebetonozták a levezető aknát: Severus római császár i.sz. 200 körül). A gépet néha kihozták és szekéren Héliupoliszba szállították. Olyan vizet bocsátott ki, ami kapcsolódott a termékenységhez (valószínűleg ezt nevezték hekának, „varázserőnek”). A piramis akkor veszítette el funkcióját, mikor Mózes, a héliupoliszi Széth isten titkos papja kirabolta és elvitte az athanort. Ezt a szerkezetet gyaníthatóan egy ősi civilizációból hozták Egyiptomba, és mindig egy újabb civilizáció felvirágoztatását szolgálta. Abban az időben még létezett egy másfajta technológia, melyet a nagyon régi népek ismertek. Hasonló elvet találunk a tiahuanacói Acapana piramiséban, Teotihuacánban vagy a kínai Baigong-hegyénél lévő építményeknél. De ott az abuszíri piramis is, amely alól egy vízer fut egy közeli medencébe... Forrás: <http://titkostortenelem.org/tortenelem...> ... Az akkor még nyitott piramis alapzata alatt volt a 30 méter mélyen lévő ún. föld alatti kamra négyszögletes aknája („Szokarisz (Szekér) birodalmába” vezető szimbolikus lejárata), amit Severus császár betonnal teleöntetett. Ez a kamra nem a piramis legalsó pontja, hanem éppen a legfelső egy legalább 12 kamrából álló hálózatnak, ami még ez alatt helyezkedik el. A régi görög és kopt leírásokból hámoztam ki, hogy ez az alsó akna oldalfalaiból mintegy 18 m mélyen négy ajtó nyílt, melyek egy rövid folyosók után újabb kamrákba vezettek, majd azokból lefelé egy kettős-kamrába lehetett jutni. Al-Mámun már nem tudott ide lejutni, de Pszammétikhosz még igen... A lelkek kútját, alkímisták látogatták rendszeresen. A hely hangoltságának, rezgésének köszönhetően aztán olyan szertartásokat vihettek végre, amellyel befolyásolhatták a világuk működését, a túlvilág egyik legfontosabb lejárataival vagy kapujával, ami már a szellemvilágba is vezetett. Nem tartom kizártnak, hogy a valódi mágus főpapok birtokában voltak az anyag átalakításának a titkaival, és atomi szinten tudhatták átrendezni az anyag szerkezetét, így ólomból aranyat csinálni. Amennyiben egy Földönkívüli faj volt az eredeti tudás birtokosa, úgy ez nem jelent akkora csodát, csak tudás-örökítést. Tisztában vagyok vele, hogy az alkímia a szellemi átalakulást jelenti elsősorban, a sárból aranyat kifejezés, de nem zárnám ki a valódi anyagátalakítását sem, hiszen ha nem lenne alapja, úgy nem kutatták volna évezredek óta keresztül ennek a titkát. A mai napig lezárt területet így a turisták nem látogathatják, csak leleményes emberek, akik némi baksis fejében, megtalálhatják a „kivétel erősíti a szabályt” létjogosultságát, itt is. Mint ahogy Száraz Gyuri és Horváth Zoltán és akkori csapatuk az egyiptomi kiruccanásuk során. Itt köszönöm meg nekik az egypercnyi tőlük lenyúlt részletet.”

Jó, érdekes leírás, egyetlen szóval kapcsolatban támadtak kételyeim: volt már beton? Ha volt valami, amit ma betonnak hívnak, mi volt az?

Mélyre nyomulok? Mit visel el egy-egy blog? Mindegy. Lépcsőzetesen közelíték ahhoz, amit láttam.

Első lépés: [Az egyiptomi piramisok listája](#). Négy gízai piramis található benne.

Második lépés: [Gízai piramisok](#). A három nagy piramisról olvasható részletesen, szerepel benne a [Nagy Szfinx](#) és sok egyéb, például a [masztabák](#) (föl és lefelé egyaránt épültek, ezt a kategóriát – a lefelé miatt – említettem fentebb).

Harmadik lépés: [Gízai nagy piramis](#).

A második lépésnél megállhattam volna, ott jártunk ugyanis. Írtam, hogy sietősen. Mégis nagy élmény volt! Fellapoztam a „Világok, népek, emberek könyvem”, és szégyenlősen vallom be, hogy a piramisokat épphogy megemlítettem, a Nagy Szfinx-ről pedig ennyit írtam: Láttuk a szfinx köré szervezett „Son et Lumière” játékot, ami elbűvölő. Mitől van szégyenérzetem, hogy nem a piramisokat bújtuk, hanem erre az érdekességre pazaroltuk az időnket. Nagy propaganda kürtöli világgá az eseményt, nem kár érte. Mégis... Hiszen még kis pihenőre is volt időnk, mint a pocsék felvétel bizonyítja. Igaz, a fényjátékra este, külön mentünk el.



Rossz felvételem a gízai piramisokról.

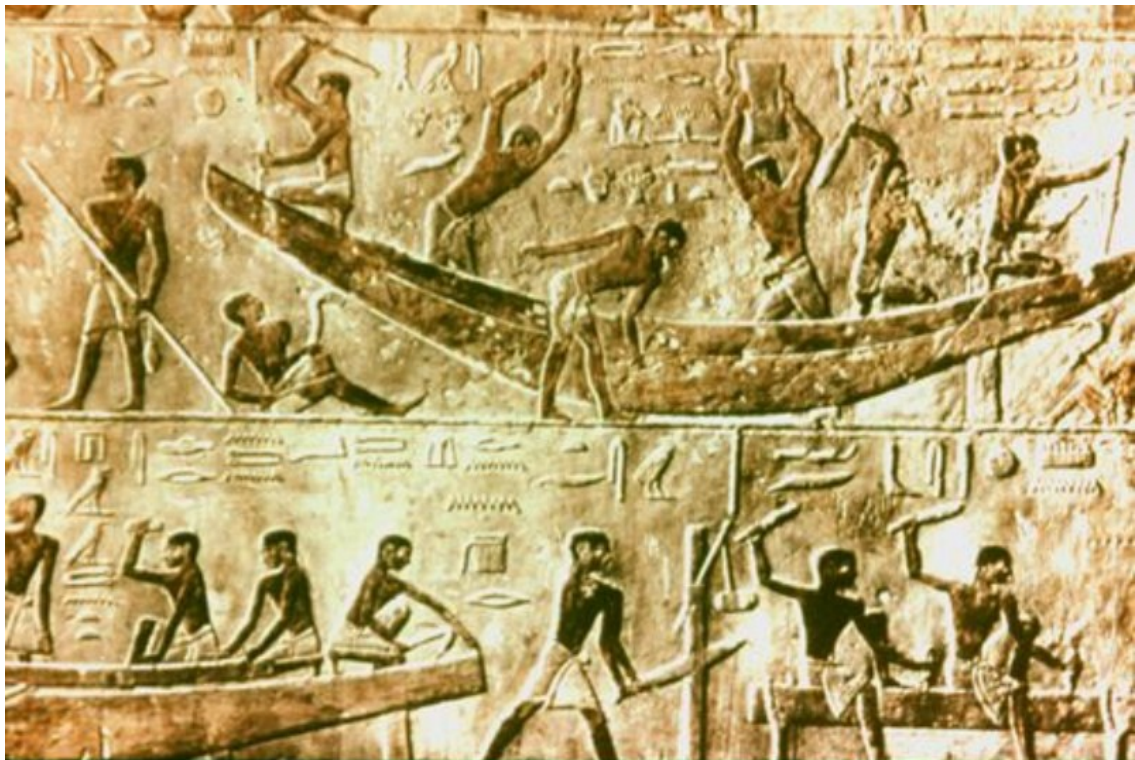
A piramis belső szerkezetéről szól ez a [YouTube videó](#) is.

Most jövök rá, ahogy nézegetem a fotóinkat, hogy [Memphisz](#)-ben és 7 km hosszú temetőjében, nekropoliszában, [Szakkarában](#) is jártunk. Ott időt áldoztunk a [lépcsős piramis](#) sírkamrájára is, ami Dzsószer fáraó és egész családja sírhelyül szolgált. Dzsószer sírja ma is – legalább 4600 (de inkább 4700) évvel elkészülte után – lenyűgöző a mai $121 \times 109 \times 59$ méteres méreteivel. Meggyőzően hirdeti az egyiptomi királyi hatalom nagyságát. – írja a Wikipédia-lap. Fantasztikus méreteket és falfestményeket, illetve reliefeket csodálhattunk meg. Többet érdemel egy fotónál. A fotót itt nyújtom, ez tulajdonképpen Memphisz egyetlen látványossága, II. Ramszesz kolosszusa:



II. Ramszesz kolosszusa Memphiszben.

Rettenetesen zavarban vagyok, nem tudom nem bemutatni az egyik pocsék fotónkat, ami ezen a kirándulásunkon készült, és csak a valószínű helyszínét tudom mondani: maga a lépcsős piramis. A relief munkájukat végző emberek sorát és eszközeiket, szerszámaikat mutatja be. Szuper!



Ebben a fantasztikus világban tökéletesen elvész az ember, pedig ez csak kőstóló. Sokszor bánatoskodom afölött, hogy bár volt rá időnk is, meg pénzünk is, nem zarándokoltunk el a Királyok völgyébe, ahol a Kairó-közeli csodák többszörösét láhattuk volna. Hiába töröm a fejem az okán, nem jut eszembe semmiféle elfogadható indok. Talán a legfőbb oka az volt, hogy egyetlen „kitérő”, Indiából nyári szabadságra hazatérés egyenes útvonalától eltérés alkalmával ejtettük útba Egyiptomot (csak Kairót és környékét), és Athént, meg egy álomszép görög szigetet, lehet, hogy sok lett volna. A [Királyok völgyé](#)-t tehát nem láttuk, mesélni se tudok többet, mint amit a Wikipédia mond róla. A fotók tömege állt ezúttal rendelkezésre, de nem a szokásos távlati képet választottam, amik nem mutatnak a méreteken kívül sokat, hanem egy turisták által megszállt épület-blokkot, oszlopokkal. Ez bemutat valamit a művészeti értékekből.



A Királyok völgye.

Lapozgatok, lapozgatok, bámulom a magas építészeti és művészeti színvonalat, nem állom meg, hogy ne tegyek fel újabb képet, Tutanhamon aranytrónjának támláját:



Tutanhamon aranytrónjának támlája. (Királyok völgye, Egyiptom)

Mennyi kedvesség, szeretet árad a minden porcikájában magas művészeti szintet képviselő képből! És hihetetlen művészeti csoda! Több ezer éve erre voltak képesek emberek, ma se lenne könnyű hasonló alkotásra kivitelezőt találni.

Két napom is kiesett. Mély felháborodással töltött el a Covid-19 vírus elleni vakcina körüli itthoni csatározás, aminek a gyökerei nemzetközi viaskodásból nőttek ki, szerintem. Írtam róla hétoldalas blogot, hangsúlyozva, hogy hazai politikai és egészségügyi kérdésekben ez az utolsó megnyilvánulásom. Az ahalmos.wordpress.com blog-lapomon és a Facebook-on olvasható, „Magyarország 2020 végén és katasztrófa közepén” címmel, nov. 22-én jelent meg.

Haladjunk tovább, amíg élünk. Talán érdemes a fáraói Egyiptommal kapcsolatban megjegyezni, hogy napnál világosabb: ezt a rettenetes mennyiségű és felfoghatatlan szépségű

emlékmű-bonanzát hatalmuk megőrzése érdekében építették az uralkodók. Papjaik közreműködésével elhitették alattvalóikkal, hogy istenek, a bebalzsamozott testük és a lelkük a túlvilágon tovább fog élni, biztosítani kell a továbbélésük pazar fényét, biztonságukat. Az egyiptomiak lélekről alkotott fogalmáról egyébként részletes leírást adtam a „Vádirat a vallások és egyházak ellen” könyvembe. Röviden a lényeg, idézem:

„A lélek az egyiptomi vallásban a legbonyolultabb!

Három lelket különböztettek meg. A ká különbözteti meg az élőlényeket az élettelenektől, az istenek teremtő ereje és lelke. A fentebb bemutatott Héka isten fején látható karok jelképezik. A bá szellemi lélek, a „saját lélek” ősoke, az istenek, a királyok, sőt minden ember egyszeriségének és egyediségének meghatározója. A lenti képen fáraó felett lebegve védelmezi azt. Az ah és az emberi test azonos, de ah az éghez, a test pedig a földi létbe tartozik.”

Kell ennél bonyolultabb, érthetlenebb lélek-fogalom, hogy elkápráztassák a hétköznapi embereket? A bá ábrázolását át is hozom ide, ámulatraméltó!



A bá fáraó felett lebegve védelmezi azt.

Egyiptomból származik (részben közvetítette talán? például a mezopotámiai hitvilágból!) a *természetfeletti teremtő* (a teremtés istenpárosa, Ré-Atum) a fizikai testtől független *lélek* (Ah), és a *túlvilági ítélet* (Anubisz) koncepciója. Bűvölet, népámítás, csodálatos hatása a mai napig működik, hat, több vallásban.

Már jó messze bent jártam a mauzóleumok témakörben, amikor észrevettem, hogy elfeledkeztem a más égtájakon épült piramisokról. Legalább egyre rá kell néznünk! Legalább az inka múmiák titkaira, jó [weblap](#) áll rendelkezésre a perui Cusco-ban található, akár piramisnak is tekinthető Coricancha-ról (Arany Udvar). A lapból lopom – jogszerűen – a képét. A lap részletes leírást ad a sírhelyről, egyetlen bekezdést idézek belőle:

„Két párhuzamos sorban, aranszékeken ülve, teljes királyi díszbe öltözve, bebalzsamozva vártak feltámadásukra. Manco Capacától (i.sz. 1200) kezdve itt volt az összes inka, a feleségeikkel a coyákkal együtt (Mama Ocllo Haucotól kezdve Rahua Occloig). Barnabé Cobo spanyol krónikás (1582-1657) az jelentette, hogy az arcukon »a hús kiszáradásakor megnyúlt és jó színű maradt«. Garcilaso de la Vega inka származású krónikás (1537-1616) írta: *„A Nap képe mellett két oldalt állították fel az inkák sorjában a halott királyaik bebalzsamozott holttestét. Nem tudom mi módon balzsamozták be a tetemeteket, olyanok voltak, mintha élhének.”*

A barbár keresztény gyarmatosítók természetesen megszentelteték a szenthelyet, Keresztény bazilikát építettek a maradványaira. A fotós ügyes, erről a képről kizárta a bazilika tornyát, ami a lap egyik képén látható.



Az inkák fővárosában, a perui Cusco-ban látható sírpalota, a Coricancha.

(forrás: „Diego Delso, [delso.photo](#), License [CC-BY-SA](#),,)

A titkostortenelem.org kiváló forrás, napokig lehet bolyongani benne. A kultikus építmények rovatában találtam rá a mexikói [teotihuacani kultikus építmények](#) fantasztikus történelmét és jó leírását adja az egymást követő két lap. 38 piramisról van szó, amelyek történelme 5 sorba sűrítve:

„A teotihuacani kultúráról csak annyi tudható biztosan, hogy hirtelen feltűnt, majd ugyanolyan hirtelen el is tűnt. A város alapítását a régészet i.e. 200 körülre teszi, majd szerintük lakói i.sz. 650 körül elhagyták... vagyis eltűntek, de előtte felgyújtották az egész várost. Később toltékok telepedtek be, akik mikor elmentek 30 cm vastag cementréteggel, majd egy méter vastag földréteggel temették be az egész várost. Irtózatosa munka lehetett, de miért?” [Hogy lehet, hogy a cementet több kontinensen ősidőkben felismerték és használták?]

Számomra is teljesen újnak tűnik majdnem minden, amiről ez a lap hírt ad. Olvastam, sőt írtam is az amerikai piramisokról, de itt annyi titokzatosságról olvashat az ember, ami *kötelező olvasmánnyá* teszi. Itt csupán két képre futja a terjedelemből, meg erőmből, tessék elolvasni a lap mindkét részét, nem fogja megbánni.

Az első képem a Nap-piramist mutatja be, ami 1903-ban csak egy domb volt, mára sikerült ilyen bravúrosan helyreállítani:



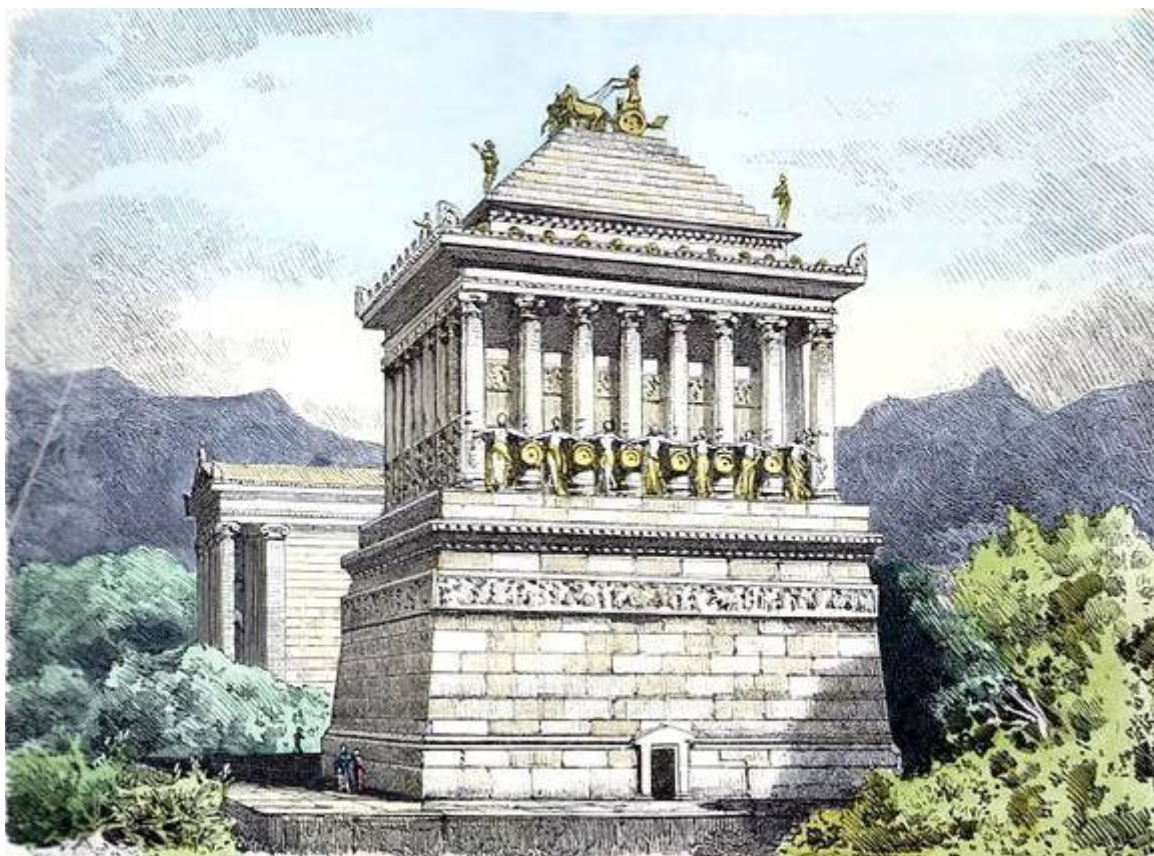
A teotihuacani Nap-piramis (Mexikó, forrás: titokzatostortenelem.org)

A második pedig a Tlalok démont (a fejét, ami gépezet volt):



Tlalok szörnyeteg feje, Teotihuacan (forrás: titokzatostortenelem.org)

Mielőtt áttérnék a mauzóleumok világára, nézzük meg a szó eredetét. Épített egykor síremléket magának és feleségül vett hűgának ([Artemiszia](#)) [Mauszólosz](#) perzsa király. A magyar Wikipédia már mauzóleumnak hívja, pedig általában a király nevéből eredő mauszóleon-ként ismert. Nemcsak ezért, hanem egyszerűsége miatt is a sulinet leírását használom: [A halikarnasszoszi Mauszóleon](#) Jól tájékoztat a világ 7 ősi csodájának egyikéről. A képet viszont a Wikipédia-lapból teszem át, érdekesebb:



Mauszóleon és Artemiszia síremléke (festmény másolata)

Nem akarom Önöket a szocializmus hősöknek kikiáltott vezéreinek mauzóleumaival sokat untatni. Lenin hamvainak elhelyezésére, majd bemutatására szolgált a később Sztálint is befogadó moszkvai [Lenin-Sztálin Mauzózeum](#). Sztálin nyolc évig fekvött Lenin mellett, majd kitelepítették a Kreml fala mellé. A mauzózeum ma csak Lenin nevét viseli. Én még akkor álltam végig a hosszú sort a Vörös téren, amikor a két vezér még egymás mellett nyugodott. Rendkívüli látvány volt: mintha békésen aludtak volna. Mao Ce-tung és Kim Ir Szen követték a példát. Ha jól tudom se Lenin, se Mao nem kezdeményezte a mauzózeumuk építését, Kim azonban minden bizonnyal igen. Nem tudok arról sem, hogy Sztálin foglalkozott-e a mauzóleumba temetésével. Mindenképpen nagy kár a rájuk fordított sok pénz, energia, és a nevükhöz így is társuló nimbusz.

Érdekes azonban tovább lépni, mert kortól szinte függetlenül, a világ szinte minden táján mauzózeumokat emeltettek maguknak a diktátorok, vagy az utódok emeltek a halott vezérek emlékére ilyen kimagasló sírhelyet.

Figyelmet érdemel [Porsena mauzóleuma](#). Rendkívül érdekes a lap, az általam már célul kitűzött labirintusokkal indul, majd foglalkozik az [etruszkokkal](#) és királyukkal, Porsenával. Eszembe jutott a római etruszk múzeum, amit nehezen találtunk meg, nagyon sietősen tudtuk csak megnézni a késés miatt. Remélem, azt találtam meg, akár igen, akár nem, betekintést tudok nyújtani ennek a titokzatos, ősi népnek a kultúrájába: [YouTube](#).

Lapoztam tovább, mert nem találtam ismerősnek a múzeum külső képét, és rátaláltam az etruszk házaspár híres sírjára:



Etruszk házaspár 2500 éves sírja.

(<http://roma2012ben.blogspot.com/2012/10/etruszk-muzeum.html>)

Itt lezárom a szakaszt, bár messze nem adtam jó áttekintést a temetés-kultúráról. Lehet, hogy a teljes következő szakasz arról fog szólni.

*

22.

Rosszul fejeztem be az előző szakaszt, hiszen nem az általános temetés-kultúrával foglalkoztunk, hanem a magukat kivételes lénynek, akár istennek is tartó emberek olyan építményeivel, amelyekkel örökre, éspedig kitüntető jelleggel meg akarták őrizni emléküket, többnyire biztosítani túlvilági létüket, vagy megőrizni testüket arra vadászó evilági, vagy akármilyen ellenségtől. Ide soroltuk és soroljuk az utókor által ilyen megfontolásból emelt emlékműveket is. Ha nem korlátoznánk erre a tanulmányunk körét, elvesznénk akár a teljesen hétköznapi változatok tengerében, akár a különleges esetek taglalásában, mint az [öngyilkosok temetésének tiltása](#) (212/I.1) a katolikus egyházban, a kivégzettek, kínzásokba belehaltak, másfajta üldözöttek temetése. Nem is merengek ezeken a szörnyűségeken. Elég az emberfelettinek tartott emberek síremlékeivel foglalkozni.

Hogyan is haladjunk tovább? Azt hiszem, a mauzóleumokról ennyi elég. Ha jól értékelem a mai diktátorok elmevilágát (ha van olyan), születni fognak még mauzóleum-jellegű síremlékek. Jaj, hát majdnem elfeledkeztem róla, csak a jövőképre gondolva villant fel a spanyol polgárháború után a Franco tábornok mellett harcolva elesettek tiszteletére emelt [óriási emlékmű](#). Akkorára sikeredett a kriptája, hogy a diktátor a rokonok megkérdezése nélkül oda temettette a köztársaság védelmében elesetteket is. Ez tette lehetővé, hogy később a megbékélés emlékhelyeként hirdessék a kolosszális épületegyüttest. Furcsának találom, hogy a magyar Wikipédia nem nyitott lapot az Elesettek Völgyének, ha az ember beírja a nevét és hozzá a Wikipédiát, a falangista mozgalom megalapítójáról szóló lap jelenik meg, aki előkelő síremléssel van eltemetve benne. Átok és gyalázat: kegyetlen terrorista volt. Ilyen világban élünk! Ide temették Franco-t is, akit csak [tavalyl exhumáltak](#), és

helyeztek át családi kriptába, addig modern világunk valószínűleg legnagyobb, legdrágább emlékhelye hirdette az egyik leggyalázatosabb, legkegyetlenebb diktátor emlékét. Tette ezt annak ellenére, hogy 2007-ben törvénnyel tiltották be a diktatúra dicsőítését. A rendeletet idén, szeptember 15-én [felülvizsgálták és megerősítették](#) (remélem, életben marad a forrás, a sepsiszentgyörgyi fórum).

Amikor meglátogattuk az emlékhelyet, még a megbékélés eszközeként mutatták be. Szájtátva bámultam a csillogást, pompát, majd hamar kifaroltam az emlékhelyről, mert számomra egyértelművé vált, hogy Franco-t dicsőíti, egyáltalán nem kezeli egyformán a polgárháború két oldalát. Örömmel, megkönnyebbüléssel olvastam a kitelepítéséről szóló hírt.

Fentebb szoltam a testüket elrejtőkről. Lehet, hogy nem helytálló a megfogalmazásom, de ez a gondolat vezetett el a katakombákig.

Amikről átfogó ismertetőt kerestem, első menetben magyarul, nem találtam. Lehet, hogy később megnézem angolul is. Egyelőre haladok tovább azzal a kettővel, amit láttam, és előjöttek az emlékezet romló kódéből: a római őskeresztény temető a hegyoldalban és a kijevi Lavra kolostor papok múmiáival teli katakombarendszere, ami a Dnyeper löszfalába torkollik. Bár a Wikipédia-lap a hidegnek és magas páratartalomnak tudja be a múmiák máig meglepően fennmaradt épségét, a helyi idegenvezető fordítva: a löszfalat télen-nyáron erő napsugárral magyarázta. Nekünk most teljesen mindegy, nem a mumifikálás tudományát tanulmányozzuk.

Maradjunk akkor a Lavránál. A barlangkolostort [Pecszerszka Lavra](#)-nak hívják. A pravoszláv egyház központja volt a megalakulásától mintegy két évszázadon keresztül, ma az [ukrán ortodox egyház](#) (Moszkvai Patriarchátus) fejének, Volodimir metropolitának a székhelye. Hogy mitől rejtőzködtek a szerzetesek, nem tudom, de a ma is létező barlangokban éltek, tartották istentiszteletüket, és temették el halottjaikat. Nyilván csak a főpapokat.



A Kijevi Lavra mumifikálódott halottjai.

Aludtam egyet, nem álmodtam semmi varázslatost. Amint összeszedtem magam, elkezdtem keresgélni a katakombákkal foglalkozó információkat, angolul. Nem tévedtem: van összefoglaló ismertető is – [Catacombs](#) –, annak azonban annyi ága-boga van, hogy pofon vágva éreztem magam: miből gondolom, hogy ismertetőt írhatok olyan témáról, aminek valószínűleg összesen azt a két példányát láttam, amik előkúsztak az emlékeim közül. Csak országból 17-et sorol fel a lap, de az országok listájában Olaszországnál közvetlenül rá lehet nyitni a [Catacombs of Rome](#) lapra, amiben 14 (!) katakomba ismertetése olvasható, ki nem találom, melyikben jártam? Eszembe jutott, ebben a pillanatban, hogy ott is próbálkoztam fotózással, ha rálapozok a fotóimra, talán csak kiderül valami? Hát nincs róla képem!

Tettem még egy kísérletet: angolul római múmiákat rejtő katakombát kerestem. Elő is jött pár kép, az egyik csodálatos gyűjteményt mutatott be, de biztos nem azt láttam. A többiben keresgélve, találtam olyat, ami hasonlít az emlékeimben élőre, mielőtt valaki a kezemre ütne, fel is teszem. Tilos dolog, de játék az egész, nem?



Az őskeresztények római katakombája (ha minden igaz).

Megpróbáltam az ellenirányú ellenőrzést, képkeresővel, nem jutottam semmire. Jó játék... Abba kell hagynom. Mielőtt erre fanyalodnék, megjegyzem, hogy kiderült viszont az, hogy Máltában is láttam katakombát, a kis [Salina](#)-t. Jelentéktelen, mégis kellemes meglepetés.

Hogy azért ne legyen teljes a kudarcm, bemutatok két érdekességet, amik a felesleges(sé vált) kutatásaim során akadtak a horgomra.

Az egyik a szép Domitilla katakombája ([Catacombs of Domitilla](#)). Azért szép(ek) számomra, mert a restaurációjuk során több régi falfestmény sikerült megmenteni mai világunknak. Egyet be is mutatok:



Isten, pásztorként, a nyájával (Domitilla katakombája, Róma)

Kísérleti szakaszban bolyongok, megpróbáltam megérteni, miért használnak az angolok következetesen többes számot (catacombs), de nem sikerült. Ebben a lapban ugyanis van kép, amit egyes számban hívnak katakombának, de az nem önálló alagút, csak egy fekvőhelyül, vagy múmia részére szolgáló bemélyedés.

A másik hatalmas meglepetés: Róma (nem kellős) közepén piramis, a Cestius piramis ([Pyramid of Cestius](#)). Vallási közösség embere, Gaius Cestius építtette magának, a Krisztus előtti évtizedekben.



Gaius Cestius piramisa Rómában.

A fejemhez kaptam, amint megjelent előttem: Rómából csak azt láttam, aminek a híre világ-szerte ismert. Egy-egy nevezetesebb indiai városhoz (Új-Delhi, Váránaszi) hasonlóan ott töltheti az ember az életét, hogy valamennyire is megvakargassa a felszínét. Az építmény egyébként rossz utánzata az egyiptomi piramisoknak: sokkal élesebb szögben emelkednek ki az oldalai a földből, mint a minták. Utánozni jól érdemes, vagy sehogy.

Ekkor jutott eszembe a magyar piramis-mese! Csak pillanatokig tartott a gondolat, hogy foglalkozzam vele, de azonnal lemondtam róla, amint elolvastam néhány bekezdést a feltételezett magyarországi és a boszniai kutatásokról. Mese, mese, meskete...

Na, a katakombák témáját le kell fejezni, nem hozott sokat a konyhára. Nem is nagyon látom, előfordul-e, hogy kiemelkedőnek tartott személyiségek emlékhelye lenne köztük, általában őskeresztények menedékhelye az üldözők elől, ott éltek, imádták az istenüket és ott temetkeztek is. A római nagy katakombában hétmillió csontvázat sejtenek, mert Róma lakosai évszázadokon keresztül oda temették a halottaikat. Kivételt talán csak a kijevei Lavra jelent, ahol a főpapokat előkelőségük sorrendje szerint helyezték el a katakomba-rendszerben (ha jól emlékszem) és ott mumifikálódtak.

Áttérünk másik emlékéllítási módszerre. Sírhelyeknek nem nevezhető emlékoszlopokat, diadalíveket fogunk tanulmányozni, amiket – azt hiszem – ritkán állítottak önmaguk emlékének a hatalmasok. Vagy törvényeiket emelték ki a szigor megerősítése céljából (Mezopotámia és India), vagy valamilyen hősinek minősített tettüknek állítottak emléket (görög-római birodalmak), vagy az utókor tartotta fontosnak – többnyire az utód, saját hatalma, legalitása oszlopaként. Lássunk néhányat! Mindjárt tisztázódik is, hogy egy mondatban mennyi tévedés fér el.

Kezdjük két világcászárral, akik törvényoszlopba vésték a törvényeiket. Az idő foga nem ártott a törvényeiknek, azért (is) merték kőbe vésetni. [Hammurápi](#) és [Asóka](#) a két oszlopállító! Megint eltöltöttem vagy fél órát az oszlop keresgélésével, míg rátaláltam az épkezláb fotóra:



Hammurápi törvényoszlopa, Louvre („Mbzt”, [CC BY 3.0](#))

Mint a róla, a császárok császárjáról szóló fenti Wikipédia lapból megtudhatjuk, nem tartották törvényeknek a sztélére vésetteket, mert törvényt csak isten hozhat, ezért csak igazságokként hirdették meg azokat. És több korábbi kőbe vésett törvénykönyvről számol be.

[Asóka rendeletei](#) több szempontból különböznek Hammurápi „igazságaitól”. Sajnos, nagyon rosszul emlékeztem erre is: az emlékezetemben egy oszlop élt, a tetején a híres jelképpel, a [csakrával](#), most megtanultam, hogy rendeleteknek, törvényeknek megint téves nevezni őket és számosan, különféle megformálásban találhatók szerte Indiában. Itt az egyik oroszlános, csakrával kombinált oszlopfő:



A rettegett uralkodó a kalingai győztes csatája után, látva az iszonyatos emberveszteséget, visszavonult, békét fogadott. Ezekkel a kőbe vésett emlékekkel vallásfilozófiai igéket hirdetett: uralkodjon minden földi halandóban a [dharma](#). Most következnie kellene alapos ellenőrzésnek. Valahol, jó forrást idézve kifejtettem, hogy India sohasem folytatott támadó (igazságtalan) háborút. Vajon a kalingai előtti véres csatái mind igazságosak voltak?

Nem önmaguknak emeltek emléket, mégis biztosították, hogy a világ, amíg az, emlékezzen rájuk. Asóka mindkét szimbolikus figurája a független India állami jelképe lett.

Keresek egy-két olyan emlékművet, amit a hatalmasok maguknak állítottak.

Az első legyen a római [Porticus Octaviae](#) (Octavia oszlopcsarnoka). Azért tartom érdekesnek, mert nem önmagának építtette Augustus római császár, hanem húgának, i.e. 27-ben, és bár többször sújtotta az épületegyüttest katasztrófa, a mai napig megtekinthető, a következő fotó által dokumentált állapotban.



Octavia oszlopcsarnoka ([Jensens](#) fotójának modifikált változata, Wikipedia)

A modern(ebb) Európa hatalmasságai közül, akiknek hatalmas emlékművet emeltek, kiemelem még [Bismarck](#)-ot. Nem jutott neki akkora csodapalota, mint a spanyol diktátor Franconak, annak ellenére, hogy nagyságrendekkel jelentősebb államférfi volt, akinek a nevéhez a németek egyesítése és a Német Császárság európai nagyhatalommá tétele fűződik. Már élete alatt több vér is köthető a nevéhez, mint Francoéhoz, de halála után alig több mint két évtized telt el, hogy Németország kivegye a részét az I. világháborúból, majd a történelem világromboló hatalmává nőjje ki magát. Nagyságának negatív vonásait enyhíti, hogy akkor páratlan szociális rendszert hozott létre, ami a mai napig követendő példa Németországban. Nem ismerem a Bismarck nevéhez fűződő rendszert, elolvasható [itt](#). Bár elsőként említik a rendszerét, Magyarország minta lehetett a számára, mert nálunk pár évvel előbb jelentek meg a társadalombiztosítás elemei.

A [szobra](#) így is hatalmas, a talapzata is (19 m), maga a szobor is (15 m). Nem látom szépnek, komor, mint az államférfi maga is volt.



Bismarck emlékműve (fotó: [Heidas](#))

Végül nem gonosz uralkodónak emelt emlékmű: a nemzeti hős Nagy Imre budapesti szobra. A fotót magam készítettem. Abból az alkalomból sétáltam el az ünnepségre, hogy ez volt az első megemlékezés a szobor új helyén, ahová a diktátorrá vált Orbán lökette át a Parlament mellől, eredeti helyéről:



Nagy Imre a Fehér Ház és a Margithíd között (saját felvétel)

Természetesen jó hatalmasságok is léteztek a világon, legalábbis olyanok, akiknek az emléke ekként maradt meg a nemzetük emlékezetében. Itt és most azonban nem Szent Istvánra, Igazságos Mátyásra, se nem Mahatma Gandhi-ra emlékezünk. Talán... talán egyszer eszembe jutnak ők is?

A templom-kripták számtalan hatalmasság és főpap sírhelye.

Talán érdekesség-számba megy, hogy a Tihanyi Apátsági templom altemplomában van eltemetve I. András.



A pápák temetkezési helyeiről részletes leírást nyújt az angol „[List of extant papal tombs](#)” Wikipedia-lap, amely évszázadonkénti felsorolást ad a létező, legalább részben ép sírokról, de át lehet belőle navigálni a nem (non-extant) pápai sírok listájára is.

Bemutatom Szent Péter sírját, ami természetesen a róla elnevezett bazilikában, a Vatikánban található. Közvetlenül felette van a csodálatos baldachin, ami pontosan a kupola alatt épült, és a bazilika főoltára kiemelésére szolgál. Így szól a Wikipedia. Meglep, mert nem emlékszem, hogy a kupola alatt bármi lett volna, amikor ott jártam. Igaz, ősrégen volt, talán igaz se volt. Annyira erőteljes bennem az üres központi tér, hogy ellenőriztem a bazilika képeit. Bizony, ott van, teljes gyönyörűségében!

Csupán megjegyzem, hogy a pápák többsége nemhogy ilyen pompázatos sírhelyet nem érdemelt, még temetőárokban se adtam volna helyet nekik. Hogy miért, azt részletesen leírtam a „[Vádirat a vallások és egyházak ellen](#)” könyvemben.



Szent Péter sírja a Szent Péter bazilikában.



A sír fölötti baldachin.

*

23.

Reggel arra ébredtem, hogy memóriazavarom van. A jó tíz éve nem létező vitorláhajó téli tárolása körül keringtem egy pillanatra, aztán felültem, mert megijedtem: hol a francban lehet, hiszen már alig járok le a Koloska Marina kikötőbe, és ott nincs. Milyen hajó is az, Kalóz? Nem, hiszen az volt az első a Koloskában, nevetséges volt szegény a nagy hajóhelyen. Aztán jött a tőkesúlyos Polaris, az Átkos időkben épült észti hajó, amivel olyan bravúrosan libbentünk be top spinnakerrel a kikötőbe, hogy a két főnök, Gábor és Tivadar ott állt, és javasolták – leszúrás helyett –, hogy versenyezzünk, amit ugyebár a következő szezonban el is kezdtünk. És jött aztán a forradalmian új, az országelső tőkesúlyos siklóhajó, a 8mOD, aminek csodájára jártak sokáig, mert úgy ment át nagyhajók mezején, mint forró kés a vajon. És aztán... és itt ijedtem meg egy kicsit, mert nem jöttem rá, mi következett utána... aztán jobban, amikor végre megvilágosodott, hogy nem volt tovább, cseréltem ugyan a 8mOD-kat, mert én gyártattam, és kikönyörögték alólam az egyéves hajókat, de nem volt tovább. Bumm! Nagyon hasonló, félelmetes érzés volt, mint amikor Obertauern-ben piros lejtőn indultam el lefelé, és kék lejtő alján találtam magam a jól ismert étterem lecsatolójánál. Annyira meglepődtem, hogy le is csatoltam (a síléceket), gondolva, iszom egy pofa sört, hátha eszembe jut, hogy is keveredtem el az gerinccel elválasztott két lejtő között. Mire beértem az épületbe, már világosan tudtam, hogy nemhogy erre nem jövök rá, de még azt se tudom, ki vagyok, mi vagyok? A szinte barát pincér – magyar kollegája közreműködésével – hamar kiderítette,

hogya a nevem se tudom. Hideg-meleg-forró kérdésekkel kiderítettük, hol szálltam meg. A kedves magyar pincérgyerek elvitt a rendelőbe, ahol már ki tudtam tölteni a beléptető cetlit, nagy örömünkre. Ott is hagyott, amikor rábólintottam, hogy teheti. Az orvosnak én nyögtem ki, nem tudom, honnan szedve, hogy „temporary loss of memory”. Ha 24 óra alatt elmúlik, többet nem jön vissza. Hát, pontosan olyan érzés kerített hatalmába, valószínű visszajött. 2013. január volt, ma 2020. november 30-a van. Talán nem veszítem el teljesen az agyamat?

A délelőttöt az előző szakasz befejezésével, majd a blog-oldalamra felrakásával töltöttem, aztán, ebéd utáni alvás végén verset kezdtem fabrikálni pihent agyacskámban, és előjött, hogy verseket is írtam alkotó pillanataimban, hogy a verselés a magyaron kívül elsősorban orosz nyelven, kevésbé megfoghatóan angol nyelven mindig érdekelt, de a kiváló magyar műfordítóknak köszönhetően olvastam görög és római, német, francia, olasz, sőt kínai verseket is. Kamasz koromban vettem tankönyvet is, kis könyvecske volt: „A magyar verselés szabályai” címet hordott, ha nem tévedek. Nem kezdek el keresgélni, mert tudom, hogy elkallódott. Kisdíák koromban még tanították a latint, és a latin irodalom berkeiben tanulmányoztam az időmértékes verselést is. Írtam is egy-két időmértékes verset, majd nekibátorkodtam a talán legnehezebb versformának, a szonettnek is. Ami tisztességesen megírt valami, megkereshető a kicsit később beültetett linkben, a valószínűleg nem teljes gyűjteményemben: Szonett. Egy rímnek nem találtam párt, egyszer már írtam valahol: aki jó megoldást ajánl, megköszönöm. Többen bíztattak, akik olvastak belőlük, hogy ajánljam fel kiadónak a verseim. Nem mertem, mert nem mind született gördülékenyen, valószínűleg ezért írtam pár sorral fentebb, hogy fabrikáltam, no meg a rímen elakadás se mutat igazi költőre.

Akkor illik írnom egy-két mondatot az ihletésről. Lényeges, mert tulajdonképpen verseléssel indult az írással barátkozásom. Nem akartam, kerestem a szándékot, még kevésbé a témát. Ritkán születtek a négyszemélyes tanulószobánkban. Hm, hogy is volt? Hiszen jó darabig az étkező volt a tanulószoba, ahol szigorúan megkövetelt csend mellett tanulgattunk. Mivel jó tanuló voltam, hamar végeztem a kötelező feladatokkal, és a székemmel ügyesen, két lábán billegve hintáztam, és vagy olvastam, vagy merengtem. Ilyenkor szokott megjelenni az ihlet. Gondolatok, amik elkezdtek ütemes rendbe sorolni, majd rímelni. Egy-két versszak így, „lebegés” közben meg is született. Ha ezzel nem szakadt meg a gondolat-folyam, visszaültem rendes helyzetembe, és a mennyezetet, ablakokat nézve folytattam az írást. Ritkán javítottam. Később, amikor elkezdtem írásba rendezni az indiai emlékeimet, provokáltam az ihletést: ha nem jutott reggeli után, azonnal az eszembe, mivel is folytassam az előző nap abbahagyott szöveget, fel-alá sétáltam akár órát is, míg ki nem alakult a gondolat, vagy néha egyszerűen a kép (hegy, templom, monszun), amivel érdemes folytatni.

Fontos volt ezt megírnom? Nem nagyon tudom, de talán érthetővé teszi, miért jut a vénember eszébe, hogy a költészetről írjon?

Hosszú lenne a mesém, ha sokat idéznék, a hihetetlenül gazdag magyar költészetből nem is teszem, a neten könnyen előhívhatók. Inkább kukkantsunk bele a perzsa-urdu, és a görög-római költészetbe. Azért írok párokat, mert hatottak egymásra. Aztán idézek három orosz költőtől, kettőtől, mert nyelvileg legközelebb állnak hozzám, egytől pedig, mert csoda, az östehetség mintapéldánya. Ő Konsztantin Hudjakov, aki analfabétaként kezdett verseket mondani, a baráti köre kezdte írásba foglalni azokat, aztán autodidakta módon megtanult írni-olvasni, de sokáig folyamatos, egybefolyó szöveggként írta le a verseit, másoknak kellett a

rímekeket követve tördelni. Anna lányom dédunokája volt, a feleségét ismertem, a költőt a polgárháború idején tomboló hastífusz-járvány vitte el, fiatalon. Lentebb olvasható lesz egyik versének családi összefogásban készült fordítása.

Kezdjük akkor egy-egy perzsa és urdu verssel. Azonnal rájöttem sokadszor, hogy számomra a legfontosabb az írás folytatása, nagyon sokat tanulok. Most például a gazalokra (írják ghazalként is) gondolva húztam meg a párhuzamot a perzsa és urdu költészet között, pedig az egyrészt csak egyik versforma a valószínűleg több, mindkét nyelven megszólaló között (nem tisztázom, hosszú munka lenne), másrészt pedig arab gyökerei vannak, és a török költészet is gazdagodott vele. Mit szólnak, kedves olvasók, ha mind a négy nyelvből merítünk, hogy kóstolgathassuk a zamatát.

Az általam nagyon tisztelt Terebess Gábor alkotta az igencsak kedvelhető Terebess Lexikont, ami talán mind a négyel szolgál? Ezt írja a gazalról:

„Arab irodalmi műfaj; rövidebb lélegzetű, elegáns formájú szerelmes vers. A ghazal a VII. század végi Arábiában alakult ki a naszíbból, a kaszida (óda) elé illesztett szerelmi elégiából. Az irodalomtudomány különbséget tesz a hidzsázi és az iraki ghazal között.

A legrégebbiről fennmaradt ghazalok a mekkai Korejs törzshöz tartozó Umar (Omar) Ibn Abí Rabía (megh. 712/19 k.) tollából származnak. A költő saját élettapasztalataiból táplálkozó, realisztikus, mozgalmas, kifinomult stílusú költemények napjainkban is nagy népszerűségnek örvendenek.

A ghazal klasszikus témája, a beteljesületlen szerelem először a hidzsázi Udzra törzsből származó Dzsamíl (megh. 701) alkotásaiban jelent meg: Dzsamíl ábrándos szerelmesei reményüket vesztve sóvárognak egymás után egészen halálukig. Ezeket a hihetetlenül népszerű műveket nemcsak az arab, hanem a perzsa, török és urdu költészetben is utánozták egészen a XVIII. század elejéig.

Külön említést érdemel még a legkiválóbb perzsa lírikusok között számon tartott Háfiz (megh. 1389/90 k.), aki bonyolult költői képekben és sokrétű metaforákban gazdag verseivel megújította és formailag tökéletesítette a ghazal műfaját.”

Mindjárt rá is találtam a talán legismertebb gazal-költőre, a perzsa Háfiz-ra. Íme egyik verse:

Ha rózsák nyílnak...

(162. Ghazal)

Ha rózsák nyílnak, ennél, mondd, van-é szebb?
De százszor szebb, ha bort kortyolva nézed.
A szépség int, ragadd meg hát, s ne gondold:
Örökké vár a kagyló gyöngye téged.
Ne késs bort inni rózsáskert ölében:
A rózsák még talán egy hétig élnek.
Arany borral színültig töltsd a kancsót,
S kínáld kincsként a megfáradt szegénynek.
Siess, ó sejk, az én kocsmám borát idd:
Ilyen bort még a mennyekben se mérnek.
Tanulhatsz itt, de nem kell könyv, füzet sem:
Szerelmet holt betűkből, mondd, ki ért meg?

Ha rám hallgatsz, olyan szép nőt szeretsz majd,
Ki nem rabnője ékszernek, se pénznek.
Uram, nekem csömör nélküli bort adj,
Mitől fejgörcs se tép, szégyen sem éget!
Uvajszt szultánnak én szolgálni vágyom,
Pedig nem tudja: meghaltam, vagy élek?
Világ fényét fején láttam ragyogni,
A nap tündöklék így, ormán az égnek.
Ne félj, Háfiz: csak az gáncsolja versed,
Ki nem tud mást, s kiből hitvány a lélek!

(Képes Géza fordítása)

És akkor ugorjunk vissza az ősszüllőhöz, Umar (Omar) Ibn Abí Rabía-hoz!

Holnap

Bárcsak Hind beváltaná többszörös ígéretét
s végre meggyógyítaná szenvedő, keserű lelkem!
És csak egyszer lenne még énhozzám kegyetlen ő,
mert csupán a gyenge az, ki kellőképp nem kegyetlen.
Híre járt, hogy egy napon szomszédnőjét hívatá,
s levetközve, testire öntőből vizet eresztett.
De vajon oly szép vagy-é, amilyenek mondanak,
vagy túlzás, hogy meztelen oly gyönyörűség a tested?
Felkacagtak, és imígy szóltak Hindnek társai:
„Minden szép a szerető szemnek és gyönyörűséges!”
Irigységgel szóltak így, rá rossz szemmel néztek ők:
mert minálunk népszokás az irigység, ezeréves.
Pedig lám, a karcsú lány foga zománca ragyog,
mint a jégeső-levert székfű szirmának fehéré.
Két szeme a sűrű éj rejtelmes varázslata,
és nyaka hajlása lágy, mint szellő dédelgetése.
Megpillantám s kérdezém: Ki vagy? S ő így válaszolt:
szenvedély szült, és a vágy elemésztett, íme, engem.
Khaif népéhez tartozunk, Mína mellett lakozunk,
ha-kit megölünk, azért nem adunk mi senkinek sem
váltságdíjat! – Vágyaim célja vagytok, mondtam én.
Erre megmondák nevük, ő is mondta: „Én vagyok Hind...”
Szívem már el is vészett, mert belé oly dárda szúrt,
mely selyemköntösbe jár, és szebb, hízelgőbb naponkint.
És most azt híresztelik: Hind megront, megbabonáz,
de van-é méreg, amely ily boldogságot kiolthat?
Amikor megkérdezém, hol s mikor találkozunk,
Hind mosolygott édesen, és csak ezt suttogta: Holnap!

(Jékely Zoltán)

A török gazalok mesterének tartják Fuzúli-t. Kiderül, hogy Azerbajdzsánban élt. Megírtam a „Világok, népek, emberek” könyvemben, hogy Azerbajdzsánban járva török világ vett körül a függetlenné válásuk pillanatában. Ez a kettősség is igazolja a meglátásom helyességét. Itt egy gazal, a címe is az, a gazel ugyanis ugyanazt a versformát jelöli.

Gazel

Ciprusfáért sóhajtozom, szellőben ingóért,
Véres könnyem hullatom én mosolygó bimbóért.

Mosusz-szagú fürteiden ámulatba estem,
Széjjelbomlott szép hajadnak szerelmese lettem.

Mámoros két nárciszodért* beteg az én lelkem,
Gyöngyöt hintő rubintarcod vérbe borít engem.

Lángra gyúltam, s folyton égek, mint a gyertya lángja,
Tenélküled borult az én éjjelem magánya.

Szenvedésim búbánatnak zsákmányául vetnek,
Megmenteném szívem, lelkem nárciszos szemednek.

Adj életet a szemembe, lásd e bú hogy éget,
Szívem mélyét neked őrzöm, egyedül csak néked.

Hej Fuzúli, a pokolról szólt a molla nemrég,
Bánatodról akart szólni, fogadni is mernék.

* Szemeidért.

(Dr. Mészáros Gyula fordítása)

Keresgélem veszettül az urdu gazalt, de nem találok mást, mint egy videót a „Lelkem világának tüköre” könyvemből, ami ... hát, hogy is fejezzem ki, hogy ne sértődjek meg ... nem ugyanaz. Önmagában sem, nem adja vissza az igazi gazal-hangulatot, már onnan kezdve, hogy Indiába általában nők adják elő. Igaz, a legnevesebbnek tartott Nusrat Fateh Ali Khan előadásában hallhatjuk a gazalt. Írásban, magyarul lehetne csak összehasonlítani a másik hárommal. Fordítsak le egyet? Nem merek vállalkozni rá. Hogy is mernék, amikor az elővadászott angol fordítások sorban „lazák”, rémtörténet sikerülhetne a laza még lazább fordításából. Íme egy gazal tőle. A [The HyperTexts](#) a forrás, amely szerint Mirza Ghalib (1797-1869) minden idők egyik legjobb urdu költője.

Ghazal

Not the blossomings of songs nor the adornments of music:
I am the voice of my own heart breaking.

You toy with your long, dark curls
while I remain captive to my dark, pensive thoughts.

We congratulate ourselves that we two are different:
that this weakness has not burdened us both with inchoate grief.

Now you are here, and I find myself bowing—
as if sadness is a blessing, and longing a sacrament.

I am a fragment of sound rebounding;
you are the walls impounding my echoes.

([Michael R. Burch](#) laza fordítása)

Gondolkodtam, lefordítam-e magyarra. A teljességre törekvés győzött bennem. Segítségül vettem a Google-fordítót, meglepően jó volt, bár egy szón elakadt. Íme a laza fordítás laza fordítása:

Sem a dalok virágzása, sem a zene díszei:
Saját szívem szakadásának vagyok a hangja.

Hosszú, sötét fűrtjeiddel játszol
miközben sötét, töprengő gondolataim fogságában maradok.

Gratulálok magunknak, hogy különbözünk:
hogy ez a gyengeség nem terhelt mindkettőnket induló bánattal.

Most itt vagy, és azon kapom magam, hogy meghajolok -
mintha a szomorúság áldás lenne, és szentségre vágyna.

Töredéke vagyok a visszapattanó hangnak;
te alkotod a falakat, amelyek visszaverik a hangomat.

Ez a durva fordítás jó alapként szolgálhat költői fordítás megformálásához.

Keresgélés közben rátaláltam a gazal versforma leírására, de elillant, újra kereshetném: 5-12 kétsoros versszak, meghatározott rímképlet, és az utolsó kétsorosban a költők többnyire szerepeltetik a nevüket. Ezek szerint Fuzúli és Ghalib bemutatott versei felelnek meg legjobban a „szabályoknak”. Na, nem hagytam annyiban, a tiszataj.hu-ban megtaláltam. A tanulmány modern perzsa költőről szól. Hangsúlyozza – többek között – hogy az arab és perzsa gazalok versformailag eltér(het)nek egymástól, így az idézet csak a perzsa gazalokra vonatkozik. Hivatkozásokról letisztítva idézem: „A perzsa *ghazal*, a klasszikus perzsa líra egyik legfontosabb műfaja, tematikáját tekintve leginkább az európai ódához, dalhoz és szerelmi elégiához áll közel; (ritkán több) *beyt*-ből (párvers) áll; rímképlete: aa xa xa xa.”

Következzék a görög-római költészet!

Az ógörög költők között szeretem Szapphó-t, szépek a versei, és a szabad szexualitás mintapéldánya. A verseiből csak töredékek maradtak vissza – mondja a vele foglalkozó Wikipédia-lap, bár találkoztam Ady-fordítással, ami teljesnek mondatott, és valószínűleg az is volt, most azonban nem keresgélem, már a következő gondolatsor kavarg a fejemben: Szájer se nyitja rá a szemeket a lényegre, nemcsak ő züllött a végtelenségig, nemcsak Orbán birodalma aljas a lehetetlenségen, mindenén túl, hanem az egész tőkés rendszer, aminek mi csak egy korcs sejtje vagyunk. Írnom kell róla, és be kell talán fejeznem, ha megadatik, hogy addig éljek, a

[„Mitől döglik meg ez az ország?”](#) című művem. Tökéletesen aktuálissá vált a kérdés: valóban utolsókat rúgja ez az ország! És merengő gondolataimban a tőkés rendszer is!

A „Mitől döglik...” második kötetét a kopóban lévő agyammal és Covid-dal körülvéve hónapokba telhet. Mi a helyes eljárás ilyenkor? Írok blognyit a témáról, egyelőre fogadjanak el ennyit, kérem.

Itt a blog:

A király meztelen!

Szájer se nyitja rá a szemeket a lényegre, nemcsak ő züllött a végtelenségig, nemcsak Orbán birodalma aljas a minden elképzelhetőn túl, hanem az egész tőkés rendszer, aminek mi csak egy korcs sejtje vagyunk. Felmerül a kérdés: valóban utolsókat rúgja ez az ország! Csak ez az ország? Nem, az egész tőkés rendszer is!

Mert gondoljunk bele, mi is ennek a mindent betöltő, és Facebook-ot lehetetlen ostobaságtakonnyal elöntő Szájer-botránynak a lényege? Hát az, amit az égvilágon senki nem tud, nem akar, vagy netán nem mer észrevenni: a kis országunkat, és egyetlen lépéssel tovább lépve az egész világot eluralt, diadalittas kapitalizmus lényegére rávilágító esemény. Végiggondolva mai világunk, majdnem elsírtam magam, annyira mellbevágott a világ teljes kiszolgáltatottsága annak a bizonyos 1%-nak, az azt kiszolgáló és egyben irányító hadiipari-katonai maffiának, aljas gazemberek, szélhámosok, csalók szövevényes szövetségének, a lassan mindent szembeköpő rablásnak, a világ leggyilkosabb szervezeteinek, az egyházaknak, a demagógiának, a többség sötét ostobaságának, az emberiségből mindent kisajtoló és mocskos pofával lezabáló tőkének, a rasszizmus kiölhetetlen rákjának. És ennek a mindenben nyugodt lélekkel áttaposó szörnyhálónak egyetlen picuri eseménye Szájer tette. Teljesen lényegtelen, hogy meleg, hogy pucéran élvezte, amit a fajtája, a törvények fölé emelkedő szuperelit általában, mindenütt és minden szinten élvez: a már azt se tudja, mennyi a pénze, csak szórja dorbézolásra, itálra, drogra, szexre, helikopterre, tilos vadászatra, luxus-jachton gruppen-b@szásra, státusz-szimbólumokra.

Nem azt veszi észre szinte kivétel nélkül minden kommentáló, hogy ez az ember, aki elvesztette társadalmi kontrollját, aki a magyar politikai elit krémjét képviseli, a rendszernek nem egyszerűen alkotója, hanem a lakosságot nyomorba döntő törvénykezés vezéralakja.

Ő és hasonmásai teszik lehetővé itthon és külföldön egyaránt, hogy superszélhámos, az erkölcsök morzsáitól is mentes, minden porcikájával hatalom- és pénzéhes emberállat kerülhessen a legnagyobb politikai-gazdasági-katonai, világcsendőr hatalom trónjára, akinek legfőbb gondja a leggazdagabbak továbbgazdagítása, a klímát romboló energiahordozók termelésének szabadjára engedése, a rasszizmus táplálása, a szegények taposása; hogy önmagát minden szempontból meghazudtoló volt KGB-vezér uralkodhasson a Szovjetunió roncsai fölött, tegye magát a világ leggazdagabb emberévé, betelepítse az ortodox pravoszláv egyház fejét a csodákkal teli Kremlbe, hogy kétszer annyi templom épüljön az országában, mint amennyit Sztálin leromboltatott, hogy a szibériai erdők faállomány három évtized alatt negyedére csökkenjen; hogy olyan fasiszta kerüljön hatalomra Brazíliában, aki utat nyit a történelem eddigi legpusztítóbb esőerdő-irtásának; hogy országunkban választási csalások sorozatával hatalomra kerülhetett, és azt immár harmadik turnusban élvező agybeteg, a sportot saját javára meglovagoló, egyszemélyes diktatúrát kiépítő supergazember, aki az ország mára

több mint felét embertelen életkörülmények közé taszította, támaszkodva ennek a sunyi, álnok harcostársának röpke órák alatt megírt alaptörvényére, és folyamatos támogatására.

Az tehát, hogy mind jelentéktelenebbé zsugorodó országunk vezetői idáig süllyedtek, csak jelentéktelen vetülete, sötét sugara annak a penetráns bűznek, amit az egész világot mocsárrá züllesztett katasztrófa-, haveri-, egyenlőtlenséget fokozó, végtelen háborúkat fenntartó, már az egészségügyben is tömeggyilkos kapitalizmus áraszt magából.

Érdemes arra is felfigyelni, hogy a jogtalan hatalomgyakorlásuk két fontos bástyáját építették ki, és tették támadhatatlanná az utóbbi két évben, számítva arra, hogy esetleg még az orcájukra faragott választási rendszerben is elveszíthetik korlátlan hatalmukat: a médiát és egy bankbirodalmat.

Valamikor, két éve hozta létre ez a maffia a világon egyedülálló médiabirodalmát. Majdnem minden magyar sajtó fórumot és rádió-televízió-programot egy zsákba gyúrtak, a vezetését pedig hajbókoló hívőkre bízta. A cégbirodalom neve: [KESMA](#) Elég türelmesen elolvasni a lapot, hogy vaknak is világossá váljék: a diktatórikus hatalom egyik legfontosabb eszközrendszerét, a majdnem teljes média-hálót maga alá gyűrte Orbán és bandája. Elég egyetlen mondatot idézni belőle, hogy a beavatkozás legcsekélyebb lehetőségének a kizárását is érzékelje az ember: „Az Alkotmánybíróság viszont utóbb kimondta, hogy szerintük a KESMA „nemzetstratégiaivá” minősítése nem ütközik alkotmányos aggályokba. Akár fegyveres védelemnek is tekinthető!

Most pedig a Mészáros Lőrinc érdekeltiségébe tartozó bankok összevonásával létrehozott bankholdingot, a [Magyar Bankholding Zrt.](#)-t nyilvánította egyetlen tollvonással, rendeletileg nemzetstratégiai jelentőségűnek Orbán Viktor.

Most érdemes ránézni a pazar akció résztvevőire:

„Mészáros Lőrincnek 48 százaléknyi tulajdonrésze van az MKB-ban. Egyharmadát pedig egy szolnoki magánszemély tulajdonában lévő magántőkealap [vette meg tavaly Mészáros üzlettársától, Szíjj Lászlótól.](#)

A *Takarékot* pedig az a Vida József irányítja, aki egyben a TV2 tulajdonosa is, és olyan régóta ismeri Mészáros Lőrincet, hogy még [személyesen a felcsúti szakember kötötte be hozzájuk a gázt](#), szóval nem a tárgyaláson kellett bemutatkozniuk egymásnak.

A *Budapest Bank* kizárólagos [állami tulajdonosa](#) a Corvinus Nemzetközi Befektetési Zrt.”

Szabad a rablás, gyerekek!

Meztelen a király, tökre vetkőzött a jogállami kapitalizmus.”

Vissza egy lépést: A Sapphó fordítást mégis megkerestem, ilyen vagyok, nem tehetek róla. Nem véletlenül kedvelem ezt a verset, mert Ady mellett még 6 költő és tudós fordítását nyújtja a [megjelent lap](#). Sorolom a neveket: Édes Gergely, Kölcsey Ferenc, Trencsényi-Waldapfel Imre, Kolos Marcell, Devecseri Gábor, Faludy György. Valószínű nem Ady a legjobb ebben a sorban, mert egyedül az ő verse három versszakos, az összes többi négyből áll. És bennem négy versszakos Sapphó-fordítás él.

Lépünk vissza még egyet, a Wikipédia-laphoz, amelyben a „csak töredékek maradtak fenn” hangzik el. Ha töredék is, idézem a lapban olvasható kiváló versét:

Gongülához

Jöjj hamar hozzám, amilyen hamar tudsz,
rózsabimbóm Gongüla, tejfehér szép
köntösödben: lásd, a szívem szerelme
száll körülötted,

szép leány: mert már ha ruhádra nézek,
akkor is reszket, gyönyörökre, szívem.
Egykoron szórtam magam is szidalmat
Aphroditéra,

most pedig kérem, szavamért kegyét ne
vonja meg tőlem, de kiért leginkább
vágyom én, azt hozza el újra, hozzon
téged ölembe.

(Devecseri Gábor fordítása)

Ha már ennyire elmerültünk a szerelem költészetében, hadd szerepeljen a latin költészetből is ilyen csemege, Catullus: Lesbia.

Lesbia

Éljünk, Lesbia, és szeressük egymást;
hadd zsörtöljenek a mogorva vénnek:
nem ér a szavuk egy lyukas fityinget!
A Nap megteheti, hogy nyugszik és kel:
bennünket, ha kihuntunk, semmi többé
föl nem ver soha örök éjszakánkból.
Csókot ezret előbb, utána százat,
s ezret másikat adj, és újra százat,
ezret újra utána, s újra százat,
s ezek ezre ha csattant már a szánkon,
belezavarodunk a számolásba,
s jobb ha nem sejti az irigy gonosz, hogy
ennyi csók is létezik a világon.

(Szabó Lőrinc fordítása)

Bizonyára elfáradtak, kedves olvasók, velem együtt, mégis befejezem a tervem. Idézem még három orosz vers fordítását. Furcsa talán, engem mindenesetre meglep, hogy csak a 20. század orosz költészetéből merítetek. Oka lehet, hogy három rendkívül érdekes ember fogott meg, illetve mindhármójukkal, ha átvitt értelemben is, kapcsolatomban teremtődött.

Jevtusenko-ban az az érdekes, hogy a moszkvai egyetemre érkezésem előtti évben jelent meg az első verseskötete. Lázadó, a rendszert mélyen kritizáló hangvétele óriási visszhangra talált.

Hruscsovnek köszönhetően sűrűn tarthatott felolvasóesteket, amelyek gyorsan növekvő hallgatóságot vonzottak. Előfordult a kintlétem évei (1953-57) alatt, valószínűleg még a megnyitás évében, 1956-ban, hogy a Luzsnyiki Stadionban szavalta verseit. Akkora tömeg gyűlt össze, hogy a tömeg részben a stadionon kívül rekedt, lovasrendőrök tartották fenn a rendet. Nemcsak a lázadása volt rendkívüli, a versei is szokatlanok, néha teljesen szakadozott formát öltöttek. Íme egyik verse:

[Jevgenyij Jevtusenko:](#)

L. Martinovnak

Ablak nyílik a fehér fák sorára...
A professzor néz-néz a fák sorára,
Nagyon sokáig néz a fák sorára
S a krétát morzsolgatja görcsösen.
Hiszen ez itt az osztás főszabálya,
S elfelejtette – az osztás főszabálya...
Feledni ezt! – az osztás főszabálya...
S ott a hiba a táblán – ott – igen.

Ültünk s mindenki néz, mint nézte máskor,
Most is figyel és néz, mint nézte máskor,
Nem is nézhet másként, mint nézte máskor,
Itt nincs sугásra szükség, nem sугunk.
Felesége eltávozott a háztól,
Nem tudjuk, hogy mért távozott a háztól,
Nem tudjuk, merre távozott a háztól,
Eltávozott, csupán ennyit tudunk.

S indul. Kopott ruhát hord, nyűtt kabátot,
Mint mindig, nyűtt ruhát, kopott kabátot,
Bizony, mindig nyűtt és kopott kabátot,
S a ruhatárhoz ér a hallon át.
Zsebeiben keresgeti a számot:
- No, ejnye! Hová tettem azt a számot?
De hát lehet, nem is kaptam ma számot.
Hová lett? – szól, dörzsölve homlokát.

- Ó, persze... Ez a vénülés hibája.
Mása néni, a vénülés hibája,
Ne pörölgjön, a vénülés hibája...
Lent zajt hallunk: ajtócsikordulást.
Ablak nyílik a fehér fák sorára,
A nagy, csodaszépségű fák sorára, -
De mi nem nézünk most a fák sorára -
Csak őt nézzük mind, némán, semmi mást.

Ott megy, görnyedt-esetlenül hajolva,
Gyámoltalan-esetlenül hajolva,
Vagy tán fáradt-esetlenül hajolva,
A hóban, mely puhán pelyhezve nőtt...
Mintha maga is már fehér fa volna,
De teljesen havas-fehér fa volna,
Perc múlva már olyan fehér fa volna,
Hogy nem lehet külön meglátni őt.

/Ford.: Áprily Lajos/

(forrás: margitanyakepeslapjai.bloglap.hu)

Jeszenyinnel még áttételesebb a kapcsolatom. Egyrészt megkapott a mélyből jött volta, a népies nyelvezete, másrészt (lehet, hogy csak megálmodtam) jártam a leningrádi szálló-szobájában, ahol dupla öngyilkosságot követett el: felvágta az ereit és fel is akasztotta magát. A szállodát biztos láttam, a szobát nem nagyon valószínű, hacsak nem vált muzeális emlékké. Nagyon meglepett a Wikipédia-lapja a hírrel, miszerint lehetséges, hogy a szovjethatalom áldozataként végezte életét. Maga a lap is valószínűtlen hírként zárja. Egy biztos, amit írok a haláláról, az volt az egyetlen változat az ötvenes években. A részeges életmódra züllés, majd a teljes talajvesztés általánosan ismert volt. A legfontosabb, hogy költő-óriásként az egész orosz kultúrvilág mély hódolattal övezi.

Szergej Jeszenyin

A csavargó

Eső-seprű gyűjti garmadába
lapályon a fűzfa-szemetet.
Lombesővel csapkodj, te garázda,
bús-szilaj szél – egy vagyok veled.

Szeretem a bozót kék homályát;
sűrűje, mint szundító bivaly,
súrolja a fák erős bokáját
zöld hasával, dús lombjaival.

Őszi bokrok, veres szőrű nyájam!
Rólad szebben senki nem dalolt.
Látom: ott az alkony arányában
ember-lábnyom issza fel a port.

Kék hazámat, mindig őt szerettem,
dalom kincse mind övé marad.
Füveivel megszeli-dítettem
fájdalmam, a vérivó vadat.

A hold vödre lepereg kötélén,
nyíres langy tejében elmerül.
Kitárt karú fakereszt az éjben,
megfojtja, ki tövéhez kerül.

Dombtetőkön félelem barangol,
rablók sötét lelke kódorog.
Mivé lettem, jól tudom magamról:
pusztai vad lóköttő vagyok.

Nézd, az éjben tajtékos virágok:
bodzabokor habja felpezseg.
Látom magam, keresztúton állok,
szöges bottal utasra lesek.

Foszlik hajam színarany bozótja,
versek malomkövét forgatom.
Vagyok szívem veszni-ítélt foglya,
dalaim a börtönudvarom.

Szél, suhogj, ne félts, te nyughatatlan,
csapkodd rám a rongyolt levelet.
Ha „költő” is, vad legény maradtam,
dalaimban egy vagyok veled.

([Rab Zsuzsa](#) fordítása)

(forrás: <https://www.magyarulbabelben.net>)

Anna lányom dédpapájáról már írtam fentebb. Itt írom le az egyik szép versének fordítását:

Konsztantyin Hudjakov

Égszínkék álmoknyhóban

Senki se jöjjön hozzám.
Csendben fogok szomorkodni egész nap -
Virágokról, mezőkről, tavaszról,
A szívemnek kedves falvak végtelen teréről.

Nyugalmam megtartva
Ma elhagyom börtönöm,
Szép álmokra vágyva,
Boldogság – hallgatagon elaludni magamban...

Ki tudja: látomás vagyok-e vagy árny?
Magam sem értem sehogy.
Égszínkéék álomkunyhóban élve
Falvak csendes világába rejtőzöm.

Ott ölelkezem a mező szelével,
És szívem adom az erdei csendnek,
Hol partszéli nádasban
Pusmog boszorkával a vízi sárkány.

Hol az álmos folyó felett,
Ruganyos kezével játszva,
Kettészelt borostyán ívvel
Borzolja sötét fonatait a sellő.

De alig zeng fel a madártrilla
S éled az erdei szárnyalás,
A csapásokon bújok el oda,
Hol az erdei manó se talál rám.

Hogy mit hagyok ki, el nem mondhatom: az angol, francia, olasz, német költészetet. És a kínait. Na, azt nem! Egyetlen versikével el kell bűvölnöm Önöket, kedves olvasók. Nem tudom, ez volt-e a vágyam, most tetszik. Li Taj-Po-nak ez a verse, és mind, amit eddig olvastam tőle:

Asszony énekli

Először hullt a haj homlokomba,
s a kapu előtt szedtem virágot.
Jöttél egy bambusz-lovon ügetve,
s beszórtad ágyam zöld szilfagallyal.
Gyermekeként együtt éltünk Csangkanban,
s gyanakvás nem volt köztünk egyszer se.
Tizennégy évvel elvettél engem.
Szégyenlős voltam, s arcom elfedve
sötét sarokban ültem örökké.
Ezerszer szóltál, s nem válaszoltam.
Tizenöt évvel kívántam, testünk
vegyüljön össze, mint a sírboltban.
Szilárd hűségben éltem melletted,
hogyan mentem volna a Vangfu-hegyre?
Tizenhat évvel elhagytál engem,
a Csütang hágón keresztülmenve.
Öt hónap óta felénk se néztél.
Majmok sírása száll az egekbe.
Ajtónk előtt a friss mohaszőnyeg
távozó lábad nyomát belepte.
Oly vastag, el se tudom söpörni.

Korán jött őszi szélben lomb lebben.
Augusztusban a pillangók sárgák,
párosan szállnak szerte a kertben.
A szívem ezért vergődik annyit.
Csüggedten ülök, öreges lettem.
A zuhataghoz megyek hajnalban;
leveled várom, s hogy híred halljam.
Ha mehetnék, az út rövid lenne,
eléd mennék a homokviharban.

(Szerdahelyi István fordítása)

És zárom magammal a költészetről szóló énekem. Amrita lányom gyűjtögette egybe a füzetlapokon, cetlikén, cigarettadobozon született verseimet. Biztos nem teljes a gyűjtemény, és hiába váltam híressé, legalábbis valaki szemében, aki a szülőfalumról szóló Wikipédia-lapon Hírességek rovatot nyitott és a velem foglalkozó Wikipédiára utalva, bejegyzett oda, az összes nem fog megszületni: engem már nem érdekel, mást se fog, a műanyag laptartóba gyűjtött füzet és a sok hulló cetli el fog veszni.

[Verseim](#) (a nem teljes gyűjtemény) Kérdem magamtól: van-e teljesebb? Lusta és öreg vagyok, hogy megnézzem, ha van, már elverselheti magáról: Isá, por és homou vogymuk.

Az első mindjárt a szonett, nem véletlenül. És rossz a tördelés! Az első nyolc sort két négysoros versszakra kell bontani! A szonett szabályai kőkemények! Le kell írnom, ezért is, meg, mert az elakadt rím helyett újjal próbálkozom (ötödik sor).

Szonett

Lassan elballagok a pesti utcán...
Mondjunk búcsút kedves barátok.
Bár emlékem után nem fut szán,
Csillogó pelyhekben gondolok rátok.

Bohó kis nótáim szórom, nem bántok!
Kérlek, ne nézzetek furcsán,
Imádkozzatok, ne fogjon átok
S örüljetek minden pillanat múltán

Mit kalandvágy nélkül éltetek.
És ne kelljen sohase félnetek
Könnyes búcsút venni jóbaráttól.

S ha szívetek ma búcsútól beteg,
Reátok bíbor palástot vetek
És fényes jókedvet e gyöngypohárból.

Úgy tűnik, így jobb. És küldtem anno szerelmes verset nemlétező alanyhoz. Dupla költészet: megálmodtam az imádat női képét és verset írtam hozzá:

Tavaszi dal a szerelemről

Én is a tavaszt vártam,
mint a csattogó szavú
csókos csalogány –
felröppentem
és mámorosan köszöntöm
teltbimbójú reggeledet
rózsaillatú május.

Nézd, kedves,
ujjaid csókoló lázas ajkam
friss vérrel teli
piros bimbókat nyit
a körmeiden
és virágfakasztó csókom köszönve
megláthatod Te is égő szememben
a Tavaszt.

Álmomban is látom, amint
lehúnyt szemedből
egy könnycsepp gyöngyözik elő
és csókranyílt ajkaid közül
reám mosolyog fehér fogaid
nedvesen csillogó koszorúja.

Kedves,
én konok pogányként tisztelem
növekvő szerelmünket,
a magot,
amit elhintettem benned
és amiből kikel a Holnap
és kikel csodás virágja a vágynak.

Befejeztem egy könyvet, nem egyszerű könyvet. Lassan haladtam vele, mert nehéz a téma is, a nyelvezete is, no meg a világ is, amiben élünk, tele gazemberekkel: Trump, Orbán, a nevét se tudom lengyel miniszterelnök, és két napja Szájer is. Az ő hatalmuknak vége, de – ha talán halványul is, ilyen embereknek (is) köszönhetően, mint [Ibram X. Kendi](#), a „How to be an Antiracist” könyv szerzője – marad a világ rákja (ő tartja annak, és igaza van), a rasszizmus. Ha lassan is emésztettem, sokkal okosabb lettem: betekintést kaptam, miként látja, szenvedni az Amerikában élő színészek sorsát az utolsó sejtjéig tanuló, tanulságokat levonó, azokat oktató, a tiltakozó, reformokat követelők élére álló nagyon okos fekete. Borzasztó történelem: állítja, igazolja, hogy a rasszizmust nem más szüli, mint a hatalmon lévők, az elnyomást, elnyomóritást biztosító eszközrendszerként.

Volt három év – írja –, amikor éjt nappallá téve, sokszor napi 12 órát dolgozva kutatta, írta le, foglalta rendszerbe az amerikai rasszizmus történelmét.

Milyen rasszista képleteket bont ki olvasói számára? Nem teljes a felsorolás, és legtöbb hosszú magyarázatot igényelne, így csupán jelzés-értékűek.

- „Párbajozó tudat” – asszimiláció vagy szegregáció?
- Összegyűjtött vagy összevont különbségek hatalmi konstrukciója, ami a társadalmi létben él.
- Biológiai rasszizmus.
- Etnikai rasszizmus.
- Test szerinti rasszizmus.
- Kulturális rasszizmus.
- Viselkedés-rasszizmus.
- Börszín szerinti rasszizmus.
- Élőhely-térségek rasszizmusa.
- Nemek rasszizmusa...

Sorolja, milyen hamis bélyegzőket sütnek a színesekre: szervilis ázsiaiak, terrorista középkeletiek, veszélyes fekete szomszédság, gyenge őslakosok, dühös fekete asszonyok, beözönlő latinok, felelőtlen fekete anyák, holtfáradt (lejmolós) fekete apák...

Pontosan látja és írja le a rasszizmus áldozatait, kirekesztetteket, elnyomottak rétegein belül kialakuló gyűlölet-csoportokat.

Kötelező olvasmány!

Kíváncsi lettem a feleségére, akiről mély tisztelettel ír. A vele foglalkozó Wikipedia-lapból indultam ki, majd a felesége lapjára nyitottam rá. Ha abban rákattint az ember a fotójára, ki-nyílnak [róla és a férjéről szóló fotók](#)! Két nagyon szimpatikus ember: csupa mosoly, szeretet, a feleség fekete szépség. Ennyi kedvességet fotók ritkán sugároznak, öröm kalandozni közöttük!

A nevük az esküvőjükön felvett név. A Kendi „szeretett”-et jelent, a férfi középső neve békét, afrikai nyelveken.

Megjegyzem, hogy a „black is beautiful” mondás helyességéről Kubában győződtem meg: sok nyúlánk szépséget láttam, de legszebbek a feketék voltak.

*

24.

Virágok jutottak az eszembe, amint felraktam, elég rendetlenül, az előző szakaszt. Miért éppen virágok? Előjegyzett téma, ideje sorravenni. Fejtörős játék számomra, imádott világ, de csak a formákat, színeket tudom csodálni, a nevüket ritkán. Ha a vásárlásig meg is jegyzem, milyen virágot álmództam meg, és átnyújtásig is tudom a nevét, azt követően rögvést el is felejttem. Akkor vajon miért is foglalkozom velük, azon túl, hogy tele velük a lakásunk, a feleségem nagy szeretettel foglalkozik velük. Növekvő szabadidejét, ami csak részben

köszönhető a járválynak, inkább az unokákkal kell kevesebbet foglalkoznia, kinőttek minket, olvasáson és sütögetésen kívül virágokkal tölti. Meg is hálálják! Nem egy virág van, amelyik másutt fonnyad, nálunk viszont boldogan virágzik, fényesednek a levelei, ha tudna, pusztít hintene. Na, de nem emiatt foglalkozom én is velük, hanem mert az emberiség, legalábbis az általam valamennyire is megismert hányada szinte végtelen sok alkalommal és módon fejezi ki magát, érzelmeit, örömét, bánatát, szeretetét, hódolatát, elkötelezettségét.

Gondoljuk meg például, miért virág szerepel az élet mindkét végpontján, a születéskor, és a halálkor is az érzelmek kifejezésére? Borzasztó a két esemény közötti különbség! A születéskor rég várt lény jelenik meg, szenvedésekkel kísérve az életünkben. Többnyire – ha jól tudom – éjszaka érkeznek. És rohan a nem vele virrasztó közeli rokonság, szeretne akár betörni virágüzletbe, hogy virággal köszöntse az anyát, virággal ünnepeljen. A halál pedig rettenetes esemény, óriási veszteséget jelent a szerető kapcsolatok számára, mégis virágok kísérik az elhunyt útját, a hagyományos temetési eljárásnál a koporsóba fektetéstől kezdve, a ravatalozáson és a sírgödörbe eresztett koporsóra dobott búcsú-virágszálon keresztül egészen a betemetett sírgödörre felrakott koszorúig, csokrokig. Óriási ellentmondás, nem is nagyon érthető. Lehet, hogy a zsidó temetésen nem kap szerepet virág, csak kavics? Érdekes, nem emlékeztem pontosan, csak arra, hogy kavicsot kell tenni a sírra. Megnéztem: [Zsidó temetési hagyományok](#). Benne egyértelműen tilalomként szerepel: „A hagyomány tiltja a virágot és koszorút a temetésen, helyette köveket tesznek a sírra.” Mennyire bölcsőbb!

Csupán megjegyzés erejéig említtem, hogy – sajnos – itt is eluralkodott a kivagyiság: többek között ezért is kerülöm a temetéseket, mérlegelni kell, mekkora legyen a koszorú, vagy a csokor, hogy meg ne szólják a megemlékezőt. Már csak ezért is jobb a kavics, hacsak nem mérlegelik annak is a méretét, színét... Nem kérdezem meg senkitől!

Ennyit a végpontokról. De végigkíséri a virág az élet minden fontos eseményét. Talán az egyetlen közöttük a válás, amivel kapcsolatban nem szokott szerepelni. Bár lehet, hogy csak nem tudok róla: előfordulhat, hogy a jobban elvágó kihajít egy szál virágot az ablakán? Viccet félretéve: a születésnapokon, névnapokon vagy csokorral, ritkábban cserép-virággal köszöntjük az ünnepelteket. Állítólag japán eredetű a virágszálak számának megkötése, és pedig, hogy csak páratlan lehet. Megnéztem virágokkal kereskedő cég lapján, de nem linkeltem be, mert csillagászati árai vannak. A japánokról nem szól, de azt mondja, hogy 11-nél kevesebb szál esetén páratlant illik adni, felette lehet páros is. A színekkel is foglalkozik, de minden további részletet – az alkalmak kivételével – mellőzök, minden olvasóm tudja, minden bizonnyal, hogy vörös rózsát csak szerelmes párnak illik adni. Megnéztem további hármát, azok se maradnak le az árversenyben. Van, amelyik csak páratlanokról beszél, mert az ősorosz világban is az volt a szokás. Azt hihetné akárki, hogy smucig vagyok, pedig nem, csak nem árral szeretem kifejezni a szeretetemet. Inkább bemegyek az ismerős boltba...

Említettem az alkalmakat. Bármi lehet, mondja a lap: évforduló, névnap, anyák napja, baba-köszöntés, ballagás, vagy Valentin-nap. Az évforduló nyilván lehet születésnap, vagy házassági. Az utóbbira fordítsatok superfigyelmet, férfitársaim. Az Anyák Napját egyik rokonom utálja, mert komcsi ünnepnek tartja, lassan megszokja, hogy nem is az. A Valentin-naptól meg én lilulok meg, akár az „indian nyártól”, talán nem is kell magyaráznom, miért?!

A férfiaknak is adnak virágot. Meglep. Elég hosszú életet éltem, virágot még sohasem kaptam. Írnak férfi-virágszínekről is, például barnáról. Jobb, hogy nem kaptam!

Ami ugyancsak meglepő: teljesen eluralta a sportversenyek díjkiosztót is az érem, zászlófelvonás, nemzetköziken a himnusz mellett a virágcsokor is. Férfiaknak is. Nem nagyon értem. Hogy a görög-római kultúrvilágban a dicsőség jelképe babérkoszorú volt, sportolók és hadvezérek érdemelték ki, de miért lép át a virág a szeretet jelképrendszeréből a dicsőségébe, meg nem értem! Sokáig azt se tudtam, mi fán terem a babér, mígnem valahol (Athén, Róma?) körbe nem jártuk az ősi olimpiai stadiont, amit (ki is világított rá?) babér-sövény övezett, amit senki se védett, nyugodtan megtapogathattam a fényes, bőrszerű leveleket, és le is téphettem egyet emlékül (a kezemre kellett volna ütnie valakinek). A memóriám nulla, nem is találok egyik városban sem.

Ugyancsak megjegyzés erejéig írom, hogy a növények, köztük – gondolom – a virágok is éreznek. Több tudományos kísérlet igazolja, hogy észlelnek veszélyeket, riasztják a társaikat miattuk, sőt, megjegyeznek gyilkosokat is. Nem fantasztikus? Talán még fantasztikusabb, hogy ezt az indiaiak gondolatvilága el is fogadja.

Ha már elpanaszoltam a nulla memóriámat, engedjenek meg egy rövid eszmefuttatást a memória csodáiról.

Valahol már írtam arról, hogy a több szempontból lehetetlen memóriám (név, gyógyszer) ellenére kiváló a spot-számmemóriám. Spot-nak kereszteltem el, mert úgy működött, amíg nyomtatott könyveket olvastam, hogy nem kellett könyvjelzőt használnom: mielőtt becsuktam volna a könyvet, akárhol, akár oldal közepénél tartva is, ha rápillantottam az oldalszáma, akármilyen villanásnyi időre is, hónapok múlva is tudtam, hol kell kinyitnom a könyvet, hogy folytatni tudjam. Ki érti ezt? Aztán persze voltak munkatársak, beosztottak, akik a memória-panaszaimra azt mondták, hogy nem úgy van az, ami fontos, arra mindig emlékszem. Jó, ha tudja magáról az ember. Most éppen a súlyos memóriakopás állapotában leledzem.

Most akkor következnek négy memória-zseni:

- Ismertem olyan egyetemistát, DISZ-funkcionárius volt, akit egyszer felkértek, mutassa be képtelen, hihetetlen memória-képességét. Győzködni kellett, de megadta magát. Azt kérte, hozzanak fel neki aznapi újságot. Népsportot hoztak fel, hogy nehezítsék a dolgát. Akkor válasszunk ki egy oldalt. A vége felé nyitották ki neki az eredményekkel teli oldalt. OK, mondta, beülök a sarokba és elolvasom, amikor letettem, 3-4 percig csend legyen, akkor visszamondom. Úgy is történt: felmondta monoton hangon az egész oldalt.
- Amíg még nem volt kocsim, és vonattal utaztam, ha utaztam, amikor olyan vonattal kellett mennem, amelyik a Déli pályaudvarról indult... Bocsánat, máris eltévedtem, nemcsak a Déliből induló, oda érkező vonatok menetrendjét tudta kívülről, hanem a teljes MÁV-menetrendet az a kis férfi, aki a pénztárakkal szembeni információs kalitkában ült. Hogy miért a Déliben, ki tudja? Odalépett az ember és megkérdezte, mikor megy szerda délelőtt olyan sebesvonat, amelyik Csupakon is megáll, félrebillentette a fejét, és mondta annak az egy-kettőnek a pontos indulási időpontját, ami létezett.
- [Pataki Ferencnek](#) hívták azt a fejszámológyművészt, akinek egyik oroszul előadott fellépését kultúrházban (moziban?) élvezhettem, egyetemista koromban, Moszkvában. Nem jutott eszembe a neve, ráadásul bűvésznévvel próbálkoztam (lehet, hogy volt is neki), sokadszor a net segített ki. Érdemes elolvasni a lapját, valóban elképesztő

műveletekre volt képes. Oroszul is pillanatok alatt tanult meg, akkor látott hozzá, amikor értesült a meghívásról. Csak a csúcsot adom elő. Valami rettenetes, a hallgatóság által bementetett számot, azt hiszem 12 számjegyűt szorozt össze ugyanakkora számmal. Mondta a végeredményt. Nem volt még mobil számológép, a hallgatóság egyik tagja mégis felugrott. és kijelentette, hogy hiba van a szorzatban. Pataki azt mondta, ellenőrizték együtt: mondja fel az illető a részszorzatokat. Elkezdődött a felsorolás. A közepe körül lelőtte Pataki az illetőt: ez a részszorzata hibás, helyesen... Paff. Ez persze jóval több, mint szupermemória, de az is.

- Hasonlóképpen nemcsak memória kérdése annak lefuttatása agyban, adott dátum milyen naptári napra esett, fog esni? A Kiss János altábornagy utcai tanítóképző kollégiumi szárnyának legfőbb szintjén élt az a nyugdíjas tanár, akit meg lehetett állítani a folyosón, és megkérdezni tőle, hogy egy dátum milyen napra esik. Nem mérgeződött, picit gondolkodott, és mondta. Létezik képlet, nem egyszerű, tulajdonképpen azt kell a koponyában hordozni, és lefuttatni rajta az adott feladatot. Kevesen képesek rá, állítólag. Kerestem a képletet, nem találtam. Helyette találtam YouTube értekezést ilyen célú eljárásról. Akinek kedve van, nyugodtan foglalkozhat vele, [itt van](#). A kedves nyugdíjas bácsi biztos nem ezt hordozta az agyában.

Következnek a *táncok*. Aki csak megtermett koromtól ismer, nem tudhat többet a tánccal kapcsolatos ismereteimről, mint hogy sokszor nem várt lendülettel kapcsolódom (inkább: -tam) a táncoló társasághoz. Sohasem tanultam táncolni, még csak hölgypartnertől se (vagy lehetséges, hogy igen?), nagyon autodidakta módon tettem szert arra a minimális tudásra, amit mindennek lehet mondani, de tánctudománynak semmi esetre sem. Ellestem a tangó alaplépéseit, majd megtanultam valamennyire a keringőt, talán filmekről, lehet, hogy a polkát is figyelmes utánzással sajátítottam el. A modernebb, ugrálósabb táncokkal nem foglalkoztam, roptam, ahogy a zene vezérelt. Ja, természetesen a csárdást is jártam, de nagyon nem érdekelt, cifrázva sem.

Itt most abbahagyom, elfáradtam, holnap folytatom.

A holnapból lett vagy három nap, ami csak azért baj (írogató embertársaim tudják), mert, ahogy az ember egy témával elkezd foglalkozni, írja, az agyában zajonganak a kapcsolatos emlékek, mondanivalók, lassan rendeződnek is a tolla alá, amik ilyenkor, hosszabb szünet esetén elillannak, mint a több napja használt parfüm, és szedegetheti össze az ember, mint az elkalandozott méhecskéket. Most rögtön kibillenek ebből a szépen alakuló állapotból, de legkésőbb holnap folytatom, össze fog állni.

Kezdem azzal, hogy egyetemista korom előtt társasági táncra nem került sor. Be akart vonni valamelyik tanárom népitánc-csoportba, hónapokig tartó szenvedés (enyém is övé is) után bedobtam a törülközőt, nem nagyon tartóztatott. Voltak mozgalmi táncos játékok, vonulások. Nem a tömegesekre gondolok, csak vékonyan, lazán csasztuskák (na, ezt is az oroszoktól vettük át) éneklése mellett vidámkodó menetekre. El-elroptunk egy-egy táncot, és meneteltünk, nem emlékszem már, miért és hová, mint ahogy a beceneve se jut eszembe, meg nem is találom, pedig meglepően sok weblap foglalkozik a mozgalmi dalokkal, ünnep-kellékekkel. Megvan, a feleségemnek jutott eszébe: zakatolás! „Hegyek között völgyek között zakatol a vonat...” – dúdolta hozzá. Hát igen, ezt a nagyon bonyolult dalt énekeltük és táncoltunk hozzá:

Hegyek között völgyek között zakatol a vonat,
Én a legszebb lányok közül téged választalak.
Egy a jelszó tartós béke
Állj közénk és harcolj érte.

Ismételgettük, amíg meg nem untuk.

Az egyetemet ugyebár Moszkvában kezdtem, eltelt egy idő, mire társalgási szinten tudtam közlekedni a diáktársakkal. Nagy igyekezettel próbáltak bevonni közös szórakozásokba, amik a felvonulásokot követő vígasságokon kívül az egyetem dísztermében tartott, mesterséges (rossz lemezjátszó) zenével kísért kultúrestéknak mondhatók talán. Táncoltak is, én eleinte csak néztem, mert ősi társas táncokat jártak, mintha a 19. századi arisztokrácia fogadásait mutatták volna be. Aztán megjelent a tangó és a keringő, amikre felkértek a lányok. Húzódóztam egy darabig, aztán belejöttem, és elkezdtem merészebben „lejtetni”, mire egyszer csak mellém lépett két marcona legény, és rámförmedtek: ha nem hagyom abba ezt a nyugati keverést, kizavarnak. Erről eszembe jut az a szovjet nevelés eredményének egyik ostobaságcsúcsa. Ugyanabban a teremben egyszer leejtettem egy egykopejkás érmét, és nem hajoltam le érte. Hasonló hős nemzetvédők léptek hozzám fenyegetőleg: szedd fel azonnal, szovjet pénz!

Lassacskán megszerettem a táncot. Hébe-hóba, főként ünnepek alkalmával összejöttek ösztöndíjasok, itókáztak, összehordott főzetekből élvezték a hazait, és táncoltak. Volt olyan Szilveszter, hogy csak Tokaji, és abból főként aszú volt az asztalon. Kis szünetekkel, pihegőkkel hajnalig táncoltam, amikor elég nehezen botorkáltam haza: a folyosó, majd az aszfalt hol emelkedett, hol süllyedt, oldalról pedig el-eltávolodtak a falak. Nagy öröm volt úgy ébredni másnap délben, hogy nem volt semmi bajom. Mivel az aszú bosszantóan (rossz külker!) olcsó volt, megtanultam: egy darabig csak itatja magát, utolérhetetlenül remek ital, de aztán szokatlan hirtelenséggel rúgja be az imádóit, az átlagnál is jobban kell vigyázni vele.

Talán furcsán hangozhat, de életem legjobb táncemléke Indiához fűződik. Még csak első alkalommal tanultam Indiát, mint a II. Ázsiai Nemzetközi Vásár magyar pavilonjának igazgatója, amikor a Delhi Kereskedelmi Tanácsosi Hivatal hölgytagjai meghívták a pavilonon dolgozókat a Sensation Night Club-ba. Fasor, halovány fények, nem kiemelkedő épület, lépcsők lefelé, ott elveszik a kabátokat és két asztalhoz mutatják az utat. Annyian voltunk, hogy két nagyobb kerek asztalnál elfértünk. Félhomály, majd megjelennek a zenészek a táncparketta melletti dobogón. Tovább tompulnak a fények, és rázendít életem egyik legjobb tánczenekara. A másik a bombayi Tadzs Mahal szálló top-éttermének a zenekara. Mindkettő ver mindenki mást. Két-három tánc illő sorrendben, majd egymásra találtunk a pénztáros hölgy lányával: annak ellenére, hogy tánctudásom maradt a korábbi gyenge szinten, vele istenien táncoltunk, talán egy számra hagytuk el egymást. Már hajnalodott, talán figyelmeztetésnek is szánta a zenekar, elkezdte a zene ritmusát rendszertelenül váltogatni. A parketta közönsége ritkult, szépen kopott, mi mindig tudtuk követni a zenekart, tudtunk velük váltani, sőt mindenféle cifrázással, kidobó fordulattal gazdagítani a táncunkat. Végül egyedül maradtunk a placcon, elkezdtek tapsolni minket, pár percig csak nekünk játszott a zenekar, és amikor leálltak, ők is csatlakoztak a tapsoló közönséghez. Azóta tudom, mit jelent a nyíltszíni taps! Mindenki azt a tanulságot vonja le az esetről, ami neki tetszik. Én úgy fogalmaznám meg: nem feltétlenül a tudás szintje dönt el egy produkciót, hanem a

szeretet, kedv, amivel végrehajtja az ember. Kerestem a klubot a neten, a saját fotóim között, nem találom. Furcsa lenne, ha felszámolták volna! India gyors ütemben modernizálódik!

Bulgáriában többször táncoltam a *horo*-t, ami a görög szirtaki testvére. Rendszeres igazgatói értekezletet tartott az Intranszmas Bolgár-Magyar Társaság két fele, felváltva, hol Budapesten, hol Szófiában. A szófiai részlegnek volt talán három hölgy tagjai is, ezért minden alkalommal tánc követte az ünnepi ebédet. Itt is találtam egyetlen hölgyet, akivel jól összehangolódtunk, de nem lettünk a társaság központja. Nem is ez a lényeg. Ha megfelelő szintre emelkedett a hangulat, valamelyik bolgár fejcs bekiaította a *horo*-t, amit az asztalok között keringve táncoltuk, már aki képes volt rá. Tulajdonképpen igen egyszerű a lépés-képlet, csak a jobbák szokták cifrázni. Szerettem. Mint ahogy valahol megtanultam a szirtakit is, előfordult, hogy befogadtak a körbe. Hogy mikor és hol, ne tessék kérdezni. Amint meghallom, ugranék táncolni. Ma már valóban csak ugranék, bár ki tudja, legalább egy évtizede nem táncoltam, lehet, hogy menne még?

A „Hegyek között, völgyek között zakatol a vonat” két témára is rányitotta az agyam: a ki milyen tájat szeret kérdéskörre, és a hegyi kisvasutakra. A kettő talán össze is fonható. Most azonban szünet következik. A szünet okát lentebb mesélem el. Fejezzük be előbb a hegyek-völgyek témát. Kinek mi tetszik. Sokszor leptek meg fura véleményekkel. Szeretem Petőfit, talán leginkább, mert az iskolapadban ő volt az első (magyar, nem magyar) költő, akiről a tanító bácsi regélt, akinek egy-két versét meg kellett tanulni, Ki ne ismerné a „Szeptember végén” versét: „Még nyílnak a völgyben a kerti virágok, Még zöldel a nyárfa az ablak előtt, De látod amottan a téli világot? Már hó takarja el a bérci tetőt.” Nem egyszerű, magyaros versléptéssel írta, gyönyörűen zeng benne az időmértékes ritmus. És ki ne szeretné? Ezt a versét minden bizonnyal az a két zseni is kedvelte, a zseniális művész és a különleges költő, akik a fülem hallatán „kezelték le” Petőfit, túl egyszerűnek, népieskedőnek lelegyintve. Kedvelem, annak ellenére, hogy a síkságot, az alföldi rónaságot szerette, sőt, oda szerette volna temettetni magát, mint írja az Alföld című versében:

Szép vagy, alföld, legalább nekem szép!

Itt ringatták bölcsőm, itt születtem.

Itt borúljon rám a szemfödél, itt

Domborodjék a sir is fölöttem.

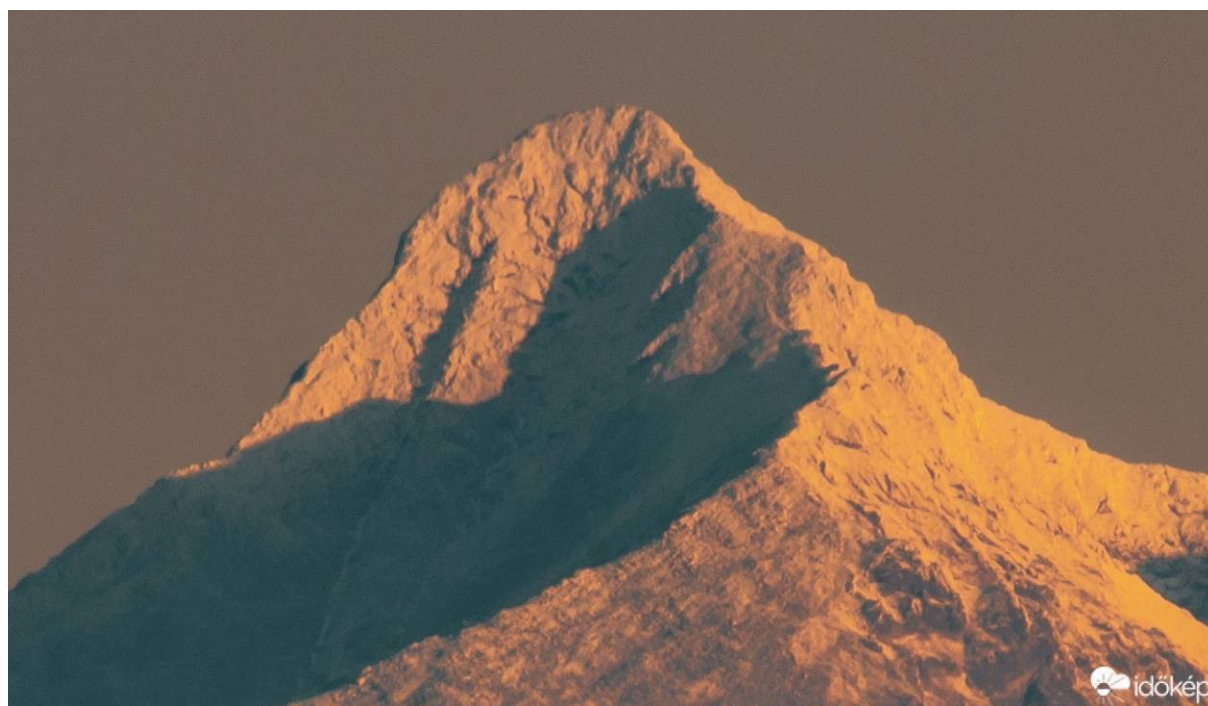
Teljesen mindegy minden földi halandónak, hol kapnak helyet a hamvai. Én mindenképpen vízben szeretném elemésztetni a hamvaimat, ha már nem szóráthatom szét „bérci tetőn”, amint azt Indira Gandhi hamvaival tették. Mert kifejezetten furcsának találom a sík szeretetét. Egyhangú, monoton, nem zakatol, mint a vonat, se mint az emberi tudat bércek láttán. A havas bérci tetőket és a színét váltogató, a felszínét hol tükörsimán tartó, hol habzó, de csendes hullámokkal borzoló, hol üvöltve tomboló, hegyekké magasodó sátánokat mozgásba hozó vizeket szeretem. A Balatont éppúgy, mint a tengereket.

A bércek tulajdonképpen akkor varázsoltak el először, amikor feltáplálásra Belgiumba vitt minket az öcsém a vonat. A Svájcban először látott villanymozdonnyal vontatott vonat. Amikor a hegyek között kanyargó hosszú, kígyót formázó szerelvény ablakánál tanyázva hol a völgyoldalakra simuló piros tetős falvakban, hol a sűrű zöld hegyoldalban, a minket tátott szájjal váró, majd elnyelő alagútban és a fel-felvillanó hófödte csúcsokban ámuldozhat az

ember. Egyszer csak hófödte csúcsok is feltűntek két hegy hónalj-hajlatában, elkápráztatva bennünket sziporkázva csillogó fényeivel. Aztán sokáig nem találkoztam bércekkel. Hiába kutatok az emlékeim között, a következő, hófödte csúcsok sorával büszkélkedő hegyvonulat a [Himalája](#) volt. Saját felvétellel bemutattam már az Annapurna elbűvölő csúcsát a sorozat valamelyik kötetében, nem ismétlek. Tessék ámuldozni a nevébe ültetett videón (van hosszabb is, [közel 10 perc](#)). Nemcsak a fantasztikus bércek hagytak maradandó nyomot az emlékezetemben, felejthetetlen az a 120 kilométeres szerpentin, ami a hegy indiai lábát Katmanduval köti össze, maga Nepál, és ami a bérceket illeti, a pokarai szálló tetejéről megcsodált napkeltét, ami fantasztikus színeváltozással mutatta be a bájaikat. Aki Nepálról szeretne olvasni, lapozza fel azt a „[7 év a csodálatos Indiában és két nepáli túra](#)” című, minden idők legátfogóbb Indiával foglalkozó magyar könyvben, ami az egyik csúcsművem. Így ajánlgatom, talán elnyerem a szerénytelenség Kossuth-díját.

Az Indiából hazatérést követően jó darabig csak a Mátrát, Eplényt, nyúhettük növekvő síképességünkkel. A feleségem egyetlen, biztatónak ígérkező kísérletet tett az egyik legegészségesebb, legkimerítőbb, legszebb természeti szépségeket felvonultató sport elsajátítása terén. Úgy tűnt, szép sikerrel. Aztán tükörsima felületen beszélgetés közben szétesúsztak a kiváló sítalpai, kifordult a térde, annyi minden sportnak. Amrita viszont háromévesen két-három Mátrán töltött, buszban tömegbirkózással megtűzdelt nap után követett békésen a két kilométeres pályán. Aztán bővült a terep, utazási- és valutakorlátozások miatt Csehszlovákiával (Tátra és több más, jó terep) és Bulgáriával (Vitosa). Amikor először mentünk síelni Bulgáriába, induláskor az lepett meg, hogy a teljes sífelszerelésünket túlsúly nélkül vette fel a MALÉV, aztán hanyatt dobtam magam a Vitosa síközpont láttán. A főváros egyik külvárosából indul a felvonó a 2200 m magas csúcs alatti szállodáig. Olyan, mintha Erzsébetről lehetne síelni. Még meglepőbb volt, hogy bolgár alig volt a síelők között. Itthon minden négyzetméter lesikló pályára jutna három sportoló, ha ilyen lehetőség nyílna.

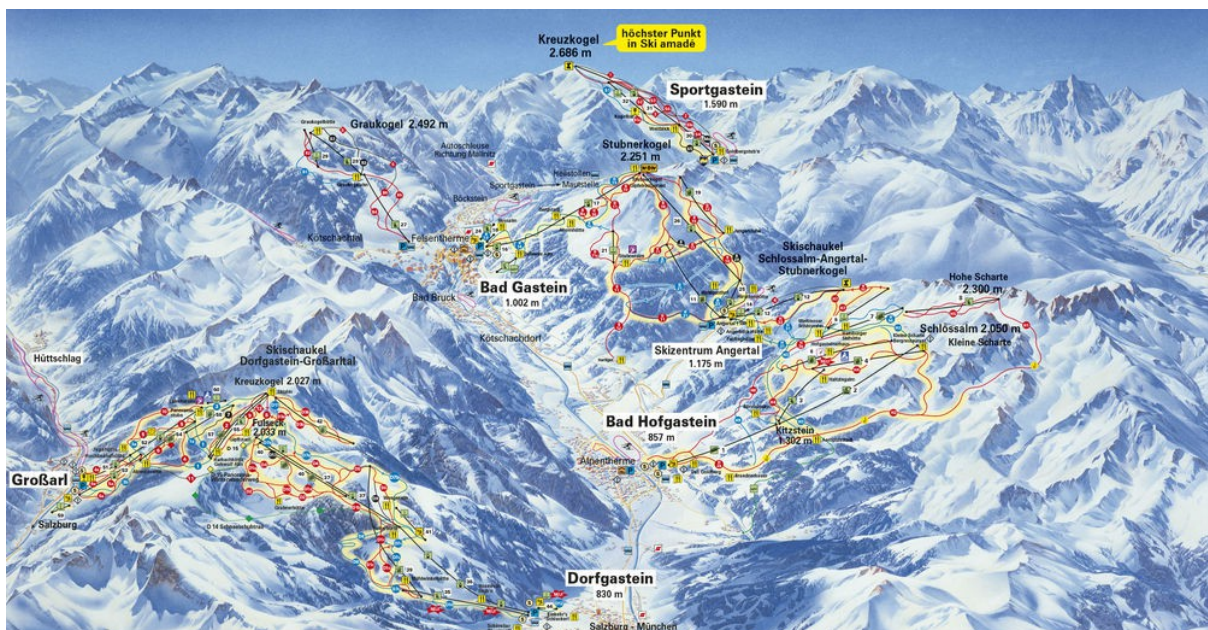
A Tátráról bemutatok egy képet. Ha nem is Himalája, elképesztő látvány ez is:



Aztán, amint szabadabbá vált az utazás, elindultunk a környező kapitalista országokba is: Ausztriába, Franciaországba és Olaszországba. Istenem, visszatekintve hihetetlennek tűnik, hányszor, és mily sok vidéken jártunk, aztán jártam egyedül is, szezonbérletet váltva – ha jól emlékszem – a Skiamadé síparadicsomok sorozatára. Egyelőre csak egy [rövid klip-et](#) találtam, valószínűleg visszatérek még más ismertetőkhöz is.

Hát ez nem bizonyult nagy sikernek, pár csúcson fut át csupán. Keresek két síközpont-ismertetőt, az egyik a kedvencemet, [Hauser Kaibling](#)-ot mutatja be. Azt is elárulom, hogy azért vált a kedvencemmé, mert nem váltam soha csúcsragadozóvá, csak a reggeli nyitás utáni két-három órát szerettem, amikor tükörsimára gyalulták a pályákat, és nyugodtan száguldozhatott az ember anélkül, hogy buckákon kellene vergődnie. Imádtam [Gastein](#)-t, bár akkora pályahálózat, hogy a felét se tudta beszélni az ember 5-6 nap alatt. Ezt a rendszert társsal szerettem bejárni, meg-megpihenve valahol, mély lélegzetet venni a nagyon piros vagy fekete pályák előtt. Kiváló társ volt Misi vejem, Ancsa lányom párja. Még kicsit lemaradt sítudásban tőlem, többet rágta a körmét nálam a fekete pályák előtt, de kiválóan abszolválta mindent. És maga volt a nyugalom. Ez a kamera se tökély, körbejárja az egész pályarendszert, így nem mutat be részleteket. Ha Salzburg felől közelít az ember, Dorfgastein az első paradicsom. Követi Bad Hofgastein, majd a sílifttel vele egybekötött Badgastein, végül a fene tudja még miért is nemszeretem Sportgatein. Nem a sportos volta miatt, hanem talán mert csak a megközelítése kicsit sportos, a pályarendszer inkább csalódás. Dorfgastein azért is emlékezetes számomra, mert fiúunokám, Beni itt találkozott először vadregényes hegyi pályákkal. Bátran, időnként túl bátran vette az akadályokat, előfordult, hogy lehagyott minket, a szüleinket, meg engem, egy pillanat alatt eltűnt a szemünk elől egy bukkanónál, loholtunk utána, és amikor a látómezőnkbe került vissza, megdöbbsentem: azért ajánlottam azt az útvonalat, mert úgy emlékeztem, az utolsó szakasza kékbe megy át, kiderült, hogy kemény piros pályán száguld a pöttöm emberke a lift alsó állomásához. Kivert a veríték, bizony!

Érdeemes rápillantani a sípályák szövevényes térképére. Csak itt, ezen a paradicsom-négyesen ennyi lejtőn strapálhatja magát az ember:



Legjobb pályarendszernek végül is Obertauern bizonyult 80 km körüli pályahosszával, és a nagyon vegyes nehézségi fokú pályák remek kombinációjával. Akinek csak bemutattam, mind szerelmes lett belé. Sajnos ez volt a síéletem utolsó állomása: itt vesztettem el „ideiglenesen” a memóriámat, aminek az okát egyhetes klinikai vizsgálat se tudta kideríteni, viszont megtalálták a veserákom...

Az untertauerni szállásomnál parkoló autókat, az enyémmel egyetemben egyik reggel jó másfél méteres hó takarta, csak az oldalablakai mutatták, hogy nem vitték el a rossz szellemek.

Elkalandoztam, tulajdonképpen nem akartam a síeléssel ennyit foglalkozni, csupán azt akartam előadni, hogy akárhányadik alkalommal közeledtem az Alpokhoz, vagy más hófedte csúcsokhoz milyen nagyszerű látványt nyújtottak az első havas csúcsok, amint előbukkantak a hegyvonulat alacsonyabb magaslatainak szögleteiből, sokszor a felhők közül. Öröm, lelkesedés, az ember teste azonnal elkezdett izegni, készülődni a nagy megmérettetésre.

Felébredtem, és mint a villám csapott belém: a hegyeket szentként tisztelik szerte a nagyvilágban. A rónát valószínűleg sehol. Indiában a Himalája hegyvonult, annak különösen két bérce szent: a [Kailas](#), mint a Gangesz eredetének pontja, és a [Kancsendzönga](#), amit a lábánál élő lakók (lepcsák) az ember teremtésének színhelyeként tisztelnek. A hitük szerint az isten hógolyót gyúrt, a jobb kezébe vette és így szóla: légy férfi, és megszületett a férfi. Majd gyúrt másikat, és a bal kezébe véve így szóla: légy nő, és ím, megszületett a nő. Ezt is bemutatom. Hát nem fenséges?

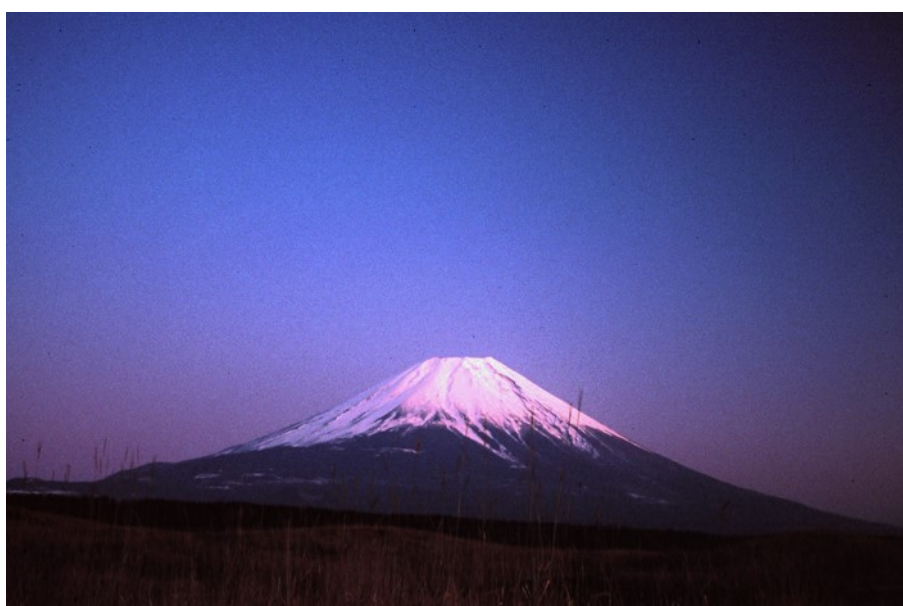


Kailas (Kailash, Kájlas), a hinduk és tibetiek szent hegye. (Wikipedia)



A Kancsendzönga (Wikipedia)

Általánosan ismert a japánok szent hegye, a [Fudzsi](#). Nem fűzök hozzá semmit: közismert. Íme:



A Fudzsi, naplemente után (Wikipédia, általam szerkesztve)

A szünet (de rég is hagytuk el ezt a szünetet) fő oka a [Szent Efrém Férfikar](#) Adventi Koncertjének a Budavári Önkormányzat épületében felvett, és online közvetített előadása volt. Mint a könyveimben, többek között ebben a sorozatomban is említettem már, nagyon szeretem a szakrális énekeket, különösen a szláv miseénekeket. Ez ugyan csak részben szláv, a kar a szír kereszténység énekeire alapozva született, ebben a műsorban bebarangolták a fél

világot. Szír ének is volt benne, szláv is, de indiai és dél-afrikai is. Még így, felvételtől hallgatva is tetszett, de a hegyek között utánra sorolom csak be, be kell azt fejeznem, különben nagyon darabos lenne az írásom. A hangversenyhez nem kívánok többet hozzátenni, talán annyit, hogy velőtlen vezérünk Kádár János volt lakását, amit azóta átépítettek, emeletet húztak rá, odaajándékozta a Szír Efrém Egyháznak, vagy kiknek, nehogy bárkinek is eszébe jusson Kádár, ha arra jár.

*

25.

Folytassuk tehát a vízimádatommal, aminek a kezdete ugyancsak Belgiumhoz kötődik. Ott találkoztam először a tengerrel, mégpedig viharos tengerrel. Brugge-ből indultunk a feltáplálásommal foglalkozó Lobelle család két fiú tagjával, bicajon Oostendébe (franciául Bruges és Ostend), a tengeri kikötőbe. Megnéztem most, mindössze 30 km körüli távolságot kellett ledarálni, többnek tűnt az emlékezetemben. Sík terepen kerekeztünk, csak a városhoz emelkedett valamennyire az út. A házak között már olyan hangerővel dübörgés nyomta el a normális beszédhangot, hogy csak ámultam. Amint felértünk a gátra épült tengerparti útra, már nem értettük egymás szavát. Vihar tombolt! A mintegy 10 m magas gátra fel-felcsaptak a hullámok, hál'isten, csak vékony réteget terítve az útra, ami pillanatok múlva vissza is húzódott. Magas köveken, vagy tán a járdán állva csak kapkodni kellett a lábunk, nem áztunk el. Döb-benten bámultam a tajtékzó, ostromló tengert, elképzeltem magamnak a hullámokon táncoló hajókat, látni nem volt látható egy sem. Iszonyatos lehet, ha ilyen vihar lecsap a tengereken békésen hajózókra.

A következő komoly tengeri élményben Lengyelország részesített. A Technika külkerben dolgozva éves szerződéskötéses tárgyalásokra utaztunk többedmagammal Varsóba. Pihenőnapot hirdettek meg a nagyon kellemes lengyel partnerek, és elvittek minket busszal az Északi-tengerre. Meghajóztattak minket katonai naszádon Gdansk és Gdynia között. Nagy élmény volt, bár a távolság 20 km körüli, azaz az út cirka ugyanannyi percre tartott. Elég szeles, hűvös idő volt, a hullámokat ugyan úgy vágta át a hajó, mint kés a vajot, mégse volt kényelmes a fedélzeten sétálgatni. A hajó keltette hullámok Oostendéhez hasonló csíkokkal futottak fel a fedélzetre, látványnak és élménynek érdekes volt, de lelkesedni nem tudtam. Egy biztos: ezt is érdemes megélni!

Tengerek, tengerek, bújnak elő a zsákból. Lehet, hogy időrendi sorrendben zavarok támadnak, nem törődünk vele, ugye? A lényeg az élmény, nem? Lentebbi folytatás előtt újraolvasva a vízről szóló mesém, ismét rá kell jönnöm, hogy túl sokat merítetek, akár dicsekvésnek is tűnhet. Meg kivagyiságnak. Pedig egyik se hajtott, gazdagok se voltunk, csak éppen megtehettük: két, akkor jobbnak számító jövedelemből hárman éltünk. Lesz, ahol a nekem nem nagy élményt nyújtó, így „mellékessé” vált tengerparti nyaralások helyszíneinek leírása helyett, vagy azt nagyon tömören villantása mellé egyszerűen belinkelem valamilyen lapjukat.

Tengerparti üdülésekre Spanyolországban, Horvátországban és Bulgáriában került sor. Spanyolországban talán kétszer pihentünk, mindkét alkalommal a Barcelonától északra fekvő tengerparton, a hölgyek kívánságára (az egyik alkalommal Ancsa lányom is velünk tartott) homokos, napozásra alkalmas övezetben. Számomra rendkívül fárasztó és unalmas volt. Nem tudtam mozogni, napozni ernyők alatt lehetett, amik 5-6 méterre voltak letűzve egymástól,

tömeg, kéziárusok... Brrr! Megváltást a Barcelonába tett kirándulások jelentettek. Már akkoriban is tömeges volt a turizmus, de még nem vált emészthetetlenné a város. Számomra, és talán a hölgyek számára is élvezhetőbb pihenést jelentettek a horvátországi üdülések. A Krk szigeten található Punat-on kiválóan épített, kiválóan felszerelt és kedves tulajdonos által üzemeltetett, építészetiileg igen modern, közvetlenül a tengerpartra épített nyaralóban kaptunk apartmant. Sziklás-köves volt a tengerbe vezető pár méter, kavicsos az 50-60 méter sekély víz, lehetett úszni, búvárkodni, sőt, szörfözni is tudtam. Félttem a tengeri szörfözéstől, a balatoninál nagyobb hullámoktól, kiderült, hogy sokkal könnyebb „megfogni” a tenger szelét, hullámain, mint a balatonit. Egyenletesebb, kifűjtább az egész, mint a Balatonon. Amrita itt tanult meg könnyűbúvárkodni, medúzákat megfogni (óvatosan, a feje búbján kell), tintahal után lopakodni. Lopakodtunk, lopakodtunk, így is megunta és fűjt felénk ijesztő, méteres fekete sugarat! Aki pedig henyélni, napozni akart, sokkal kényelmesebben és zavartalanul tehetette az épülettől a partig terjedő virágos, kertes területen, karszéken, heverőn.

A bolgár tengerparthoz a második válásom után zarándokoltam el, feledni. Kis bőrönd, sporttáska, és zakatoló vonat. Láttam is érdekes dolgokat az úton, azt megszakítva is, megírtam a „Világok, népek, emberek” könyvemben: brassói vasútállomás (magyar vasutasok), Veliko Turnovo, a fecskéfészek (határozottan annak látom, ha becsukom a szemem, de a neten egész más jelenik meg!), Szófia (katedrális, japán szálló, coca-cola), rilai kolostor, örmény jósnő. A tengerpart több csodában részesített. Szófiából repcsivel repültem át Burgaszba, a gépen ismerkedtem meg két barnabőrű, feketehajú, török beütéses testvérpár csajjal és szőke barátnőjükkel. Amikor megtudták, hogy nincs foglalt szállásom, kedvesen meghívtak, tartsak velük [Szozopol](#)-ba, lesz ott szabad szoba, ahová ők járnak. Valami ilyen helyen laktunk, volt is hely számomra is. Napi 1 levát kóstált. Jókat ettünk, ittunk...



Szozopoli utcakép.

A szőke kislány rögtön az első este bebújt hozzám, amit minden este megismételt. Sírva búcsúzott a kikötőben. Kis, de gyors, partmentén közlekedő utasszállítóval hajóztam át Várnába, ahol örmény hölgnél kaptam albérletet. Azzal lepett meg, hogy kávézacsból elképesztő pontossággal mondta el a múltam (ami a kisebbik vicc), és a jövőm, házasságot, tartós külföldi életet beleértve.

Négyfős csapatunkhoz a harmadik nap csatlakozott Mladen Csákárov, a szép szál, kisportolt alkatú, tipikus nők kedvence, az egyik törökös szépség (mindkettő az volt) barátja. A szófiai TV vezető operátőre volt, szidta keményen a rendszert. Attól kezdve minden reggel, a hölgyek által tálalt dús és ízletes reggeli után elballagtunk a sziklás tengerparthoz, vodkát iszogatva ugráltunk be a tengerbe 3-4 méter magasból, és napoztunk, platin szőke hajunkat a vele kifogott kagylókat. Mert két dologra megtanított, amennyire sikerült: halakra vadászni, és a hullámozástól oxigéndús sziklafalra tapadva szaporodó kagylókat összeszedni. Nem volt egyszerű szórakozás. lefelé meg kellett tenni ugyanazt a 3-4 métert, különben hozzácsapták volna az embert a hullámok a sziklához (ott csak hintáztatta) és keményen meg kellett küzdeni a kagylókkal. Olyan erővel tapadtak a sziklához, hogy csak erőteljes csavaró mozdulatnak adták meg magukat.

Ellátogattunk [Neszebar](#)ra is, remek élmény volt, csupa középkori építészeti szépség, az általa kiváltott nyugodt, békés hangulat. Ha bármit elrontottak belőle azóta, nagy kár!

Olaszországban két helyen élveztem (amikor élveztem) a tengert. A Földközi-tenger és a világ egyik utánozhatatlan, utolérhetetlen, leírhatatlan csodája, Velence az egyik! Leírtam a „Világok, népek, emberek” könyvemben, itt nem ismétlem meg, hiszen most csak tengerként, a tengerek egyik igazgyöngyeként említem meg, két fotóval bemutatva, hogy tengeren úszó csoda.



Ez is tenger: Velence, a Rialto-híd.

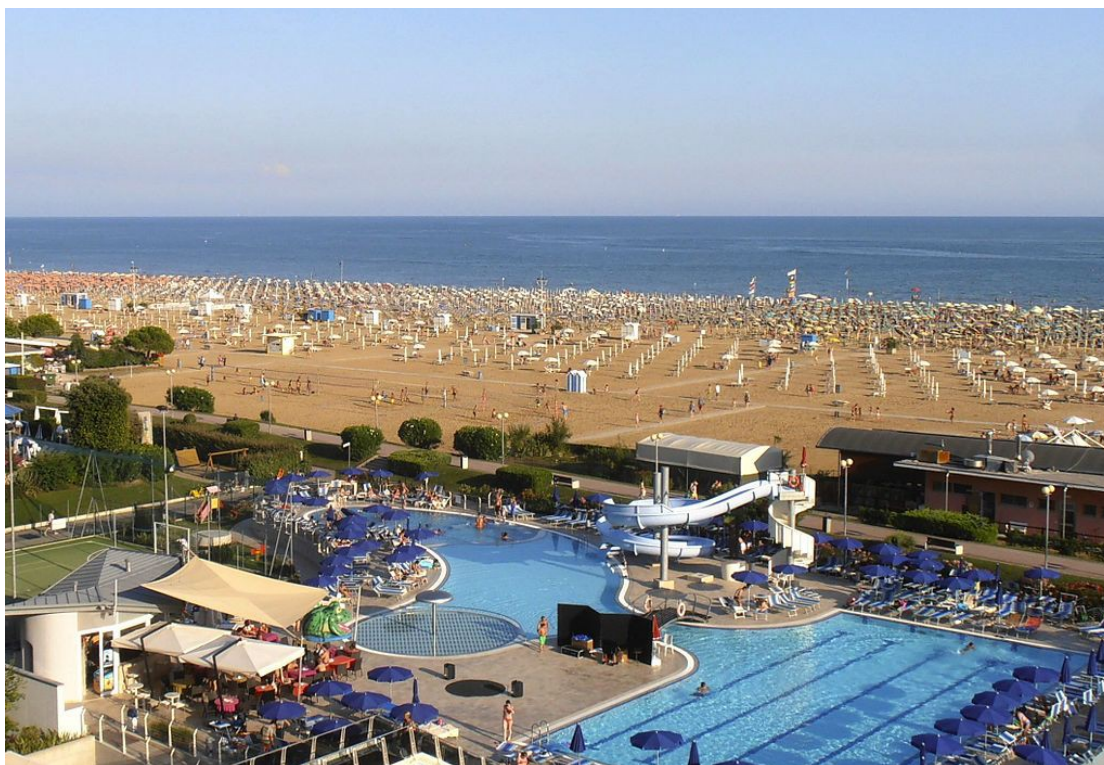
És Ancsa lányom felvétele a város tengerpartjának egyik pontjáról látható, kissé háborgó tengerről. A gondolák nem véletlenül bénáznak, kikötve.



A velencei tenger (Anna lányom felvétele)

Jön [Bibione](#) (1990), halk káromkodások kíséretében, mert szörnyű ő, meg minden. A minden a világ és kis hazánk állapotán kívül arra vonatkozik, hogy most tápázkodtam ki (már csak így megy) az ágyamból az ebédutáni alvással a szemem csipájában, kimosom a szakállamból a kimosandókat, megfésülködöm, meg egyebek, aztán kinézek az ablakon és ködpermetes félhomály, amit látnom kéne, ha akarnám látni egyáltalán. Miközben főzi a masina a kávé, elmajszolok egy kispogácsát, mégiscsak akadnak örömök is. Újabb öröm, hogy eszembe jut: milyen jó, hogy délelőtt csatlakoztam Amri-Dorka Tami nevű mopsz-kutyája sétáltatásához, letudva a napi mozgást, nem kell most kimenni, meg ránéztem a naptárra és konstatáltam, hogy már csak öthatodnál kevesebb van hátra a télből. Nna, írná Erdélyi Kati.

Ami Bibione-t és közeli társait, például Lignano-t illeti, maga a pokol. Tessék csak ránézni a hajnali órákban, még néptelen napozópartot ábrázoló, most következő fotóra, a kismillió sávban viruló napernyőkre, és tudni róla: 300 méterre a parttól, földszinti lakásban laktunk, a népszerű (olcsó, szegényebbeknek!) üdülőhely összes nyüzsgésével, zajával, porával beborítva, ennyi sáv, fel-alá siető (!) nyaralókkal, akik a szádba is belelépnek, figyelni, őrizni mindent, mert lopnak, hangoskodó árusok, besétálnál a tengerbe, hogy ússzál egyet, de elakadsz palacsinta-lángos-asztalnyi rétestészta jellegű mocskos-moszat lepedékekben, szörfözni se tudnál, ha a lapályról indulva egyáltalán volna kedve. Morcos voltam, akárha most, a negatív feledhetetlenség egyik csúcsa fenomenális hatással volt rám: dühöngtem! Egyetlen hetet töltöttünk ott, a hölgyek öröme, egy évszázad méreg rakódott le bennem.



Bibione, a szörnyek szörnye (Wikipedia)

India tengerei kikerülhetetlenek, hiszen az ország a harmadik hazám, az emlékeit szinte a szívemben őrzöm. Nem időrendben írok a találkozásaimról. És nagyon tömör lesz a visszaemlékezés.

Kovalam Beach-ről már megemlékeztem, a munkadallal kapcsolatban. Most csupán a szállót mutatom be, amiben laktam. Egyrészt, mert építészeti remekmű: fekszik a domboldalon. Másrészt jól láthatók a sötét csíkok a homokban, amik ilmenit-lelőhelyek. Jó 30% a titántartalmuk. A sétifikáló lakosok, üdülők nem is sejtik, hogy kincsen járnak.



A szálló és ilmenit!

A goai Tadzs szállót portugál erőd romjaira és köré építették. Karácsonyi-újévi napokat töltöttünk ott, főbb nevezetességei (a mi szemüvegünkön át): visszafogott, lágy luxus, Pazar, a nyugati világot akár megszégyenítő kiszolgálás, Pazar ízek és italok. Az európaiak (fehérek) félmeztelen magamutogató paradicsoma, 32 C° víz hőmérséklet, kristálytiszt víz, 7 km hosszú homokos part, hippi-tanya, meztelenkedő, tivornyázó fiatalokkal (a szállótól 2-3 km-re), száriban fürdő indiaiak, ki hogyan fürdő „fehérek”. Feledhetetlen üdülés. És a környéken sok keresztény emlék, a lakosság 80%-a (akkor még) keresztény volt. A portugálok kegyetlen hódítók, hittérítők voltak!

A tenger nyugodt, simogató, lágyan ölelő.



A szálló.

Digha Kalkuttától mintegy 200 km-re fekvő helyi jellegű üdülőhely, ahová – jobb híján – sűrűn eljártak, – lehetőleg többnapos pihenésre – Kalkuttában élő külföldiek is, így mi is, többnyire az egyik magyar családdal, többször Amrita barátjának, Mirek-nek cseh családjával. Ludwig, lett vagy litván menekült papa és Mirka mama (síoktató, annak megfelelő formákkal) kíséretében, nagyon aranyosak voltak valamennyien. A két gyerek sokat hancúrozott. Leírtam *Digha*-t a „7 év a csodálatos Indiában és két nepáli túra” című könyvemben [XXXII.1. *Digha* (*Diga*)], most csak apróságokat említek meg. Sok volt a kis piros rák. Kifeküdtek napozni, lépéseket megérezve száguldottak vissza a piciny lyukukba. Nézem, nézem: nem hátrafelé futnak, mint ahogy a rege szól, oldalvást rohannak. Találkoztam ősi nyíllal halakra vadászó helyi emberkével, ősembernek is elmentek volna. Nézem, nézem őket is: valami bunkó van a nyílvesző végén. Kérdelem őket, hogy is van ez? Nem értenek angolul (ritka eset Indiában, de megesett), én meg őket nem értem. Kézzel-lábbal magyarázkodunk, megértem: hegyes nyílveszővel szárazföldi állatokra vadásznak, halra bunkóssal, mert a víznyomás hirtelen növekedésétől is megbénulnak a halak, a hasukat mutatják, csak ki kell őket szedni. Mennyiért adnák el? Csak a rúpiát hallva értenek meg. Tanakodtak egy darabig, aztán kivágtak valami szörnyű alacsony árat. Odaadtam a dupláját, boldogok voltak. Az ősi szerszámok Csopak díszei. Meddig még?

A társaságunkhoz tartozott az a férfiú, aki rendkívül élvezetes mókára tanított meg: a háromméteres hullámok áttörésére. Amikor magyarázta, hogy be kell araszolni, a mind magasabb hullámokon átugrálva, mindaddig, amíg már nem lehet sem átugrani rajtuk, sem élével állva kivédeni, hogy feldöntse az embert és akkor vízszintesen fejest kell ugrani a hullámba, azt hittem viccel. Lehet, hogy 10-20 centit visszalöki a merész támadót – folytatta, de a hullámvölgyben két-három lépést téve a következő hullámfal felé és megismételve a fejelést, előbb-utóbb elér az ember odáig, ahol már elveszíti a talajt. Ott azonban a hullámok már nem torlódnak, szélesednek a hullámvölgyek, rá lehet feküdni nyugodtan a vízre, és az ringat, ringat, felemel, leenged jó mélyre, majd újra kiemel. Tökéletes igazolása annak a hihetetlen állításnak, amit suliban oktatnak, hogy a hullámok nem végeznek haladó mozgást. Angolában is ilyen hullám-óriások döngetik a partot, bennszülöttektől tanulta a hullám-fejelést. Na, jó, gyerünk! Elsőre sikerült, minden nehézség nélkül. Igaz, Apámtól gyerekkoromban láttam, hogy édesvízen is ki lehet feküdni és akár újságot is lehet olvasni, majd magam is megtanultam lebegni az uszodák vízén, ez a tudás is segített. Amint túljutottam a tarajos hullámon, úszva haladtam még 5-6 hullámnnyit, aztán kifeküdtem a vízre, becsuktam a szemem és ringatóztam. Nagyszerű élmény, a természet megzabolázása mindig nagy öröm! Tessék csak nyugodtan megpróbálni, vigyázva azért a hullámok méretére, négy méternél magasabb veszélyes lehet!

Ugyanúgy halásztak a helyiek, mint Keralában, a Kovalam Beach-en. Elképesztő volt, mert ugyan mindkét nép a hatalmas birodalom része, de nemcsak egymástól a lehető legnagyobb távolságra eső népek, egyebekben is nagyon különböznek. Diga Nyugat-Bengál része, valószínűleg bengálok lakják, akik a szanszkrit nyelvcsoporthoz tartozó [bengáli](#)-t beszélik, míg a Keralában élők majdnem 100%-a [malajálám](#) nyelven nő fel, amelyik a dravida nyelvcsaládba tartozik. A kettő közötti különbség óriási. A szanszkritot azok beszélik, akiktől az árja népekhez tartoznak, és a dravidákat maguk előtt tolva dél felé a szubkontinens mintegy felét, az északit foglalják el. Egy tapodtat se érdemes tovább bogozni a kérdést, mert tovább keresve az árjakkal foglalkozó weblapokban, azonnal súlyos bakiba ütköztem, Azt írja az egyik süketfajd, hogy a dravidák őslakosok, pedig nem azok. Ugyanúgy északról beözönlő népek, mint az árják, ők a világ legkorábbi (Kr. e. 2500 – Kr. e. 1700) és legfejlettebb kultúrájának, a [Harappa](#) – [Mohenjo-daro](#), másnéven [Indus-völgyi civilizációnak](#) a megalapítói. Jóval barnább bőrűek, mint az árják, de világosabbak, mint az ausztrálid-negroid őslakosok, akiket ez a kettős, kétlépcsős folyamat teljesen kiszorított. Még egy érdekesség: a szanszkrit eredetűek írása „függő” jellegű (vízszintes vonalról függő jelek), míg a dravidáké általam mézeskalács-írásnak elkeresztelt gömbölyded formák sora.

Ugye érthető, a fentiek ismeretében, hogy meglepett: egymástól 2300 km-re, másfajta népek, ősidőkben ellenségek ugyanúgy tolják be hálókkaal telepakolt bárkáikat a vízbe, eveznek be messzire, vetik be, és vonják ki a hálóikat. Délen ugyan masszívabb, valóban barnábbak ezek az emberek, dalolva dolgoznak, és töredék a fogásuk északi honfitársaikéhoz képest, ahol apró halaktól kezdve métereseig, rájáig, sőt, cápáig menően minden található a hálókban. Hétköznapi fogás lehetett, amit láttam, nem volt örömködés, csak jól szervezett munka. Felnyitattam az egyik, közepes méretű, még élő cápa száját, látni lehetett a sok fogsort, és hogy vödörnyi falatot tudhat kiharapni az áldozatából.

Kicsit barangolva hajóépítőket is láttam dolgozni, amíg ott tébláboltam, körülvettek egyet, keresztbe dugtak fölötté rudakat, csatakiállítások mellett, szinte futva vitték a vízbe. Lekaptam az eseményt, ez a szinte szellemkép maradt belőle. Az a két személy a távolban valószínűleg Márta, a feleségem, és Amrita, talán:



Diga, felújított bárka vízre tétele.

Puriról se szabad elfeledkezni! Végül is a szenthely jellege másodlagos szerepet játszott az eredeti döntésünkben, pihenni mentünk *Puriba*. Keresgéltem a fotóim közt, hogy bemutassam azt a tengert, amelyik pontosan úgy viselkedett, mint *Digában*: abszolút szélcsendben is többméteres hullámok dübörögtek, riogatva az arra merészkedőket. Velünk volt az oktatóm, aki megtanított a hullámba fejelésre, nem kellett biztatni egyikőnket se, hullára fáradásunkig élveztük a természetes bölcső ringását. Soha jobb szórakozást! Igaz, egyszer maga alá gyűrt haragjában a megalázott hullám, valahogy megúsztam, valószínűleg természetes reflexeknek köszönhetően. Nem próbáltam lélegezni, se kapálózni, talán 20-25 métert tolt a part felé, és felálltam, mire vissza tudott volna szívni magába.

Már épp lemondtam a tenger bemutatásáról, amikor észrevettem *Amritát* a piacon készített képen. Ő jobbról a második. Nemcsak a képen nyugodt, ilyen sötétebb bőrű emberekkel járt iskolába, ilyen személyzet vette körül, nyugodtan elvolt ebben a környezetben. Csak a felnőtteket lehet rasszizmussal megfertőzni!



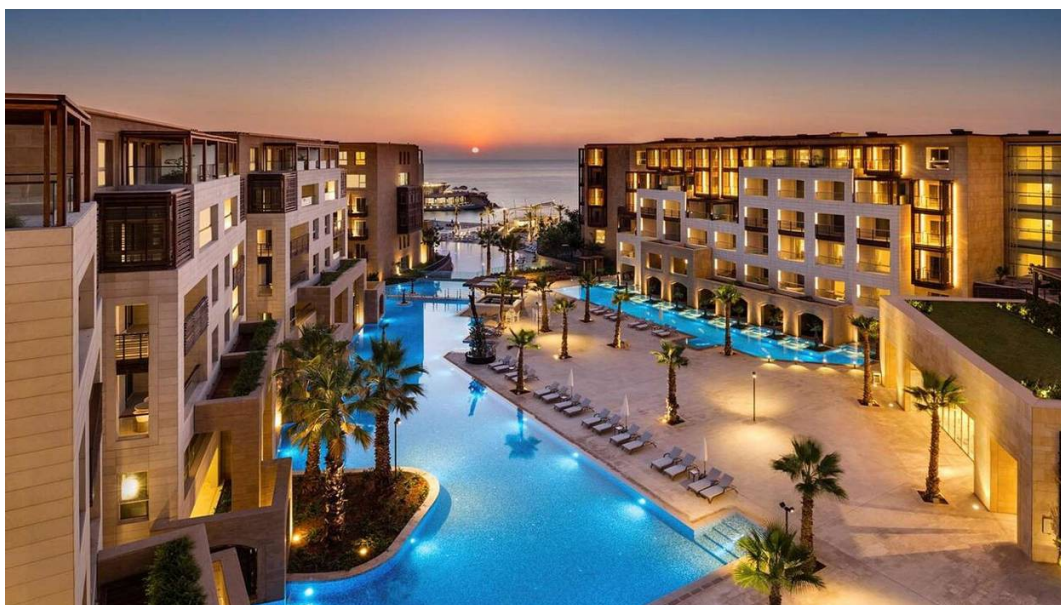
A tengerről nincs egy szál képem se. Ez a piac.

Amit nem találtam a fotóim között, megtaláltam a YouTube-on: [Itt a tenger!](#) Tessék csak nézegetni, lehet, hogy nemcsak nekem nyújt meglepő, szinte forradalmian más képet, mint ami ottlétünk alatt fogadott, hanem mindenkinek, aki elolvassa a következő sorokat. Ottlétünk alatt a part kongott az ürességtől. Valószínűleg vallási tabuk is okozhatták: a fürdés még nagyon nagy ritkaság volt Indiában. Rajtunk kívül hébe-hóba láttunk idősebb hölgyeket, teljes ruházatban, a bonyolult száriban fürdeni süveges, erre kiképzett segítőtársakba, úszómesterekbe kapaszkodva. A süvegesek láthatók is valahol a videó vége felé (13:30). Itt viszont tömeg fürdik, napernyők virulnak, gyorsétkezdéket, világítást látni, a nők többsége ugyan fel van öltözve, de talán nem mind, vagy legalábbis nem teljes díszben. India leghíresebb hullámaiként hirdetik, az állami turista szervezet (Indian Tourism) kezelésében. Sajnos a hullámok méretét nem nagyon érzékelni, amíg a tarajok át nem buknak, csak a halászhajók tűnnek el többnyire a hullámvölgyekben, mutatva valamit a méretekből. És a zsákmányuk méretes! Motoros szörfözés folyik. Más világ. Amíg mi a gengszterváltás óta rohadunk, az a világ forradalmi változásokon esett át!

Itt abba kellene hagynom, mert a többi már valóban dicsekvésnek tűnhet! Nem tudom megállni (mint a bagósok, iszákosak), hogy ne villantsak fel képeket a még látott tengerekről! Bocsássák meg a bűneimet, kérem! Mindről részletesen írtam a „[Világok, népek, emberek](#)” könyvemben.

Kuba – [Varadero](#): Talán két napot töltöttünk ezen a nevezetes luxus-üdülőhelyen. A TripAdvisor 2019. évi, neves üdülőhelyeket rangsoroló listáján a második helyet foglalja el. Csodavilág: tündéri természet, kellemes építészet, korlátok nélküli étel-ital fogyasztás. Kiváló koktélok. Köztük a mojito, az egyik kedvencem. „Mohito, ergo sum” – szoktam viccelődni. Nincs igazán jó képem róla. (Nem nekünk futotta ennyi luxusra, kedves ismerős viselte a „gondunkat”. Azóta se tudtuk meghálálni!)

Libanon – [Bejrút](#): Egyik tévedésem. Nem erőltettem a látnivalókat, lopnom kellett volna még egy napot a damaszkuszi vásári munkámból. Á, jövők én még ide, legyintettem. Modern világ volt, az arab világ Párizsa. Elismertem a világ második legjobb Kaszinója. És a tengerparton félmeztelenül napozó nők. Nem ezt a napozót láttam, de így élnek a gazdagok, és a tenger is mutatja csendes esti nyugalma:



Bejrút, Kempinski Hotel and Resort

Ciprus – Nem untatom Önöket, kedves olvasók se általános leírással, se akárhol másutt elsüthető tengerparti fotókkal (ráadásul megint nem sajáttal, mert azok alkalmatlanok). Inkább idézek a most említett könyvemből. Azt a csodálatos esetet írom le, amikor hivatalos kiküldetésben jutott időm szörfözésre, ami – szabadidő olyankor – nagyon ritka eset volt az életemben:

„Sikerült arra is időt (és energiát) szakítanom, hogy szörfözzek egyet. Kellemes hármas szélben, amatőr tudásommal is neki mertem vágni a tengernek, vigyázva, hogy ne nagyon forgolódjak, mert ha beleesek a hullámozó tengerbe, nem biztos, hogy újra tudok indulni. Megcéloztam egy távolról is irdatlannak látszó hadihajót. Ahogy közeledtem, kiderült egyrészt, hogy amerikai, másrészt, hogy nem is egyszerűen irdatlan, hanem kolosszus, lehetett vagy 10 emelet magas. Nem szeretem az ilyen tákolmányokat, párszáz méterre a hajótól jobbnak láttam elinalni. Remek, mondhatnám profi fordulóval leptem meg magamat. Visszafelé, kb. félúton hihetetlen dolog zajlott le, azóta se találom és találja más sem a magyarázatát: hatalmas, legalább 100 m sugarú körben elkezdett alattam emelkedni a tenger és egy-másfél méter magasságú lencseszerű domborulat képződött. Percekig úgy éreztem, mintha emelkedőre kapaszkodnék, majd szépen, csendben kisimult a tenger. Örültem, amikor visszaszolgáltattam a szörföt: megúsztam a hajót is, meg a lencsét is.”

Szlovénia – Piran: Ritka eset, de ez is megesett: nagyobb baráti társaság együtt kirándult 3-4 autóval Szlovéniában. Egy képpel próbálom érzékeltetni a békés tengert, napsütésben, ami szép, de megint nem az én világom, nem tehetek róla!



Piran (Gyurkovics István felvétele)

Finnország – Meglepődtem a fotóim láttán: jók. És ez általános megállapításra ösztönöz: a rossz, elkeserítő képeim a filmek rossz tárolása miatt váltak gyakorlatilag használhatatlannokká! Egyetlen képet nyújtok, olyan turbómeghajtású hajóról, amilyen a Tallinn-Helsinki szoroson száguldottunk át a 2007-ben tett Baltikum – Oroszország túránk során. Hihetetlen teljesítményt produkálnak, repüléshez hasonló, fantasztikus élmény volt!



Finn komphajó a helsinki kikötőben.

Görögországi szigetek: Egyik szabadságra hazatérésünk során Egyiptom – Görögország kitérőre kaptunk engedélyt. Görögországban a csodálatos tengereivel, szigeteivel is bővítettük az élményeinket. Erről is írtam, legegyszerűbb, ha idézem:

„A legjobb élményt egy teljes napot igénybe vevő, feledhetetlen hajókirándulás jelentette. Három szigetet érintett a hajó, [Éjina](#)-t (Aegina), Hidra-t és [Poros](#)-t. Hidra-n biztos kiszálltunk, a másik kettőre nem emlékszem. [Hidra](#) (Hydra) maga a szépség, a béke és nyugalom. Kis kikötője teljes karéjában apró kis üzletek és éttermek sora, a falu a parti domboldalon, mint egy fecskefészek terület, a szűk utcácskákon kis harangtornyok, a házak frissen meszelt kékes fehérségbe öltözöttek, száz lépcső után már a kikötő csendes mormolását se lehet hallani. Béke és béke. Az egyik hely az ötnél nem többől, ahová szívesen mentem volna nyugdíjas éveimet eltölteni. Késő, ez is késő.” És mindehhez kristálytisza, mélytűzű víz!



Hidra sziget ([Herbert Ortner](#) felvétele)

Málta: A könyvemben hosszan regéltem erről az elképesztően vegyes népességgel, zaklatott történelemmel és kiváló konyhával büszkélkedő szigetpárról, a kolosszális erődről, a sziklafalak közötti, ágyúlövessel indított vitorlásversenyről, szépségek és különlegességek soráról. Egyetlen képet teszek fel, azért ezt, hogy a témánk, a tenger is látható legyen.



Málta, Valetta (Hanuska Vilmos felvétele)

Azt hiszem, messze túlléptem az olvasói türelem határain. Ha könyv lesz belőle (miért a „ha”, a Magyar Elektronikus Könyvtár már befogadta, várja), szerkesztő jóbaráttal bizonyára megvágjuk. Hacsak nem fogja szeretni, így, ahogy az emlékezet elővarázsolta!

Eszembe jutott még, hogy a víz is regél az ember születéséről. A monda részletei nem rajzolódnak ki előttem, csak annyi, hogy az egyik indonéziai népcsoport a patakjuk halaitól eredezteti az emberiséget. Aki ismeri, kérem, küldje meg, a könyvbe még bőven befér.

*

26.

Már szépen haladtam a most hátrébb tolt témával, a tanulmányaim körüli dicsekvéssel, amikor villant az agyam: a ki mit szeret a táj jellegzetes formái közül témához nagyon illik a ki milyen évszakot szeret kérdés.

Bevezetőben megjegyzem, hogy alapvetően földtáj kérdése is, meg kell húzni a határait, a legjobb, értelemszerűen Magyarországot tűzve ki vizsgált területként. Azon belül is lesznek változatok, természetesen, de erről kicsit később fogok mesélni, ha eszembe jut egyáltalán. Addig néhány megjegyzés a hosszú életem alatt ért meglepetésekről. Jártak a moszkvai repülő egyetemre szibériai fiatalok is. Azért nem használtam gyereket, kölyköt, meg ilyesmit, mert különleges anyagból gyúrt fajta volt, csak szibirnyákoknak becéztük őket. Az

általános jó felépítésű közegben (kivételt képeztem, cingár voltam, 54 kg 172 cm-el), kitűntek masszív, kisportolt felépítésükkel. Nem sport nevelte őket ilyenre, hanem a kemény munka, amire a farkasordító hideg kényszerítette a családjukat, pöttöm koruktól fogva őket is. Jöttek a -30 C° alatti hidegek, még az edzett helyi emberek se feltétlenül imádták, ők igen, ha száraz volt. Mondogatták: ez túró, sőt izé, itt -25 fok rosszabb, mint nálunk a -50, csak süssön a nap. Az az igazi, recseg, ropog minden, de kristálytisza a levegő. Tehát megállapíthatjuk, hogy van – távol innen – aki a hideget imádja. Most jut eszembe, hogy két évtizeddel később az Ivanov nevet viselő bombayi szovjet főkonzul is sokszor emlegette a szibériai hideget, mint kellemest, akárcsak az erdőiket (amiket a gengszterváltás óta pusztít a neokapitalizmus), meg a kaviárt. Hallatlan, amit a kaviárról mesélt. Ülünk a parton, a hatalmas hal mellett, felvágjuk a hasát, és vödörkbe ömlik belőle a kaviár, amit melegen, kanállal eszünk. A kaviár pedig már az Átkosban eltűnt, ahogy orosz vevő mondta, amikor kértük a neves boltban, ahol korábban mindig lehetett kapni: ne keressék, a Holdon van. Utalás volt az ürprogramra, amit örült hatalmak eszeveszetten bővítenek, a Marsot, meg még messzibb égitesteket tűzve ki *gyarmatosítás* céljaként.

Ivanovról eszembe jutnak az arabok. Amikor békés viszony teremődött a két világ – arabok és India között – megjelentek arabok, nagyon gazdagok a bombayi luxus szállodákban, többnyire repcsivel érkeztek, voltak, akik szuperjachtjukon szaladtak át. Nem nagyon mozogtak, főként a szállók körül sétáltak. Aztán lezúdult az égből a monszun, és az arabjaink lemerevedtek. Nem vicc ez, kedves olvasó, kísértáltak néhány lépésnyire a szállókból, és csak áztak és áztak, órákig képesek voltak áztatni magukat. Napokig nem értettük, mígnem valaki meg nem súgta: hát ez csoda számukra, mintha arany esne az égből, élvezik a náluk nem létező természeti jelenséget. Kimondhatjuk, hogy az arabok az esős éghajlatot szeretik? Bizonyára annyira nem, amint a nóta mondja: nem élhetek muzsikaszó nélkül. Ők nem élhetnek kánikula nélkül, mert az a lételemük, de korlátok közt élvezhetik a különlegest, mint ahogy mi szeretünk (én már csak szerettem) síelésre járni magas hegyek közé. A magas hegyek juttatják eszembe: az Alpok népe nem szereti a meleget, az otthonaikat csak 18 C°-ra fűtik fel, nemcsak spórolási hajlamuk miatt, hanem mert ezt a hőfokot szeretik télen, nem többet. És valószínűleg a havas telet szeretik, mert szép és ahhoz vannak szokva.

Itt át is térhetünk a hazai szeretem, nem szeretem viszonyokra, mert csak találgatni tudnám, hogy az esőerdő népe melyik évszakot szereti, vagy az eszkimó meddig viseli el a meleget, kiáll-e a napra, amikor az pár hétre megjelenik.

Nem erőltetem, de ismét Petőfi jut eszembe:

Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig, énnekem.
Tudja isten, hogy mi okból
Szeretem? de szeretem.

Most nem általában csodálkozom azon, hogy az őszet imádja, csak azon, hogy kíváncsian végigolvastam a verset, azt keresve, miként írja le a színpompát, amivel a természet álomra hajtja a fejét, és nem találok erre utalást. Pedig hát én is szeretem az őszet, de kizárólag azok miatt a csodálatos színek miatt, amiket élénk tálal a búsra hajlamosító, szomorú ősz, minden pompáját ránk borítja: itt van, élvezzétek, ne feledjétek, milyen szép is vagyok, akarjatok még élni, hogy újra találkozzunk, ismét szeressetek engem, mindenkit, a szeretteiteknek nevezetteket és nem utolsósorban magatokat, hogy ne adjátok fel. Én egyébként nem nagyon emelek ki évszakot. Talán a tavaszt szeretem leginkább, mert a születést, megújódást látom az első

harangvirágokban, a kék ibolyában, a nyíló, nedvedző rügyekben, az első haloványzöld levélkékből, ahogy bontakoznak ki a rügyeikből. De szeretem a nyarat is, a pörzsölő kánikulai napok kivételével, mert termést hoz, mert mindent zöldbe borít. És szeretem a telet is, ma már, csak ha nem nagyon hideg, ha meg az, akkor takaróddzon be szép, puha hóval. Teljes szívvel tudom utálni, amikor télen esik, havasesővel, darával, amikor ágakat tör le az azokra fagyó jég, amikor locspocs van az utakon, a háztetőkön, az ereimben, minden hangulatot összetör, az embernek végleg elmegy a kedve minden mozgástól, pedig már begyepesedett amúgy is a rossz időtől. Két dolog erősítheti a locspocs-undorom: gyerekkoromban évekig jártam épphogy lábbelikben, amik ilyenkor átáztak, végleg tönkrementek, fokozva a szüleim gondjait, és ilyenkor a hegyekben is kínlódni lehet csak, síelésnek nevezett szórakozással élni nem nagyon. Maradjunk a tavasznál. Már közeledik is. Négy ponton értékelem a rossz téltől szabadulást, illetve a fele elmúlását: 1. tegnap volt a legrövidebb nappal; 2. még egy hét és vége a sok étekkel járó ünnepeknek; 3. mindjárt új évet nyitunk, végül január idusától (ha van ilyen és nem az én kitaláció: január 15.) már csak a fele maradt. Ahogy ezt leírtam, rá is jöttem: nem szeretem ezt a fránya telet!

Fel szerettem volna tölteni őszi képet, de igazán jót csak fizetősként kaptam volna. Marad szüzen a helye! Mégse. Keresgéltem tovább, végül rátaláltam olyan színvilágra, amivel sűrűn ajándékozza meg az emberiséget az ősz. Az első kép mesterséges: pamut nyomtatott ágynemű-minta! Minden bizonnyal tényleges fotóról másolt kép.



(forrás: Medley Elizabeth's Studio)

A második biztosan természetes kép, a [Forestry and Land](#) tíz kellemes pihenőhely sorozatában az első helyet foglalja el.

Maradjon tehát mindkettő, kedves olvasók, annyit bogarásztam, hogy megérdemeljük. Mondhatja akárki, hogy túlzó példák. Nem baj akkor se, ha van esetleg bennük valami túlzás, mert nagyon hasonló színes ősz lehet látni a Balaton-parton, Csopak-Füred környékén is, az ember sokszor csak ámul-bámul. És kontraszt Petőfi színtelen őszével szemben.



Ahogy öregszem, mind sűrűbben merülnek fel bennem a tanulóéveim. Bizonyára szerepet játszik ebben, hogy felnőtt éveim alatt kevés sikerrel éltem együtt, hol hullámozott, hol meredek zuhanásba kezdett, mint amikor '56-os szereplésem mintáját követve, ami a tanulmányaimat törte ketté, a roncsokat kegyetlen melóval sikerült csak újjáépíteni, kétszer is felláztam az ostobaság, illetve a lehetetlen körülmény ellen. Az egyik az a lépésem volt, amikor a Technika Külkereskedelmi Vállalat osztályvezetői posztját hagytam ott egy hónap felmondási idővel, amikor a korlátolt vezérigazgató utasítását – annak képtelen volta miatt – nem teljesítettem, az ezért indított fegyelmit jogászi segédlettel kivédtem ugyan, de a visszavonó határozatának kézhezvétele napján a következő elsejei határidővel fel is mondtam. Úgy léptem ki az utcára, hogy csak abban lehettem biztos: a koponyám elég jó ahhoz, hogy talpon maradjak, megtaláljam a folytatást. A másik sokkal, többszörösen nagyobb poszt elutasítása volt. Felajánlották az indiai kereskedelmi tanácsoshelyettesi állást, amit nem fogadtam el, alapvetően politikai okok miatt. Annak a tudatában tettem, hogy a lépéssel elvágom magam előtt a magyar (szocialista) külkereskedelemben előrehaladás útját.

A tanulmányaim egyértelműen sikeresek voltak, folyamatosan fürödhettem az elismerésekben. Már kisiskolás koromban kiállították egyik írásgyakorlatomat, mert gyöngybetűkkel bővöltem el a tanár urat, középiskolás koromban magyar dolgozatírás után mérget imitálva jelentette be a tanárunk, hogy egész éjszaka dolgozott az egyik dolgozaton, mert szeretett

volna legalább egy helyesírási hibát találni benne, de nem sikerült, majd kibökte a nevem. Egyedül jutottam kerületi magyar versenyre a suliból, meg ilyesmik, amikkel éppen kárpótlásként döngeti az ember a mellét. Folytatom e vallomás után, hogy Belgiumban flamand suliba jártam fél évig, rangsorolták a nebulókat, utolsóból 23.-ra vergődtem fel, amit később csodálkozva emlegettek a feltápláló család gyermekei. Következett a felsőoktatás. Már említettem valahol, hogy orosz (meg örmény, meg baltikumi) diáktársaim előszeretettel használták a jegyzeteimet. Megint keresgéltem a könyvespolcokon, mert emlékeztem, hogy egy-két éve még találkoztam valamelyik áramlástan (hidraulika, aerodinamika, gázdinamika) jegyzetemmel, talán gázdinamikával, le akartam szkennelni egy oldalt, amin integrált-egyenlet körül keringtem, de csak TMM (gépek és mechanizmusok elmélete) füzetet találtam. Bonyolultnál bonyolultabb rajzok, levezetések, képletek, törtem egy darabig a fejem, mit mutassak be, végül a következő, szöveg nélküli oldal mellett döntöttem. Hetedik előadás, keltezés és cím: „Kinematikai diagramok”. Komolyan, nem is értem, hogy tudott az ember ilyen bonyolult rajzot óra alatt létrehozni? Mind az előadónak, mind a diákoknak rajzgépen kellett dolgozniuk, hogy ilyen összejöjjön. (Zárójelben megjegyzem: a Műegyetemen műszaki rajzból is különbözeti vizsgát kellett tennem, amit akkor se értettem!) Hiába töröm a fejem, nem emlékszem rajzgépekre, sőt, mintha kifejezetten mostohagyerek lett volna a TMM, kis terem, alacsony asztalok, a csuda érti. Az előadót kedveltem, gyors volt, és amellet világos, érthető, szeretett tréfálkozni is. Engem egyszer tréfára fogott, ami gúnyvá silányult. Nem sikerült megoldanom a táblára rajzolt feladatát, aszongya erre: azt hittem, ilyen szakáll mindent tud. A felsőbb évfolyamokon évfolyam-tervet kellett készíteni. Azt hiszem, a harmadik évit védtem, amikor nem rám figyeltek, a rajzaim ismertetésére, ami bosszantó tud lenni, hanem a szöveges dolgozatom tologatták egymás elé a bíráló bizottság tagjai. A végén elnézést kértek: helyesírási hibát kerestek, de nem találtak (l. magyar dolgozat). A kulcstárgyakat (is) jelesre védtem, ami keveseknek sikerült, mondogatták a diáktársak. A repülőgép szerkezettan prof pedig aspirantúrára vett volna magához, ha nem lövöm lábon magam ‘56-ban.

Itthon nehezen kaptam engedélyt a tanulmányaim folytatására, aztán több tárgyból különbözeti vizsgát kellett tennem, meg jó pár tárgyból órahallgatás nélkül kellett vizsgáznom. Az egyik ilyen – a helikopterekről szólón – azzal fogadott a prof és két szárnysegédje, hogy nem hagyományos vizsgának vetnek alá, hanem azt szeretnék látni, milyen is a szovjet oktatás. Nem nyitottak sötétkamrára, megvédtem, amit védenem kellett. Egy évvel, vagy valamivel többel a szovjetek által leverte ‘56-os forradalom után, a hadmérnöki kar felszámolása alatt.

Mind a Műegyetemen, mind a Marx Károly Közgázon dicséretes jelessel diplomáztam. A közgáz diplomamunkámat doktorira javasolták. Nem mentem neki, mert azt hittem, tovább kell fejleszteni, és a kísérletemmel az ostobaság falának ütköztem.

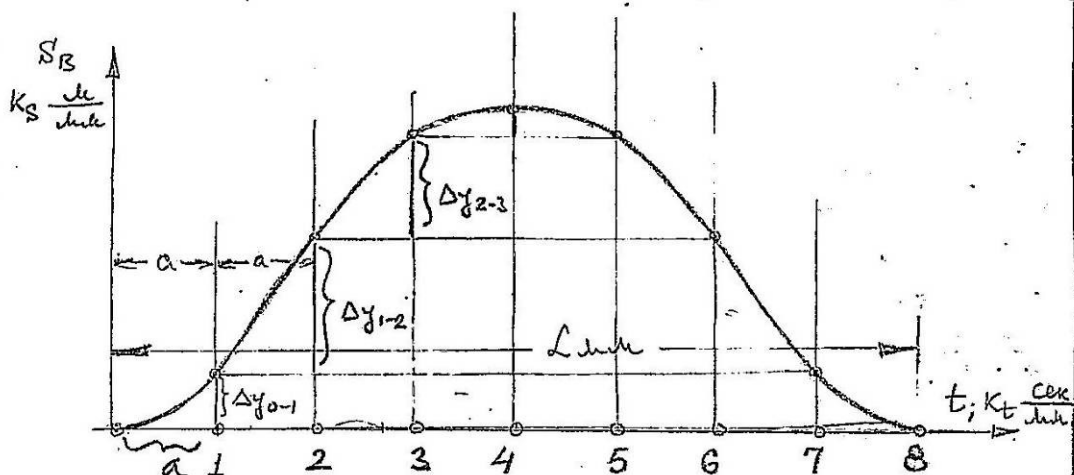
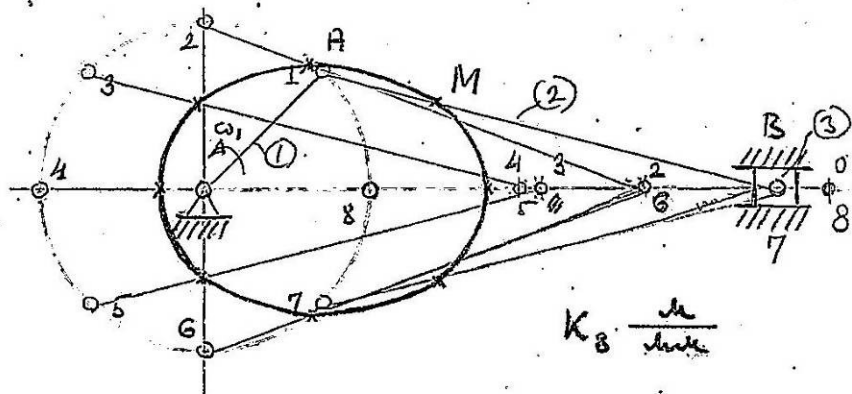
Na, agyondicsértem magam, nosztalgia, meg valami halk fájdalom, hogy az élet nem mindig volt sikerekkel teli. Bocsánat, haladjunk tovább!

Mégse! Álljunk meg egy szóra. Valóban túldicsértem magam, pedig végeláthatatlan azon területek sora, ahol semmit se értek, vagy csak botladozom, netán mankóval tudok csak haladni. A névmemóriám hiányát már többször említettem. Ezt ki kell bővítenem például a gyógyszermemória hiányával is. Tudományos jellegű könyveket írok a mesterséges intelligenciáról és a csúcstechnológiákról, ugyanakkor a modern okos eszközöket nem tudom kezelni, a mobiltelefont is csak elemi műveletekre használom. Nem folytatom, csak ellenpontra volt szükségem, el ne fűjjon az öndicséret szele valami sötét világba.

лекция 7.

24/3-552.

Кинематические диаграммы.



Elgondolkodtam az új témakört keresve, milyen fontos is a nevelésben a dicséret, elismerés a szidalmakkal, feddésekkel szemben, a hivatalos oktatástól kezdve a családokon keresztül az élet apró trükkjeiig. Milyen mély hatást tettek rám a helyesírássomat érintő elismerések, máig büszkén emlegetem mindkettőt, pedig már nagyon elhalványodott mindkét tudás-csokor. Úgy tűnik, mások is észrevételezik néha, hogy az átlagosnál érzékenyebb lélek lennék, ha lenne lélek. Az előbb leírt dicséreteknél mélyebb nyomokat hagynak bennem, sokkal mélyebb nyomokat, a sikertelenségek. Igen, ebbe az általános keretbe gyömöszölődik bennem minden sérelem, akár más okozta, akár magam. Nem először gondolkodom el azon, hogy a két felekezeti gimiben kapott pofon mi a csudától annyira emlékezetes? Az egyik teljesen

indokolt volt, lépcsőkoriáton csúszva toppantam a latin-tanár elé, aki pajeszhúzos pofonok mestereként engem is abban részesített, a másik viszont – amivel belgumi pap csapott meg – teljességgel indokolatlan volt, máig nem értem. De ugyanúgy emlékszem az első vezetés-tanulás alkalmával azonnal összetört autóra, arra, hogy megtévesztve rossz tanúvallomást tettem pizlicsáré kártérítési ügyben, a válásaimra, a téves kapcsolatokra, gyenge versre, minden nyavalyára. A két gyermekemet – Édesapám példáját követve – nem ordítózza, fegyelmezve neveltem (amíg lehetett), mégis mindkettőt popsín vertem hiszti miatt. A (rossz) hatást látva megesküdtem magamnak, hogy többet se emberhez, se állathoz nem nyúlok durván, ezt azóta, a két unokámnál is megtartom. Azt hiszem, még a hangomat se emeltem meg, a nagyobbiknál előfordult olyan szemtelenség, hogy korábban talán odacsaptam volna, most csak megkértem, hagyja abba, ne kelljen kiabálnom vele. Hatott.

Talán érdemes volna folytatnom az emlékezést, de nem teszem, hiszen minden valamirevaló pedagógus tudja: egy dicséret többet ér, mint száz szidalom. Az egyik legfontosabb bölcsesség, aranyba kellene foglalni, nagy öröm, hogy ha kis késéssel is, de sikerült magamévá tennem.

Számtalan gondolat kering körülöttem, előjegyzett, friss születésű, de a Karácsony is megér egy rövid misét! Nem a ködbe vesző eredete, történelme, hanem a személyes élmények érdeemesek talán a papírra vetésre. A születésemet követő első évek, Bakonysárákány Karácsonyai nem hagytak nyomot az emlékezetemben, hiába is töröm a fejem. Pedig nem lehet kétség afelől, hogy méltóságteljes fákat állítottak a szüleim, és az akkor elérhető díszek, bár egyszerűek lehettek, minden bizonnyal szépen díszítették a fát. Második szülőházam, Nagyvárád már csillagszóróként szórja az emlékeket, gyenge fotó is van az egyik fáról, az Ecce Homo-ban már szerepel, felteszem ide is. Lám-lám, nemcsak gyenge, kicsi is, ha nagyítanám, csak tovább romlana. Rajta vagyunk valamennyien, sőt kedves segítőtárs is, kivéve Aput, ő lehetett a fényképész.

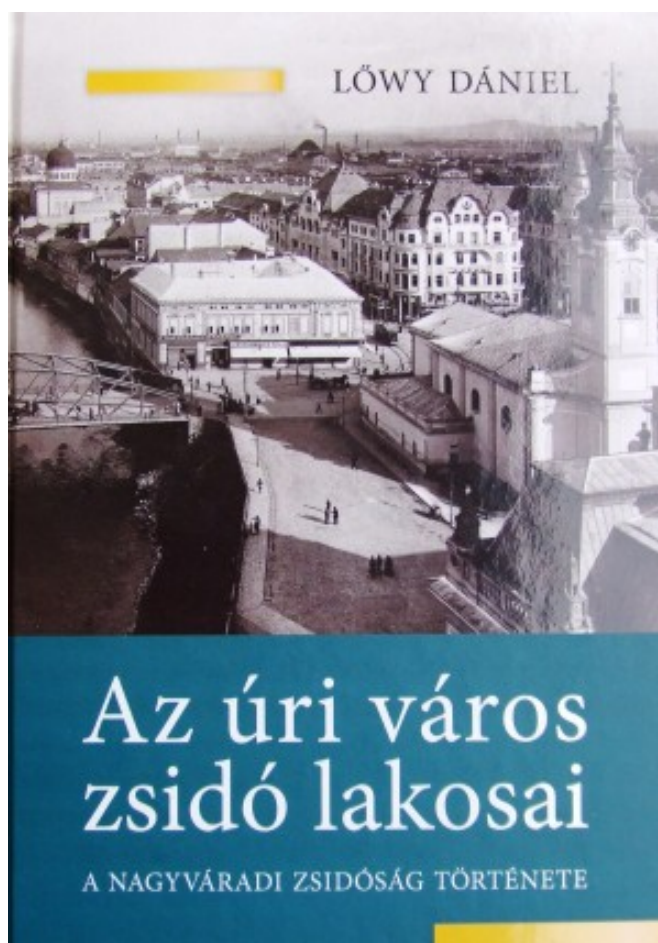


1943 Karácsonya, Nagyvárád

Jellemzi a játékok akkori magyar világát, hogy uralták a fegyverek. Sanyi öcsém be is öltözött: a fején csákó, a kezében kard. És az első játék, ami eszembe jut, a szikrákat vető tank. Csodálatos játék volt a békés ipari csoda működő makettje, a nagy lendkereket vidáman forgató gőzgép is. Valamelyikünk távolról, kormánykerékben végződő fémszállal, illetve talán sodronynak mondható huzallal vezérelhető autót kapott. Lehet, hogy az emlékezetem csal, de feldereng csónak is, amit a kádunkban próbáltunk ki először. Labdák, Ili húgunknak baba gyerek-kocsiban... Ez volt a nemzet napszámosának Karácsonya a háború közepén, bizony, elgondolkodtató. Most nem is tudom befejezni a gondolatsort, el kell töprengennem rajta.

Félelmetes, hogy a város zsidó lakosainak holokausztja jut eszembe, sor került-e már arra. Ellenpont? Mindenesetre hátborzongató, gyorsan meg is kerestem a vonatkozó Wikipédia-lapot: [Az észak-erdélyi zsidóság gettósítása és deportálása](#). Tessék figyelmesen elolvasni, szörnyetegek elviselhetetlen embertelenségét sugárzó megnyilvánulásai is olvashatók benne, valamint a Nagyváradon bevagonírozottak iszonyatos száma, amiről nemrég írtam is, de csak körülbelüli számra emlékeztem, húszezerre. Ebben a dokumentumban 27 215. Számomra figyelemreméltó a dátum is: 1944. május 23. – június 27, mert félévvel a Karácsonyunk után, félévvel a mi teherautóval menekítésünk előtt zajlott le az emberiség egyik legsötétebb genocídiumának nagyváradai borzalma.

Találtam könyvet is, de nem kapható. Előjegyezni nem nincs értelme: ki tudja, meddig élek még? Bemutatom:



Visszatérve egy pillanatra a játékokhoz: volt idő (talán remélhető, hogy van is), amikor Svédországban tilos volt harci játékokat árusítani. A béke szigete!

Nagyváradot 1944. október 11-én hagyhattuk el. A Sas-palota előtt dobáltak fel bennünket teherautóra, miközben két páncéltörő ágyú szovjet tankokra lőtt az épület két sarkánál. A pontos vagy annak hitt napot már megállapítottam egyszer, szerepel is itt-ott az írásaimban, most – gyengülő memóriámnak köszönhetően ismét kétség kapott el, megpróbáltam rendkívül alapos feljegyzés alapján rekonstruálni, de éppen az alaposság teszi lehetetlenné a korrektséget. Mintegy 10 oldalon keresztül taglalja az irat az október 9-12 közötti harci eseményeket, bővelkedik bekerítésekben, 10-20 páncélos kilövésében, előfordul, hogy a szovjetek mintegy tízzel több tank, 57 db. elvesztését jelentik, mint amennyit a német-

magyarok kilövöttekként, parancsokról olvasni, amik sohasem teljesülnek. Egyik fél se jelent még csak dátumot se, nemhogy órát, ahogy szokás: Nagyváradot bevettük az egyik, Nagyvárad elesett, a másik oldalról. Halál, hullahegyek, rettenetesen megégett katonák a kilőtt tankok mellett, lakosság tévesen: a 100 000-ból még megmaradt 50 000 embertől fájó szívvel vesz búcsút valamelyik védekező tábornok, amikor elillan a Körös-völgyet ellepő ködben. Hatvanezer volt a város lakóinak száma!

Óriási szerencsénk volt, hogy el tudtunk menekülni Nagyváradról, hiszen a szovjet csapatok északon (Karcag, Szolnok) messze benn jártak az Alföldön.

Ami a Karácsonyokat illeti, itt nagy szünet következik. Menekülés, hazatérés, éhínséges évek (az utóbbiak alatt valami ünneplés azért biztos történt), Moszkva, rövid házasság négyes társbérletben, albérletek, mifene. Komoly, békés, szeretetteljes Karácsonyok ünneplésére csak a mostani házasságom rendes kerékvágásba zökkenése óta tudunk sort keríteni. Durván három évtized kiesés, miért nem szenvedtem el teljes elembertelenedést, meg nem mondhatom. Azóta sokáig csak nőtt és nőtt az ünneplés jelképe, a karácsonyfa, az ünnepelek köre, gyerek, vejek, unokák, az ajándékok jellege, értéke. A csúcs valamikor négy-öt éve állt be, amikor mind nálunk, mind az unokáknál plafonig értek a fák, kiáradt folyóként ömlöttek az ajándékok, az értékük is nőttön-nőtt. Akkor bekövetkezett a nincs értelme tovább pillanat. Az értékek értéküket veszítették, mert nagyrészt elveszett a személyes jellegük. Különösen fájdalmasnak találom, hogy az unokáim ráléptek arra a futószalagra, ami az új technológiai csodákhoz vezet ugyan, de közben ledobódnak róla, és a rajta száguldozók kezéből a könyvek.

Mi átálltunk kínai műfenyőre, az is 2 m. Megtudtuk, hogy Kína gyártja a műfenyők 80 százalékát. És nem ez az egyetlen 80%-a Kínának: a hétköznapi életben használatos drónok 80%-át, a háztartási légkondik, a Walmart áruinak azonos hányadát is Kína adja (vagy adta a közelmúltig). Azt hittem, az ajándékok száma csökkent, de a mostani Karácsony bizonyította, hogy a mennyisége nem, csupán az arányok változtak meg: több a hétköznapi szükségletet kielégítő, mint a csingilingi. Covid ide, Covid oda, a közös vacsora ugyan – a maszkok miatt – elmaradt, az ajándékok újjászülettek!

És olyan feneketlen szomorúsággal ébredtem Karácsony (mások számára) szent Karácsony reggelén, 2020. december 25-én 6 óra után percekkel, hogy belevágok az éppen írás alatt álló gondolatvilág közepébe. Az történt ugyanis, hogy pillanatok alatt átfutott rajtam, szürke kis agyamon, bele is borzongtam, miért biztatott két ismerős is életem történetének megírására. Hiszen az maga a történelem, mondták. És igazuk van. Ha dióhéjban leírom a pár másodpercet – és nem hangsúlyozzuk, hogy mindenki a maga élete kovácsa, ami óriási tömegek, az emberiség abszolút többsége számára nem is igaz –, mindenkit meg fogok győzni, hogy katasztrofális történelmi szakaszt éltem át. A fasizmus születése egybeesett a születésemmel, kis gyermek voltam, amikor kitört a II. világháború, leírhatatlan bombázásokat éltem át, láttam sárga csillagot viselő zsidókat, majd menekültünk teherautón, marhavagonon a szövetségesek nyugati frontjáiig. Következett a hazatelepülés szuperinflációs világba, ahol másfél-két év éhínséget kellett átélnem. Félévig tartott a feltáplálásom, Belgiumban, mély meghajlással köszönöm a Lobelle-családnak! A tanulmányaimat ostoba politikusok miatt évente váltott iskolákban folytattam, az egyetemem csak ösztöndíjjal tudtam elkezdni, Moszkvában. Jött '56, pofáztam, ki kellett rúgniuk, itthon miniszteri engedéllyel tudtam csak befejezni a repmérnökit, külön dicsérettel. Elkezdtem dolgozni, annyi rossz vezető keze alatt kínlódtam,

hogy ritka kivételként emelkedik ki a két jó. Elvégeztem a Marx közgázt is, doktorira javasolt diplomamunkával. Az '56-os afférom belerondított egész munkás életembe, ennek ellenére azóta is szeretnek moszkovitaként mocskondírozni. Ezzel együtt leírhatom, hogy kb. 1968-tól 1989-ig, azaz bő két évtizedet éltem nagyjából békés világban. Jött a gengszterváltás, romba döntötte csak az én életem alatt másodszor a világunkat. Láttam a Horthy-rendszer kapitalizmusát, az ordító szegénységet, féltem a neokapitalizmustól, bár magam is tudtam, ahol lehetett, mondtam is, hogy a szocializmus – úgy, ahogy akkor létezett –, nem tartható tovább. A félelmeimen messze túltett a valóság, váltakozó sikerek és kudarcok után 2010-től gőzerővel folyik az ország kirablása, az én életemben harmadszori tönkretétele. Halott országtól búcsúzom, reménytelennek tartom, hogy sokáig fenn tud még maradni, hacsak bele nem olvad a reményeim szerint megvalósuló Európai Egyesült Államokba. A végtelen szomorúságom két apró mozzanat mélyítette tovább az elmúlt pár nap során. Két vezető ellenzéki figura nyilatkozott TV műsorokban a váltásról, a jövőről. Egyikőjük felsorolta az ellenzéki miniszterelnök-jelölteket, köztük a Jobbik vezérét, másikójuk, az egyik megnevezett jelölt pedig szinte magából kikelve jelentette ki (másik műsorban), hogy márpedig a bérleti díjat tartósan nem fizetőket a jövőben is ki kell lakoltatni. Reménytelen, minden reménytelen, jobb távozni ebből a világból!

Egyetlen érték, amit hátrahagyok ennek a sajnálatraméltó világnak, az elmúlt jó évtized alatt megírt több tucat könyv, remélem, sokan fogják olvasni őket a jövőben is.

Vissza kell térnünk a Karácsonyra. Egyrészt meg kell ismételnem, hogy igazi ünnepként az utóbbi négy, jesszusom, közel öt évtized alatt értékelhető, azóta tölti be zavartalanul a kölcsönös szeretet kifejezésének szerepét az életemben. Na, jó, ez közel fél életet jelent. Másrészt be kell mutatnom egyet a szép karácsonyfákból. Íme, a kínai karácsonyfánk idei díszben!



Ezzel búcsúzzhatunk is a nevezetes, fényességes ünneptől.

Megállítható-e a GDP növekedése, merült fel ismét a világ számos közgazdászát izgató kérdés, ezúttal a joggal növekvő népszerűségnek örvendő Pogátsa Zoltán írásában: [Pogiblog](#). A szerző neves közgazdászok – több szegénységi küszöb alkalmazásával készült – tanulmányára támaszkodva (ismét) arra a következtetésre jut, hogy egyetlen módszer vezethet a fennálló, és többek állításával szemben növekvő szegénység felszámolásához, bolygónk minden lakosa számára emberi élet biztosításához: a *nemnövekedés*! Hangsúlyozza, hogy a jelenlegi gazdaságfilozófiai rendszerben a szegénység felszámolása megvalósíthatatlan. Utal arra, hogy a felső, gazdag réteg vagyonának megvágása lehetetlen. Mint Branko Milanovic, a világ vezető globális egyenlőtlenségi szakértője megállapítja, *ekkora „visszafordulás” politikailag kivitelezhetetlen a nyugati világban*.

Érdeemes két bekezdést idézni a blogból:

„[David Woodward közgazdász rámutat arra](#), hogy jelenlegi gazdasági rendszerünkben a globális szegénység felszámolása nem csak, hogy nem fog megtörténni, de nem is történhet meg. Szerinte, ha az elmúlt évtizedek trendjeiből indulunk ki, akkor azt kell látnunk, hogy a növekedésnek mindösszesen 5%-a ment a legalsó 60%-hoz. *Ha ez a trend folytatódik, akkor még több mint száz évre lenne szükségünk ahhoz, hogy mindenki \$1,25 fölé kerüljön, és 207 évre ahhoz, hogy a sokkal realisabb szegénységi plafont jelentő \$5 fölé.* És mindehhez olyan mértékű globális gazdasági növekedésre lenne szükség, ami a máris tarthatatlanul nagy globális gazdaságot 175-szörösen megnöveksztővé tenné. Ez 175-ször annyi bányászat, gyártás és fogyasztás! Ha pedig Milanovic \$5500-os jelenlegi világlátlagát szeretnénk elérni...

Egyértelmű tehát, hogy nemnövekedés, sőt, a fejlett világ kibocsátásának csökkentése nélkül nincs megoldás a globális klímaválságra. És egyértelmű az is, hogy egyáltalán nem lehetünk elégedettek a globális egyenlőtlenségi folyamatokkal.”

Pogátsa úrnak a *nemnövekedés* elméletet alátámasztó eszmefuttatásával a legteljesebb mértékben egyetértek. A felsorolt akadályok is logikusak. Mindamellet megjegyzem, a számokkal nem vitatkozva, a szándék helyességével egyetértve, józan paraszti eszemet előhívva úgy vélem, hogy amíg ember él a Földön, a növekedés megállíthatatlan marad és ezért a szegénység felszámolása is kudarcra lesz ítélve. Abból az eléggé el nem fogadott feltételezésből indulok ki, hogy már a járvány okozta gazdasági-társadalmi válságból kilábalásban is jelentős szerepet fognak játszani a – többnyire a mesterséges intelligenciára épülő – csúcstechnológiák. A kilábalás után a tőkés világgazdaság rohamtempóban fogja alkalmazni a legmodernebb technológiákat, még ma szinte érintetlen területeken is, mint például az élelmiszerek tömegtermelése, a tenger tápanyagainak felhasználása. A bővülő felhasználást a csúcstechnológiákban „rejlő” óriási profitráta mellett az emberi, tudományos kíváncsiság fogja elsősorban hajtani. Mindkettőt korlátozhatatlannak tartom. A tőke kapzsiságával nem foglalkozom, elcsépelet dolog lenne. Az azonban kevésbé közismert, hogy a tudósok megállíthatatlanok. Ma már hihetetlen összegekkel csábítják és kötik magukhoz a cégtulajdonosok a legzseniálisabb kutatókat, de ha fillérekért dolgoznának, akkor se lehetne megállítani őket, amíg a kitűzött, vagy elképzelt, megálmodott tudományos eredményeket el nem érik. És a csúcstechnológiák robbanásszerű fejlődést fognak eredményezni, tetszik nekünk, halandóknak, vagy sem. A

magas profitráta indukálta fejlődés lefölözői pedig nem lesznek kegyesebbek a szegényekhez, mint az eddigiek (sokan ugyanazok) voltak.

Szerintem – bármennyire is kívánatos lenne – a nemfejlődés megvalósíthatatlan marad, hacsak valamelyik katasztrófa (járvány, háború, a természet összeomlása) meg nem állítja a világ fejlődését.

Megoldást csak a *feltétel nélküli alapjövedelem* jelenthet.

Pogátsa blogja közben hájjal ken engem. Régóta írom-mondom, hogy tulajdonképpen Kína az egyetlen ország, amely a szegénységi helyzeten komolyan javít. Mint a blogban olvasható: „Kína az a gazdaság, amelyre az IMF és a Világbank ‘strukturális kiigazítási’ kényszere egyáltalán nem hatott. Az ország továbbra is fejlesztő államkapitalista modellt működtet. A globális helyzet javulásáért tehát szinte egyedüliként Kína felel, az az ország, amelyik szembe mert és tudott menni a neoliberális dogmákkal.” Az már szinte mellékes, hogy a modellt – helyesen – nem kommunistának, hanem államkapitalistának tartja, mint jómagam is!

Új vírusok jönnek, riogatja a világot a CNN, a kongói esőerdőktől várva a következő csapást. Az ebola utódja lesz az egyik veszedelem, de laposkúszó állatoktól denevérekig, mindenféle boszorkányság szaporítja a kórokat, és megszorodott az állatról emberre és viszont fertőzés, állítják az ott kutatók. Félelemmel tölt el ez a riogatás: nem arról van-e szó, mint a rák betegségről, hogy pár évtizede jöttek rá, hogy létezik ez a betegségtípus, és mára az egyik legtöbb ember gyilkosává vált, mert megtanulta diagnosztizálni az orvostudomány? Mióta tudja az emberiség, hogy a vírus az vírus, a baktérium az baktérium? Hogy a járványok ezeknek a mikrokórokozóknak az élőlények közötti vándorlását jelentik. Honnan tudni, mikortól mérhető, hogyan mérik, mi a viszonyítási alap? Hiszen a Covid körül is teljes a bizonytalanság, denevér hozta-e, netán hüllő? Ki mérte meg, hogy az új angliai mutáció gyorsabban fertőz-e, mint akármelyik másik, és ha igen, hogy pont 70x gyorsabb?

Bizony, hamisak, vagy legalábbis rosszul megalapozottaknak tűnnek a híreik, akár rémhírek-ként is kezelhetők. Sajnos mégis oda kell figyelni, támogatni minden ez irányú tudományos lépést! Tisztázni kell, mi az igazság, és ha valóban baj közeleg, jobb mielőbb pontosan tudni, mikorra, merről és mekkora víruscsapás érheti a világot!

*

27.

Az előző szakasz utolsó bekezdésében írtakat ki kell egészítenem. Alig jegyeztem be a szakaszt, lefekvés előtt elolvastam Szathmáry Eörs evolúcióbiológus „[Egy robbanás közepén tartunk](#)” címmel közreadott interjút. Leirer László barátom hívta fel rá a figyelmet, és idézett a Népszava cikkéből, amit továbbadok, rövid összefoglaló!

„A koronavírus-pandémia után nem fogunk tudni visszatérni a mostani pandémia előtti rutinhoz – valószínűsíti Szathmáry Eörs evolúcióbiológus. A Széchenyi-díjas akadémikus, az ELTE Természettudományi Kar Biológia Intézetének egyetemi tanára, a németországi Ludwig Maximilian Egyetem vendégprofesszora (akinek a szakterület egyik legnagyobb tekintélyével, a 2004-ben elhunyt brit John Maynard Smiths-szel közös, a nagy evolúciós

átmenetekről írt könyvét az egész világon ismerik), nemrég egy nemzetközi klímaügyi médiakezdeményezés keretében fejtette ki, hogy a világ nem lesz többé ugyanolyan, mint amilyennek 2020-ig ismertük. A világszerte több mint 250 kiadványt összefogó Covering Climate Now (a projekt magyar tagja az Index – a szerk.) számára írt cikkben azt prognosztizálta, hogy a koronavírus-világjárvány globális trendfordulót hoz: az emberiség kénytelen lesz gyökeresen átalakítani az életét a betegség utóhatásai és tanulságai miatt.”

A két hír – korrigálva az első hibás minősítését, nevezzük immár tudományos véleménycsokroknak – összecsengése meggyőzött arról, hogy félnünk igenis érdemes, mert – amint a mondás szól – félni jobb, mint megijedni. Megrémülni azonban nem szabad, mert az többnyire hibás lépésekhez vezet!

A Karácsonyt teljes szívvel, odaadással ünnepeljük, mert a szeretet, kölcsönös tisztelet ünnepe. Jómagam kemény ateistaként teszem, pedig az istenhit szorosan öleli körül, az eseménysor, ami övezi, tele van istenimádattal, és a hívők (a Bibliát is ők írták) által kreált kísérő figurákkal, pásztorokkal, angyalokkal, három királyokkal, misékkal, szenténekekkel. Elmerengtem ismét, tulajdonképpen azon csodálkozom, mennyi szál is fűzi össze a vallásokat, és amelyek egyházat tartanak el maguknak, az egyházakat. Mind felsőbbrendű lényt tart megváltójának, vezetőjének, imádata tárgyának. A fehér ember vallásai közül hármat emelnek ki, mint egy gyökérről fakadókat, mint az egyistenhit letételeit: a judaizmust, kereszténységet és iszlámot. Az egy gyökérről fakadás igaz, mindhárom alapszentírása a Biblia. Az egyistenhit azonban a Zoroasztrianizmusban is alaptétel, és bár a nagyvilág számára nehezen hihető, az indiai eredetű vallások legnagyobb teológusai is egy isten változatainak tekintik a hívők fantáziavilágában megjelenő millió istent. Hogy a változatok száma mennyi, valószínűleg ők se tudhatják. Egyetlen példa: létezik olyan szertartás, vagy minek is nevezzem, amikor a hinduizmus hívőjének Krisna száz inkarnációja nevét kell felsorolnia, hogy meggyőzze a hallgatóit a hite mélységéről.

Azt hiszem, tartok egy kis pihenőt, hogy megleljem pihentebb aggyal azokat az érdekeségeket, amik a vallások és egyházak kritikájaként megírt „[Vádirat a vallások és egyházak ellen](#)” című értekezésemben nem kaptak hangsúlyt.

A vallásokban sok a rejtély, bizonyára számtalan kérdésre nincs válasz. Egyetlen, szerintem megfejtethetetlen jelenséget szeretnék most kérdésként feltenni: miként lehetséges, hogy olyan távoli vallások, mint egyrésről a három Ábrahám-vallás, másrésről a földgolyó másik felén kivirágzott indiai, kínai és japán vallások annyira hasonló „közvetítő”, méreteiben embernél kisebb és többnyire szárnyas teremtményt vonultat fel, tesz imádat alanyává. Mert hát nagyon hasonlítanak egymásra az [angyalok](#) és a [gopik](#) (angol). A gopikról nem készült magyar Wikipédia-lap. [Krisna lapját](#) kell figyelmükbe ajánlanom, amelyben Weöres Sándor fordításában olvasható róluk szóló vers:

[Dzsajadéva: Gíta Govinda](#)

Szekfüvirágleheletzuhatagos-örömillatu délővi szélben,
fülemüleszavú kusza méhzizegésű lugas susogó sűrűjében
Hari vigad a gyönyörű dalu kikeletben,
sírjon az elhagyatott, íme táncol a vadörömi lánykaseregben.

Vándorok asszonyait szerelem tüze gyötri a szívbe-szövődve,
méherajos szírom-árban emelkedik a bakula tárt legyezője;
Hari vigad a gyönyörű dalu kikeletben,
sírjon az elhagyatott, íme táncol a vadörömmű lánykaseregben.

(részlet, [Weöres Sándor](#) fordítása)

(Mellékesen jegyzem meg: kiváló példa arra, hogy ha minden író, költő híven, rabként követné a helyesírási szabályokat, nem létezne költészet, még műfordításban sem.)



Krisna gopikkal (Wikipedia)

Na, a képeket fordított sorrendben kellett volna felraknom, de így is elmondhatom a gondolataimat. Itt vannak teljes emberi terjedelmükben, igaz, furcsa alsó végtagokkal és szárnyak nélkül. Nem hirdetni, vagy büntetni akarnak, életvidám lények. Ráadásul ez a kép még nem is mutat rá teljes egészében a valóságra: Krisna, az egyik legjelentősebb hindu istenalak (mindig, vagy majdnem mindig kék) általában fuvolán játszik, a gopik pedig vidám táncot járnak körülötte. Természetes emberi valóságot képviselnek. Nincs hierarchikus rend a gopik világában, egyetlen emel ki közülük a teológia-történetírás, Krisna fő szerelmét, Radhát.

Bemutatok képet a keresztény (katolikus) angyalokról. Valamennyi szárnyas, röpködő lény. Az arkangyal kivételével a többi puttó (gnóm, vagy kisdéd, nem?). És eluralkodott az angyalok világában a hierarchia! Idézek az angyalokkal foglalkozó Wikipédia-lapból:

„Az [katolikus] egyházi hagyomány szerint a kilenc [angyali rend](#) három hierarchiába sorolható.

- *I. hierarchia:* [szeráfok](#), [kerubok](#) és [trónusok](#). Ők állnak Istenhez a legközelebb;
- *II. hierarchia:* [uralmak](#), [erősségek](#) és [hatalmasságok](#). Ők közvetítenek az első és harmadik hierarchia között.

- *III. hierarchia: [fejedelemségek](#) (az uralkodók, törzsek, népek békéjére felügyelnek), [arkangyalok](#) (főangyalok), és [őrzőangyalok](#). Az utóbbiak a mindennapi élet során segítik az embereket. Ők állnak legközelebb az emberekhez, és ők közvetítik Isten parancsait.”*

Közbenső lépcső (mi a csuda célt szolgálhatnak, a káosz növelésén, illetve a felső *kaszt* jelentőségének emelésén kívül), az őrangyalok pedig, nem őrzik a halandót, hanem közvetítik hozzá isten parancsait!

Mi lehet a szárnyak jelentősége? Hát a Biblia rendje, az isten fent lakozik az égen, oda-onnan közlekedni pedig csak szárnyakon lehet. A rend kialakítói nem tudtak még sem a légkör hatáiról, az ég színének a légsűrűségtől függő voltáról, azaz a szárny használhatóságának hatáiról, sem a rakétatechnikáról.



El Greco: Angyali üdvözlés (Wikipédia – Prado)

Tovább haladva, a vallásokkal foglalkozó könyvemben megtaláltam az Encyclopedia of World Religions-ból idézett leírást a zoroasztrianizmus „angyalairól”:

„Nem tekinthetjük isteneknek – írja – a panteon „szent halhatatlanjait”, a hét Amesha spentá-t, és a harminc Yazatá-t, az „imádandókat”. A kereszténység *angyalaihoz hasonlítják* szeretettel, de náluk hatalmasabbak, erőteljes szerepet játszanak a vallás formálásában.” Az Amesha Spenta-kkal szent szövegekként találkoztam a továbbiakban, és a Yazatá-król is csak ezt a kis képet sikerült letöltenem. Hát nem döbbenetesek a kereszténységet megelőző vallás egyrészt nem imádandó, tehát közvetítő szerepet játszó alakjai, másrészt az akkori embernél nyilván erőteljesebb alkatuk és óriási szárnyaik! Érdeemes elgondolkodni az alkotóik szándékáról!



Kiemelt példák: Yazatá-k (Wikipedia)

Komolyan, megáll az emberi ész. A vallásokkal eszeveszetten sokat foglalkoztam, mégis meglepőnek találom a szárnyak időben, korban, földrajzi térségekben elterjedtségét.

Hál'istén, ma már csak a neten kell kicsit bolyongani, és kiváló weblappal találkozok az ember. Itt az [„Angyalszárny-katalógus”](#) Bár vajmi keveset mond a kereszténységen kívüli vallások szárnyas lényeiről, így is jó áttekintést ad, és gyönyörű fotókkal van teli. Megnéztem újra, a bemutatott nem keresztény szárnyas lények a lentebb ismertetett asszír szobrászat remekei, alig van eltérés a két ismertetés között. Tudományos értekezésről van szó, a források jegyzéke óriási lehetőséget biztosít a témát komolyan tanulmányozni szándékozók számára. Gondolkodtam, emeljek-e ki képet a pazar gyűjteményből, de visszafogtam magam: miért rontanám a saját levadászott képeim hatását? Meg lassan amúgy is képgaléria lesz ez a kötet, nem?

Elmerengtem: mire is jók a szárnyak? Kétségkívül hatásosan emelik ki a hordozóikat a hétköznapi halandók közül, de valószínűsítem, ennél magasabb céljuk is volt a mindenkori alkotóiknak. A világ ellentétes sarkain is hasonló céloknak kell lenniük. Mik ezek? Egyszerűen leszállnak közénk, de honnan, milyen távolságokat hidalnak át és miért? Balga gondolatok: természetfeletti lények, a honnan és a távolság is elfelejthető, egyszerre mindenütt lehetnek, hiszen istenek szolgái, az ő fényük hordozói, erősítői. Úgy mozoghatnak, mint a kvantumbiológia elemi részecskéi, amik egyszerre több helyen is létezhetnek (ha jól értelmezem Al-Khalili-t). Nincs ennél jobb megközelítésem. Ó, már hogyan lenne, hiszen magam is átéltem a gondolatátvitel időt, fénysebességet annuláló élményét. Az azóta tönkrebombázott, tönkrevert Líbia fővárosának repülőteréről a város felé szállítva a Nemzetközi Vásár magyar pavilonjának belsőépítészeti munkáira érkező kollégákat, balesetet szenvedtünk az általam vezetett kocsival. Viharos szél sodort le minket az útról. A háromnegyed orsót valamennyien karcolás nélkül megúsztuk. Később megtudtam, hogy két hölgy is abban a pillanatban megérezte, hogy valami baj ért, egyikőjük Budapesten, másikőjük Moszkvában. Eszembe jut – nem időtényező, hanem tevékenység okán – [Garuda](#) is, a hindu mitológia kiemelkedő,

rendkívül érdekes alakja! Tulajdonképpen az egy isten egyik inkarnációjának, Krisnának a szárnyas hordozója, szárnyas madár, igazi légi alkalmatosság. Nemcsak egyetlen isten eszköze, majom-hadseregeket szállít a [Rámájána](#)-ban, amikor a főhősnő Szitát (akit Amrita lányom remekül játszott el a sulija színi előadásában) rabul ejtő gonosz (srí) lankai uralkodó, Ravana ellen a férje, Ráma állathadak, többek közt Hanumán majomkirály segítségével mentő-hadjáratot indít. A hadjárat során a majomkirály hadseregét is Garuda szállítja. A fantáziadús történet mégis érthetőbb, sok más szárnyas lényhez fűzött regéknél, a cél legalábbis egyszerű, könnyen érthető. Maga a Rámájana, akárcsak a Mahábhárata, annyira fantáziadús, óriási eposz, hogy az eredet terjedelem töredékére sűrített angol fordításon is csak ámuldozni tud az ember!

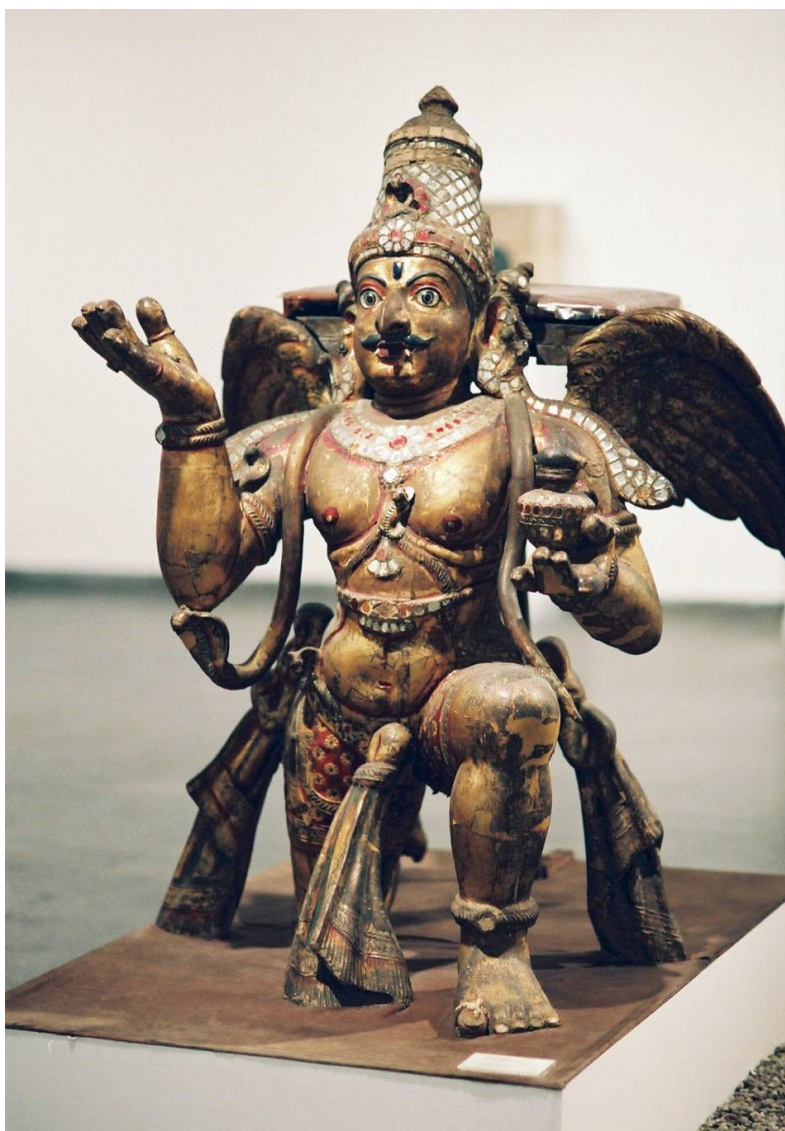
Itt a csatáról festett egyik zseniális kép:



Ráma és Hanuman győztes csatát vív Ravana ellen (British Museum, közvagyon)

Garuda jelentőségét mutatja, hogy szerepel az állami jelvényekben Indiában, Mianmarban, Thaiföldön, Kambodzsában és Indonéziában. Az indonéz hivatalos címer a Garudára épül és [Garuda Pancasila](#)-nak hívják. Az indiai légierő is használja a Garuda-t a címerében, és a különleges műveleti egységüket is Garudáról nevezték el: [Garud Commando Force](#)

A Garudaval foglalkozó Wikipédia-lapban egyik szobrát is megcsodálhatjuk. Szájtátva bámulom, és megpróbálom leírni, milyennek látom, majd megnézem, hozzáértő miként vélekedik róla?



Garuda (National Museum, New Delhi, Hyougushi felvétele)

Csodálatos alkotás, teljesen elképeszt! Nem vagyok a szobrászat szakértője, de állítom, hogy a világ legszebb, legérdekesebb öntött műemlékei közé tartozik, igazi műremek! Kár, hogy nem áll rendelkezésemre Rodin véleménye, ámulva szólt volna róla. Ha India vezetői az ország jelképei közé emelnék, nagyon jól tennék. A korábban leírt tandzsori, viasztechnológiával készült alakok finomságával, redőkgig menően finom, filigrán megjelenésükkel szemben ez a szobor súlyos valóságával tűnik ki. Bár a Ramajana eposz egyik főszereplőjének, Krisnának a mítoszok világában közlekedését ellátó madár, amint a finom kidolgozású szárnyai is mutatják, nem légies könnyedséggel lepi meg a nézőt, hanem a harcosok kemény

küzdelmeire kidolgozott, tömör testtel mutatkozik be. Bár nehezen értelmezhető a nyakánál látható, vízszintes lap, ami támasznak tűnik, valószínűleg a testrészeinek és ruházatának talajt érő részei teljes egyensúlyt biztosítanak, szinte túlzásnak is tűnnek. Ha jól látom, a mezítlábás járásnak megfelelő széles bal talpa mellett a jobb térde is (és csak az, a lábszára levegőben van) érinti a földet, de az elégséges harmadik pont helyett további három segíti a megfelelő stabilitást: két oldalsó díszes ruhadarab és a nemi szervére kötött kendő. Az utóbbi teljesen szokatlan számomra, a szobor teljes leírására lenne szükségem, hogy értelmezni tudjam. Szokatlanul díszesek a testét alig takaró ruhadarabok, a testhezálló rövid nadrág (nem véletlenül nem írom egybe), a pántok, a nem világosan értelmezhető haj- vagy füldíszek és a méltóságteljes fejdísz (sisaknak nem mondható, nem találok a megfelelő megnevezést). Érdekes a kígyó nagyon egyszerű, sima megformálása, a tömjén-füstölő (mert Indiában ugyanúgy használják, mint nálunk, csak egy-két évezreddel előbb kezdték) furcsa tartása, és a jobb kéz „látjátok, ez vagyok én” hívó kitérülést jelentő mozdulata (remélem, jól értékelem). És akkor még nem szóltam a fejről, amelyen jól megformált az arc, orr, ajkak, bajusz, de egyben – szerintem – az egyetlen hibát, a kidüllesztett szemeket is láttatja.

Megnéztem, a lap mit ír róla. Részletezi a szokásos színeket, nem foglalkozom vele. Viszont fontos, hogy az általam füstölőnek nevezett edény nem tömjént, hanem [amritát](#) tartalmaz. Egy pillanatra meglepett, mert a kisebbik lányomat, aki Bombayban született, Amritának hívják. A hindu és kis módosulással – Amirita – a zoroasztrianizmus kis istennőihez tartozik, és a jelentése: az örök élet itala. Érdekes még, hogy a kéztartásnak neve van: *abhaya* (nincs mitől félned). A szeme pedig mindig tágra nyitott. Így teljesebb és még érdekesebb a szobor által sugárzott kép.

Tovább keresgélve előtörttek a szárnyakkal foglalkozó weblapok. Van közöttük kihagyhatatlan!

Ilyen a [Szárnyas Nap](#) angol Wikipedia-lap. Egyetlen lap széleskörű áttekintést ad a szárnyak alkalmazásáról ősi (részben modern is) hatalmi jelképeken. Amikor megnyitja az ember, meglepően üresnek látja, de ha a gazdag tartalomjegyzéket nyitogatja, bemutatja gazdagságát. Ezúttal a Héber rovatra voltam kíváncsi, találtam is érdekességet: királyi kancsók fülén található két- és négyszárnyú pecsétet, elsősorban Ezékiás király idejéből (Kr.e. 700 körül).

Egyet felrakok:



Lmlk (királyi) szárnyas pecsét
([Funhistory](#), közkinccs)

Rendkívül érdekes a [Szárnyas dzsinn](#) lap, amely kiváló domborműveket mutat be. Annyira jók, hogy kettőt is felteszek ide, párban. Megpróbálom azt is megfejtetni, kiket mutatnak be? A baloldali az asszír szobrászat remeke. [Nimrud](#)-ban született, Kr.e. 870-ben, túlélte a sok vandál pusztítást, ami az évezredek alatt, a közelmúltban is érte a várost. Megállok, mert a város Wikipedia-lapján olyan kép látható az egyik városkapuról, amelyben ismét szárnyas lény, szépséges paripa látható. Nem lehet nem felrakni, a két dzsinn alatt be is mutatom! A szárnyas paripa nem élte túl a pusztításokat! A barbár iszlám szélsőségesek, az ISIL – mint az iraki vezetés 2015. március 5-én közzétette – ledózerolta a várost, mint istenkáromló valamit. Határtalan kárt okoztak az egész emberiségnek.

A négyszárnyú dzsinnről ennyit érdemes tudnunk (most, mesélgetve): Vödörben és kúp a kézben motívumot képvisel. II. Sargon király palotája északi falának domborműve Dur Sharrukinban, Kr. e. 713–716.

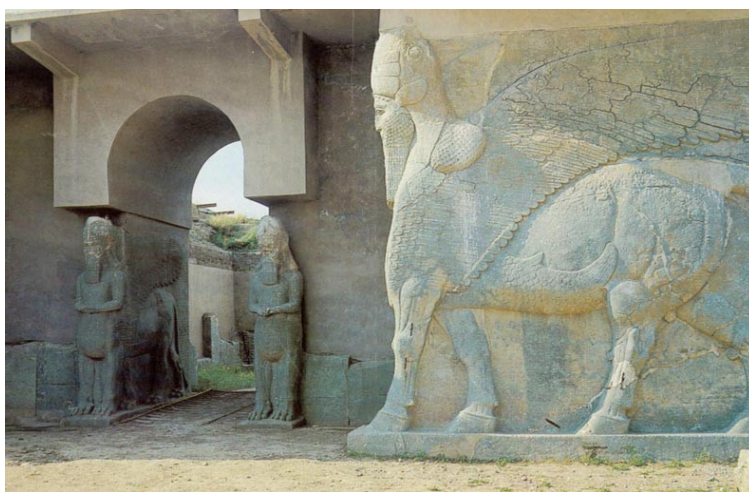


Szárnyas dzsinn
(Egyiptomi Múzeum, München, [Rufus46](#) felvétele)



Áldást bemutató négyszárnyú dzsinn
(Louvre, Jastrow felvétele)

Kihagyhatatlanok ezek a szárnyas kapuőrök is!



Nimrudi Lamasszu kapuőrök Ashurnasirpal II. palotájánál ([M.chohan](#) felvétele)

Három [Lamassu](#) látható a képen. Királyi palota kapuőrei. Valószínűleg Ashurnasirpal II. palotájáról van szó. A Lamassu-k mitológiai teremtmények, emberfejük, oroszlán vagy bika testük és szárnyuk van. Az emberi sötétség határtalan: ilyen varázslatos antik szépségnek bulldózerekkel nekimenni? Hihetetlen, mondaná az ember, ha nem tudná (megírtam valamelyik USA-val foglalkozó könyvemben), hogy Irak legázolása után amerikai katonák teljes nyugalommal tartottak lögyakorlatokat nehézfegyverekkel, hasonló kincseken taposva. Meg lopdostak össze kincseket! Nem kell iszlámellenes fegyverekhez kapkodni, többet pusztítottak amerikai fegyverekkel. Mindkét rombolót mélységes borzalommal kell elítélni, az USA-t messze jobban, mert emberéletben utolérhetetlenül vezet mindenki más előtt, ha a II. világháború óta történeteket gondoljuk végig! Arról ne is beszéljünk, hogy az egész szélsőséges iszlám mozgalmat (ISIS, ISIL) az USA Irak elleni terrorháborúja váltotta ki.

Naná, de lapozzunk tovább. Dörömbölt a laptopomon a [Heraldryclipart.com](#) is. Azt állítja magáról, hogy a világ legnagyobb Heraldikai Szimbolika Könyvtár az Interneten. El is hiszem nekik. De üzlet, kreálnak mindenfélét, árusítják. Szárnyakat – a pár sorral lentebb idézett bekezdésen kívül – ne várjanak tőlük. Mégis itt hagyom, heraldika iránt érdeklődőknek ajánlom, barangoljanak kicsit benne.

A szárnyakról ez a véleménye: Általában a béke, a repülés, a szabadság és a szellemi áramlás szimbólumai. Sokszor különleges jelentésük van, mint például a szárnyas földgömb, amely a szent szellem szimbóluma. A heraldikában a pár nélküli szárnyat „demi vol”-nak hívják, és általában a sas szimbolikáját jelenti. Kapcsolatban áll a görög mitológiában Hermésszel, az istenek nagy hírnökével.”

Vándoroljunk tovább:

Számomra újra felfedezésként hat a [Szentírások Könyve](#), és azon belül a VI. fejezet: [„A szárnyas földgömb, a caduceus, és a trisula.”](#) Pedig foglalkoztam vele korábban is, talán valamelyik korai írásomban fel is lehet fedezni. Most nem keresgélek másutt, csak benne. Teljesen tudományos mű. Ez a fejezet három alfejezetre tagozódik: I. A szárnyas glóbusz Egyiptomon kívül; II. A Caduceus elődei; III. A trisula átalakulásai. Érdemes lenne elmerni benne, sajnos itt és most ennek nem lenne értelme. Az egyiptomi szárnyas glóbuszt azért bemutatom, hogy a szárnyak sokféleségét szaporítsam. (Glóbuszt használok, mert földgömböt csak nem írhatok?)



Egyiptomi szárnyas glóbusz
(LEPSIUS. *Denkmäler*, III. kötet, 3 b. ábra)

A [Szárnyas kerék](#) ősi szimbóluma mellett se tudtam elmenni, ami modern időkben a vasúttársaságok logójává vált. Leszedem a lapról az i.e. 4. évszázadban használt föníciai ezüst drachma és a kis amerikai vasútvállalat angyallal feldobott logóját. Egymás mellett látni a kettőt jó két évezred szele suttog az ember fülébe!



Föníciai ezüst drachma
(British Museum, [Eickenberg](#) felvétele)

és



Lehigh Valley Railroad Co (1950s) logója
(© 2008 E. Morgan Kelley – Stocks & Bonds Galore)

A II. világháború magyar ejtőernyőseinek emblémájával előre siettem, feltettem, amikor megjelent, most utolértem magam. A halálfej – ami ellen főtisztek is felszólaltak és el is tűnt – jól jelzi, hogy itt aztán szó nincs békéről, szabadságról és szellemi áramlásról: a szerencsétlen büszke hősök a halált hordozták szárnyaikon. Vissza is vettem a kép teljes oldalszélességet betöltő méretéből.



II. világháborús magyar ejtőernyős jelvény
(forrás: felderitokblogja.blog.hu)

Itt búcsút is mondtam a szárnyaknak, amikor a pravoszláv kettős keresztől tán másfél méterre váratlanul szembenézett velem a „szárnyas angyalunk”. Gondolom, mással is előfordul, hogy lezártnak hitt történés vagy akár tárgy is hirtelen megújul. Nálam ez rendszeresnek mondható. Nemcsak ezért különleges ez a faszobrocska, hanem azért is, mert attól kezdve, hogy indiai régiségboltban megvettük, talán egy teljes évig is eltartott, hogy kutattuk az eredetét, a hindu panteonban elfoglalt helyét, mire kiderült: még szakértőnek mondható műgyűjtőnek se sikerült akár megközelítő információhoz jutnia. Napokat kért a tisztázáshoz, hetek múlva felvont vállakkal, lemondó legyintéssel vallotta be: sajnós, csak annyit tud mondani, hogy biztosra vehető az indiai eredet, de semmi mást nem tudott megállapítani róla. Íme, a szárnyas csoda, a homlokán látható bányáslámpától sokat reméltünk, mindhiába!



Szárnyas faszobor, ki tudja, mi.

Zárjuk le tehát a kérdéskört. A szárnyak évezredeken keresztül vándorlása számomra ismét több meggyőződést erősít meg: a Földön ritkán születik olyan gondolat, amelyik egyetlen földrészünk kincse marad; a vallások ugyanazokon a bázisokon épülnek, és óriási erővel, a művészetek varázsait is felvonultatva béklyózzák le az elméket, hogy tanáiktól ne tántorodjanak el.

Nyugodtan álomra hajthatom a fejem, eljutottunk a szimbolika tudományához, ami újabb erőfeszítést igényelne. Most azonban arrébb tolom jócskán, nem találok meggyőzőnek a témáról a neten megjelenőket, és ez valahogy nincs kedvemre. Azért remélem, egyszer lesz erőm foglalkozni vele.

És a véletlen ragyogó képpel lepett meg. Kinyílt a szimbolizmus Wikipédia lapja (nem az, amiről mesélni akartam volna), és ott ajánlotta magát a „Sebesült angyal” kép. Gyorsan felrakom, magyarázatot nem is fűzök hozzá! Talán visszatérek még, rendkívül érdekes alkotás!



Hugo Simberg: Sebesült angyal
(Ateneum, Helsinki, a felvétel közvagyon)

Ezt a kötetet egyik aforizmámmal zárom, lehet, erről is kiderül, mint „a történelmet a győztesek írják”-ról, amit sajátomnak véltem, aztán kiderült, már a görög filozófusok tudták: *A világot nem elég nézni, látni is kell!*

*

28.

Szinte kiköveteli a helyét a Nap, Hold és csillagok témakör, mert jól tudom, és a lakásomból bizonyíthatom is, hogy az istenimádat minden valószínűség szerint első tárgyai, a Nap és a Hold a szárnyakhoz (és dörgéshez, villámláshoz) hasonlóan távoli világokban azonos szerepet játszottak. Rögtön bemutatom a pravoszláv kettős keresztet, a hátoldalon ószláv imával, amelyen, elől a fő keresztgerendán mindkettő látható. Mégpedig ugyanolyan elrendezésben, mint az indiai mécses hátfalán szereplők: szemből nézve balra a Nap, jobbra a Hold. A keresztben szépen alájuk is írták, melyik melyik.



Pravosláv kettős kereszt

Hát fotóművész nem vagyok, oldalfényben talán jobb lenne. Kis odafigyeléssel azért látható, hogy a gerenda bal felső sarkában ott a kerekképű Nap, a bal felső sarokban pedig a Hold, ki is olvasható a „Луна”.

Az olajmécses, ami egyben házi oltár is, ugyancsak baloldalán viseli a kerek Napot, a baloldalán a félkör, de felismerhető Holdat.



Hindu olajmécses-házioltár

Hogy oltár is, azt a következő fotóm bizonyítja: a hátlapon kakastaréjos, valami csökött szárnyal is megáldott, dülledtszemű madár ül, amit biztos nem csak dísznek raktak oda.

Döbbenet, akár azzal is meg lehetne vádolni mindkét alkotót, hogy tudta vagy sejtette: az égitestek gömbök, domborművekként szerepelnek, nem síkidomok.



Madár az olajmécses címerlapján

Aki nekem megsúgja, hogy a csudában lehetséges, hogy ilyen egymástól nagyon távol vidékeken, gyökeresen más vallásokban a Nap és Hold ennyire fontos jelkép-szerepet kapjon másként, minthogy az égítetek voltak az imádat első tárgyai. Azaz ők voltak az első istenek a primitív ősvilágban. Lehet a gondolat, vagy inkább meggyőződés ellen számtalan érvet felvonultatni, legfőképp, hogy az isten nem tárgyakban testesült meg, hanem öröktől való és örökkévaló szellemi lény, ezek nem változtatnak annak a lehetőségén, hogy a teológiailag képzetlen emberek a felkelő, lenyugvó, fogyó-visszahízó égíteteket imádják, majd ez a hit a kegytárgyak készítőit ne vigye ilyen szörnyű kísértésbe. Mióta ezt a két tárgyat ugyanabban a szobában naponta láthatom, határtalanul erős ez a meggyőződésem!

A Holdat pedig lelepleztem. Ülök az isztambuli szálló erkélyén, fáradtan az egész napos csavargástól, csodálom a naplemente színeit, és egyszer csak felkiáltok: Nézd, a Hold hanyatt vetette magát, minden világos. A kiáltás a feleségemnek szólt, a minden világos pedig – magyarázgattam is – arra vonatkozott, hogy a török zászlókon, jelvényeken, festményeken csak vízszintes fekvésű Holdat látni, függőlegesen soha. A szabadság után Bombayba visszatérve figyeltem csak meg, akkor már tudva, mi várható, hogy a Hold ott is vízszintesre fog. Minél délebbre, az egyenlítőhöz közelít az ember, annál határozottabban vízszintes a Hold. Vajon hány embert öltek meg csak azért, mert nem értette meg a Hold helyzete közötti különbséget?

A csillagokkal is kellene foglalkoznom, de nem merek, a csillagászati ismereteim igen korlátozottak. Gyerekkoromban keresgéltem az égen csillagképeket, a Göncölszekeret természet-

sen felismerem, sőt könnyedén találom meg az Északi sarkcsillagot is. Ezeket a tudományokat megpróbáltam átadni a rendkívül okos unokáimnak is, nem érdekelte őket. Két-három évtizeddel ezelőtt még érdemes volt augusztusban figyelni a Tejutat és a hullócsillagokat, ma már a fényfertőzés nehezé teszi a megfigyelésüket. Néha még rácsodálkozom a Vénuszra, amikor a Sarkcsillag párjaként látni.

Ennyit az égitestekről...

Lehet, hogy az elmúlt hetek vallási relikviák körüli csavargása teljesen elborította az agyam, a következő témakörben ismét az istenekkel szeretnék foglalkozni, elsősorban a sokrétűségükre és az istenné válás folyamatára koncentrálva. Tulajdonképpen az indította el újra az ez irányú érdeklődésemet, hogy megláttam az előjegyzéseim között Maitréja-t. Könnyen lehet, hogy egyszerűen ottfelejtődött a firkáim között, de nem sajnálom, talán tudok újat mondani a témáról. Remélem!

Miért is olyan különleges Maitréja? Mert többszörösen az! Már az nagy gazemberség volt, hogy a hívei istent faragtak Buddhából, minden tiltakozása ellenére, mert ezzel vallást csináltak olyan filozófiai rendszerből, amelyik ateista gondolatvilág volt, igyekezett minél távolabb tartani az emberektől az istent, az istenhitet, mindent a emberekre bízott, a tanításainak gyökere, lényege, veleje, hogy nincs természetfölötti lény, ő se az, de még csak nem is küldötte, földi képviselője természetfölötti valaminek, mindenkinek magának kell megvívnia a harcot azért, hogy jó legyen, mentesülve ezzel a hinduizmus reinkarnációs életláncolatától. Gondolom, elég világosan tömörítettem a tanításai lényegét. Ez az első különlegessége. A második az, hogy a hinduizmus Indiában (és azt hiszem, csak ott) bekebelezte őt, beépítette a hinduizmus panteonjába, és ezzel beépítette oda, a hinduizmus szárnyává tette a buddhizmust. Na, mármost, hogy pontosan ki ütött a homlokára a sok szerzetes közül, a világ sohasem fogja megtudni, a bekerített vallás jövőjét hosszabb korszakokra jóváhagyási szándékkal kitalálták a majdan, harmincezer évekként földre szálló Buddhákat (megerősítve ezzel is az istenné varázslását), akik közül az első eljövendőt elkeresztelték (bocsánat, elnevezték) Maritréjának, a többire nem emlékszem, csak az dereng, hogy nevet adtak továbbiaknak is. Az már csak az eljövendő Buddha isten voltának megerősítését szolgálja, hogy az ő imádását szolgáló kolostort is létrehoztak, és a Himalája egyik sziklájára is rávésték a nevét.

Gondoltam, megnézem, milyen néven jelennek meg a Maitréját 30 000 évenként követő Buddhák, és olyan Wikipedia-lapot találtam, amit olvasva majdnem felkiáltottam: a jó pap holtig tanul. Mivel nemhogy pap nem vagyok, de hívő sem, nyugodtan kijelenthetem: jó ateista örökké tanul. A lap címe [Buddhahood](#) (Nincs magyar megfelelője, a szótár, amelyik ezt feltárta nekem, magyar megfelelőre kért javaslatot. Tettem: *Buddhalét*. Lehet, hogy szültem fontos magyar szót. Ha nem, akkor is érthető, remélem.) Azt hittem eddig, hogy valamennyire ismerem a buddhizmust, rá kellett jönnöm, hogy a valamim semmi. A weblap Buddhák óriási tárháza. Van benne női Buddha, a Gautamával záródó 7 Buddha, majd 29 Buddha, Buddha-csoportok, végül Maitréja, mint az eljövendő. Biztos, hogy további változatok léteznek másutt, de pillanatnyilag nekem ez is sok! Buddha, istenként (!) körül van bátyázva, felépült valami kolosszális építmény, nehogy újra kedve és lehetősége legyen kitörni a hinduizmus erős falai közül és a hindu papság birodalmát mérgezhesse mindenféle ateista fertővel. Borzasztó szellemi erő képes csak ilyen dicsőséges csapda kiagyalására, felépítésére.

Gondolkodtam, hogy is mutassam be Buddha bekebelezését? Meglepett, hogy a magyar „[Hindu panteon](#)” Wikipédia-lapban ez nem tükröződik. Ezt a korszakalkotó bravúrt nem ismerteti. A meglepetés fokozódott, amikor az angol „The Hindu Pantheon”-ban se találtam az istenek seregében. Mindkettő jó áttekintést ad egyébként a hinduk istenségének számtalan megjelenési formájáról.

Egy idézet a „7 év a csodálatos Indiában és két nepáli túra” című könyvemből: „A reinkarnáció alóli felszabadulás lett egyértelműen az elérendő cél, a dzsénizmus ezt moksa-nak (moksha, üdvözülés), a buddhizmus nirvana-nak hívja. Buddha rendkívüli erővel hangsúlyozza, hogy ennek eléréséhez senki se várjon felsőbbrendű lénytől segítséget, mindenkinek önmagának kell megküzdenie érte saját karakterének, tudásának, tetteinek alakításával. Milyen elképesztően merész elszakadás az istenhittől, a külső erőtől függés gondolatrendszerétől! *A buddhizmus gyors elterjedésének a titka azonban valószínűleg a kasztrendszer tagadása, elvetése.*” És ez lehetett a bekebelezésének legfőbb oka is.

Már nagyon előtött a méreg, amikor végre rátaláltam az állításomat (tudásomat) gyönyörűen alátámasztó Wikipedia-lapra. Csak angolul és jól célozva kell megfogalmazni a keresést: „Buddha in the Hindu Pantheon” – kérdeztem, és a válasz: „[Gautama Buddha in Hinduism](#)” Gyorsan fel is teszek fotót, amelyet anno látnom kellett, a Szomnatpuri templom ugyanis szerepel az India-könyvemben és ragyogóan megjelenik az emlékeimben, szinte látom. Kicsit furcsa a háttérből előnyúló két kar, de az alakból kinövő karok ujjainak tartása döntő lehet az azonosításban. (Buddha ujjai kompozíciójának mindig meghatározott jelentése van.)



Buddha, mint Visnu kilencedik inkarnációja (Kesava templom, Szomnatpur)
(fotó: [G41rn8](#))

A szövegben, egyetlen bekezdésben minden benne foglaltatik, ami a lényeg. Dörzsölt, rafinált vallásépítési trükkorozat (nagyon finom vagyok) eredménye Buddha elrablása önmagától, az istentelenségtől és a kaszttagadástól. Íme (a továbbhivatkozásokat töröltem):

„Buddhát a hinduizmus hagyományai Visnu avatárjának tekintik. A buddhisták hagyományosan nem fogadják el, hogy Buddha Visnu avatárja. Buddha örökbefogadása a buddhizmus hinduizmus körébe asszimilálásának módja lehet. Hasonlóan ahhoz, ahogy a hinduizmus befogadta Buddhát avatárként, a buddhizmus legendái is befogadták Krisnát a Dzsatáka meséiben, és azt állították, hogy Krisna (Visnu avatárja) olyan szereplő, akivel Buddha, előző születései során találkozott és tanította. Buddha adoptációját a hindu istenekre vonatkozó írásokban, valamint a hindu isteneket a buddhista írásokban nehéz időrendben elhelyezni. [Alf Hiltebeitel](#) és más tudósok szerint a Buddhával kapcsolatos Dzsatáka-mesék páli szövegekben található történetei a hindu legendák rágalmazó torzításainak tűnnek, ám ezek tükrözhetik az ősi helyi hagyományokat és a két indiai vallás korai interakciójának bonyolultságát.”

Annyi örülök az aljas machinációt leleplező lapnak, hogy felteszek belőle még egy képet, amely hindu panteon festményén ábrázolja Buddhát. A fotó elég gyenge, magyarázatra szorul: Visnu 10 megjelenési formáját (avatárját) ábrázolja, az alsó sorban, középen látható Buddha.



Visnu avatárjai ([Victoria and Albert Museum](#), közkinccs)

A mérgemből maradt annyi, hogy úgy döntsek: a szegény Jézus Krisztus *isten fiává* varázslásának kolosszális munkájával, zseniális írók, költők, fantáziadús mesemondók égisze alatt most nem foglalkozom. Előjegyzem, hogy egyszer majd, ha túléltem a járványt, egyszerű szavakba öntve megpróbáljam felvázolni ezt a hihetetlen bálvány-építést!

Tekintsük át Mahatma Gandhi istenné emelésének valószínű történetét. Magam figyeltem fel rá, senki sem hívta fel a figyelmet a jelenségre. Nemrégiben vitába keveredtem amerikai magyar, önmagát megfélelvezhetetlen orákulumnak tartó szociológussal, aki lelegyintette Gandhit, korai színrelépése során elkövetett „bűnei” miatt. Rasszizmussal, hindu nacionalizmussal és a kasztonkivüliek lekezelésével vádolta meg. Kezem-lábam összetörtem, hogy találjak olyan festményt, vagy bármit, amin glóriával ábrázolják, amint ilyen megjelenítéssel sűrűn találkoztam a hét évig tartó indiai barangolásom alatt kirakatokban, felvonuláson, munkásotthonban. Elképedve tapasztaltam, hogy nem találok ilyenre. Pedig egyértelműnek látszott, hogy elindult azon az úton, amelyen a nép kiált ki valakit istenné, mint a magyarok Mátyást királyukká a Duna jegén! Nem akarom elhinni, hogy megállt ez a folyamat. Ha igen, egy oka lehet: a muzulmán lakosságot sértette? Ő ugyan kinőtt, messze felmagasodott a hindu-muszlim gyűlölködés fölé, hindu léte azonban így is sérthette a lakosság közel 30 százalékát kitevő muzulmánokat. Borzasztó, ha így van!

Eddig két olyan óriásról írtam, akik akaratuk ellenére váltak, vagy esetleg válnak istenné. Most sort kerítek két önjelöltre!

Él a világunkban és rontja a levegőjét minden elképzelhető mocsokkal két halandó, egyformák minden lényeges jellemvonásukban. A két legfontosabb a korlátokat nem ismerő hatalomvágy és pénzéhség. A kettő együtt, mivel mindkettőt teljes sikerrel bontakoztatták ki, érvényesítették, elvezette őket odáig, hogy istennek képzelik magukat. Mindent megtesznek azért, hogy ez a vágyuk is teljesüljön: minden emberek alkotta korlátot lerombolnak maguk körül, a trónjukat pedig minden hatalomépítő lépésükkel egy fokkal magasabbra emelik, illetve egyikőjük már csak kapaszkodik belé. Nem írom ki a nevüket, azt sem érdemlik meg. Legyenek X és Y. Az első (a jellemvonásaik szempontjából nem, tökéletesen egyformák) a világ még mindig – a pápai trónus mögött – legjelentősebb trónjára (ami végre recseg-ropog) tudott felkapaszkodni öndicséret, hazugság, ígérettel etetés, csalás, szélhámosság, hamis jelképek, szlogenek és pénz özönével, azaz a diktátorrá válás hagyományos elemeinek piszkosan dörzsölt alkalmazásával. Őt el tudta söpörni a túlsúlyba került (picinykét) józanabb ész, ha igaz, ha nem indít el világháborút, hogy istenné válását befejezze (2021. január 4-ének napja van). Rövidfarkú kis malac párja még a legjobb úton halad az istenné válás útján, hiába rabolja ki országát, küld halálba ezreket, a maszlagjait, többnyire már a mikrofonját is megdöbbenően primitív hazugságait még közel két millióan zabálják. Miért is? Mert nincs épkezláb ellenzéke, aki-ami legalább azt el tudná hitetni az országgal, hogy képes a teljesen kopaszcsirke szintre sülyesztett országot elkormányozni jobb vizekre.

Nagyon komoly, riasztó példák arra, milyen gazemberek vívhatnak ki maguknak isteni hatalmat ostobaság uralta világunkban.

Evezzünk békésebb vizekre! Gondolkodjunk el néhány eltérő szokáson, hagyományon, amik képesek ellenérzéseket, esetenként megvetést kiváltani arra elég ostoba emberekből. Persze, hogy főként Indiáról lesz szó. Biztos sok minden ismerősnek fog hangozni azok számára, akik olvassák a könyveimet, másként fog azonban hatni, nagyon remélem, ha kibontott csokorba gyűjtve olvassa valaki.

Kezdjük talán Indiával:

Legtöbb külföldi, így még a tartósan Indiában dolgozók is eleve alsóbbrendűként kezelték őket. A sötétebb színük miatt feketének, sőt, a délebbieket boxosnak is hívták. Szinte minden találkozás, beszélgetés után megjegyzések hangzottak el a lábujjaik, orruk piszkálása, vagy akár a fülük le nem borotvált szőrzete miatt. Nem nagyon tudtak különbséget tenni sem égtáj, etnikum, netán vallás szerint. Kivéve a szikeket, akiket – a turbánjuk és arcszőrzetük miatt – felismerték, de ők is inkább gúny, mint elismerés tárgya voltak. Azt hamar megtanulták, hogy a személyzet verbuválásakor két csoport előnyben részesül: a szakácsoknak bráminoknak kellett lenniük, különben a magasabb kasztokhoz tartozók nem ették meg a főztjüket, és a gyerekekkel foglalkozókat, dadusokat főként keresztények közül választották.

A lebecsülést növelte legalább három indiai jellegzetesség. A pihenés, várakozás póza – több kelet-ázsiai néphez hasonlóan – a sarokra ülés. Amikor földön guggolva látták őket, megszokták a látványt, de a buszmegállók korlátaiban guggolók teljesen szemét megjegyzéseket váltottak ki a legtöbb idegenből: mint a majmok, és hasonló. Megpróbáltam, nagyon fárasztó, akár az ugyancsak általános törökülés, de belőlem valahogy nem váltott ki gúnyt: ha egyszer gyerekkora óta így pihen valaki, nyilván oka van. legvalószínűbb, hogy a lábak eleve valahogy ehhez nőnek. Évek alatt se tudta megszokni a többség a szagokat. Egyrészt a testszagokat, másrészt a főztjük erőteljes illatát, amit – gondolom – az erőteljes fűszerezés okoz. A testszagokat eleinte én se nagyon értettem, viszonylag hamar rávezettek azonban az olvasmányaim. A helyzet az, hogy a melegebb, mit melegebb, forró éghajlat miatt a kiszáradó bőrüket sűrűn kenik olajjal és egyéb frissítő szerekkel, amik számukra valószínűleg kellemes illatot árasztanak, az elnyomó számára viszont ok lehetett az undorodásra. Pedig az ostoba übermensch fehér megszálló nem vette észre, hogy a felső kasztokhoz tartozó hinduk, ha tárgyalni akartak velük, korareggeli időpontot kértek, mert a találkozó után alaposan le kellett mosniuk a kasztonkívüli idegen kézfogásának fertőjét! Addig nem nyúlhattak semmihez, a fertő béklyóként hatott. Meg is érkeztünk a hinduizmus kényes kérdéseihez, a rettenetes kasztrendszerhez. Most mégse ezzel folytatom, arról egész fejezet (XIII.) és melléklet (2. melléklet: Harijans – Érinthetetlenek, „Az isten gyermekei”) szól a „7 év a csodálatos Indiában és két nepáli túra” könyvemben. Érdekes fellapozni, dokumentumok sora szól erről a szörnyűségről.

Kérem, tartsunk lélegzetvételnyi szünetet. „Nagy” sétát tettünk ugyanis a feleségemmel. Felmentünk autóval a Gellért-hegyre, körbejártuk a Citadellát. Elfáradtam, sajnos, mostanság ennyire futja, ideje lenne lemenni Csopakra, és megpróbálkozni még a tótvázsonyi golfpályával. Hátha. Kicsit el is szomorodtam, mert eszembe jutott a bécsi szovjet emlékmű. Mennyivel bölcsőbbek a brúderek! Ott hatalmas, díszekben fürdő felszabadulási emlékmű áll, nálunk teljesen lekopaszították, már semmire se utaló korcs. Aztán leültem ide, a laptop elé, és az egyik első bejegyzés, ami örömmel töltött el, a csodálatos leningrádi (bocsánat, szentpétervári) Marinovszkij operaházban gyerekkórussal előadott híres gyerekdal, a „Hadd legyen mindig Nap...” és az ahhoz fűződő nagyon pozitív eseteleírás. Aztán döbbenet olvastam egy hölgy többszöri hozzászólását, aki félelmetes katonadalnak hallotta. Elküldtem neki az első feleségem nagypapájának analfabétaként írt versét:

В голубом терему

Пусть никто не приходит ко мне.
Буду тихо грустить целый день
О цветах, о полях, о весне,
О просторах родных деревень.

Я сегодня оставлю тюрьму,
Не нарушив моей тишины.
Счастье – молча заснуть одному,
Чтобы видеть красивые сны...

Кто мне скажет: я – призрак иль тень?
Да и сам никак не пойму.
Я уйду в тихий мир деревень,
Стану жить в голубом терему.

Обвенчаюсь с ветром в полях,
Обручусь с лесной тишиной,
Где с колдуньей в речных тростниках
Перегуды ведёт водяной.

Где русалка над сонной рекой,
Рассекая янтарность струи,
Шаловливой и гибкой рукой
Чешет тёмные косы свои.

Но лишь чуть зазвонит птичий гам
И проснётся лесной перелёт,
Я уйду по звериным тропам,
Где сам леший меня не найдёт.

Kértem, írja meg, ebből mit hall ki? Eddig csend van. A szakasz befejezése előtt megnézem újra, hátha ebből is kihall valami fenyegetőt. Néma csend van továbbra is!

Köszönöm a türelmüket. Haladhatunk tovább!

Az indiaiak egyik naponta felemlített bűne a nem kielégítő tisztálkodás volt. Látna a kirendeltség, az indiai kapcsolatok és a saját személyzetük életvitelének magyarul szólva sivár körülményeit és a járdalakókat, sűrűn elhangzott a nem elég körültekintők részéről a koszos megjegyzés. Pedig tévednek a felületes szemlélők, az irodalmat semmibe vevők. Több oldalról próbálok rávilágítani, mi mindenben tévednek? Kezdjük a mosakodással. A személyzet mindenütt, ahol egyáltalán emberi körülményekről lehet beszélni, hozzá tud jutni csaphoz, folyóvízhez, és használja is azt. Ha ez nem biztosított, messzi földre elzarándokolnak az asszonyok, és hihetetlen mennyiségű vizet hordanak haza kútról, patakról, forrástól. Nagyon elcsépett képet mutatnak be az utcán tisztálkodó emberekről, szerepel a weblapomon, könyvben. Kivételesen jó saját felvételtől van szó, elhihetik nekem, hogy mindennapi látványt látnak a képen!



Utcai tisztálkodás Indiában

A foguk születéstől fogva villogóan fehér, ennek ellenére napi rendszerességgel ápolják. Na, a többség (a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben legalábbis) nem fogkefével, arra nem tellett. Létezik olyan fa (ha még nem használták el valamennyit, ha igen, biztos találtak hasonlót), amelynek a rostjaiból a fogakat fehéren tartó folyadék nyomható ki. Úton-útfélen látni szegényeket, akik pálcikát vágnak a fáról, a frissen vágott végét szétnyitják, és rágsálják. Eszembe juttatták az első amerikai katonákat, akikkel kisgyermekként összehozott a sors: azok rágták non-stop – mint később kiderült – a rágógumit. A szájmozgás hasonló mindkét csoportnál. Nem is emlékszem olyan indiaira, akinek a fogai nem fehérek lettek volna. Ó, dehogy nem: a bétel-t (magyar ismertetőt nem találok) rágók foga felveszi a táplálék vörös színét. Nem hagyott nyugodni a hiány! Hát idézem a saját leírásom az India-könyvemből: „A bételkészítőnél egy pillanatra megálltunk: érdekes volt látni, ahogy a nedves, jó tenyérnyi bétel-leveél végét diótörőhöz hasonló szerszámmal levágja, mésszel bekeni, majd a rendelő kívánságát követve apró üvegcséiből négy-ötféle tört magot, sűrű kenceficét szór, illetve ken

rá. Az így elkészített rágnivalót akkurátusan háromszög- vagy téglalap-alakú zacskóvá csomagolja. Aki nem azonnal fogyasztja, annak vékony cérnával össze is köti. És ebben a menetben rátaláltam a fogkrém fára is. Pakisztáni fára vonatkozik, de nyugodtan elfogadhatjuk, hogy erről a fáról vagdossák a pálcikáikat az indiai szegények is. A neve [Miswak](#) (vagy Siwak), és a leírását belelinkeltem a nevébe. Gondolom, nem lehet a kereskedő ellenére, ha fotót is bemutatok róla:



Miswak, szegények fogkefeje Indiában

Végül, de nem utolsósorban, vallási előírások kötelezik a hindukat a minden reggeli székletre (de jó is nekik!): fognak kis rézedényt, vagy bármit, amibe annyi víz belefér, amennyivel ki tudják mosni a feneküket a művelet után. Ez nem minden, pontos előírások vonatkoznak arra, milyen messze kell menniük, távolságot tartaniuk fától, kúttól, más vízforrástól, ahol aztán tojhatnak. A tehetősebb indiaiak és külföldiek joggal észrevételezték, hogy ezeket az előírásokat számtalan esetben nem tartják be. Hogy is lehetne több tízmillió városokban, meg hogy tudnának minden reggel vízhez jutni a legszegényebbek? A szegények és a vallás (kivételesen) igyekezhetnek, az emberi kegyetlenség győz.

És itt eljutottam az írás alatt állandóan kínzó gondolat leírásához: mérhetetlen igazságtalanság uralkodik a sárgolyónkon. Milliók írtak már a szegénység ezernyi aspektusáról, arról, hogy megengedhetetlen gazemberség, hogy az egyenlőtlenség szélesre nyíló ollója nem segíti a meggazdagodást, fék az osztályadalmi, és azon belül a gazdagok fejlődésének tempóján is. Most ismét szélesebb tempóban nő a szegénység, nyílik az egyenlőtlenség-olló. És a Covid-járvány körüli fékezhetetlen rablás, szinte robbanó gazemberség ismét embermilliók életének hosszú távú ellehetetlenülését vetíti elénk. Kevesen írtak le azonban – nekem legalábbis úgy tűnik – hogy a vallási alapokon kidolgozott, hihetetlen mértékű elnyomorodást, megalázást okozó kasztrendszer a mai napig megsokszorozza tömegek szenvedését. Remélem, közeledik az időpont, amikor Indiának sikerül a rendszer gyökereit is kitépni, és törölni a kasztrendszert az emberiség emlékezetéből is.

Miért is írom le ezt most, amikor csak a lekezelés egyszerűbb formáival kezdtünk foglalkozni? Mert amíg nem érti meg az emberiség java a nyomort, nem tudja beleélni magát annak embertelen mélységeibe, addig nem is fogja megszabadítani a világot ettől a szegényfolttól!

És amíg vallások fognak virágozni, ami az emberiség kipusztulásáig fog tartani, addig lesz erős bátyája a hatalomnak a szegénységgel szemben.

*

29.

Új szakasz, de eszembe jutott az oktatás, mint az egyenlőtlenség egyik generátora, azaz az előző szakasz szinte kötelező folytatása. Felszínes lesz, amit most mondok, mert nem voltak, ma sincsenek mélyreható ismereteim az oktatásról általában, csak amit magam tapasztaltam. Voltak felületei, amik akkoriban – a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben – kaptafára működtek, a csak jó másfél évtizede szabaddá vált országban még az angolok által kialakított szerkezetek és hagyományok vezérelték az oktatásban résztvevőket. A hatalmi réteg és a gazdagok külföldre küldték a gyermekeiket, bár ebben számtalan tabu (vallási és társadalmi) fékezte őket. A gyarmati uralom alatt egyértelműen az angol egyetemekre irányították őket, bár maga a külföldre utazás bűnnek számított a hinduk számára, a hazatérésük után vagy kitisztotta őket a kasztjuk (és ez súlyos következményekkel járt), vagy bonyolult tisztulási eljárásokon kellett átesniük. A függetlenné válás után beléptek a keresett egyetemek mezőnyébe az amerikaiak is, más országokról nem is lehetett hallani. Gondolom, a két ország az angolul folyó oktatás miatt is kiemelkedő szerepet játszott, angolul anyanyelvi szinten beszéltek a fiatalok. Ezt a mintát erősítették az Indiában dolgozó nyugatiak is, azzal a különbséggel, hogy saját országuk egyetemén is taníttatták a fiatalokat. Úgy emlékszem, ez jellemző volt a németekre.

Mellékes, csak eszembe jutott, hogy még a gengszterváltás előtt jeleztem angol kereskedőnek, hogy az angoltudásom még messze nem tökéletes. Nem baj, mondta, egyrészt ő nem beszél magyarul, másrészt jól fog menni, angol mondás szerint a spelling-ben két népcsoport a legjobb, megelőzve az angolokat: az indiaiak és a magyarok.

Középiskolába mind az indiaiak, mind az ott élő külföldiek helyi iskolákba járaták gyermekeiket, de nem akármilyenekbe. Minden jelentősebb városban működtek idegen nyelven is oktató gimnáziumnak megfelelő, angol alapképzést adó intézmények, köztük bentlakásosak is. A bombayi kirendeltségen dolgozók között volt, aki ilyen angol-német képzést adó (tehát nem német nyelvet is oktató, hanem a tárgyak mintegy felét nem angolul, hanem németül előadó) iskolába járatta a fiát. A legény valóban mindkét nyelvet kiválóan beszélte, amikor kezébe nyomták az érettségi bizonyítványt. Ha jól emlékszem, egyenest nyugati egyetemre került, az akkor még rendkívül szigorú szocialista rendszabályok ellenére.

Az alsó szintű oktatást saját kislányom, Amrita élvezhette. Angoloktól örökölt, de már indiai kezekben lévő, és indiai pedagógus-gárdát alkalmazó iskolában kezdte a tanulást, éspedig ötévesen, az első év nemcsak angolul tanulás miatt, hanem minden gyermek számára „bemelegítő” év volt. Rendkívül izgalmas volt látni, hogy a világ minden sarkából származó gyerekek az indiai gazdagok csemetéivel együtt tanultak, szinte együtt éltek, mert az oktatás angol hagyományokra épülve (ha igaz, az is lehet, hogy az indiai befolyás többet számított)

laza volt: nem volt feleltetés, osztályzás, csak félévenkénti szöveges értékelés, a gyerekeket nem kötözték le, szinte játszottak, és sűrűn tartottak velük színielőadásokat. Nem emlékszem a legcsekélyebb stresszre sem, míg a hazatérésünk után Amrita rendkívül stresszessé vált. Hiába tudott mindent, rendkívüli esze volt már akkor is, de ha felelnie vagy vizsgáznia kellett, falféhrre vált, és úgy teljesítette jelesre a feladatot. Hogy Indiában mennyire szorongásmentesen élte a sulis-életét, arra jellemző, hogy a Ramajana színielőadásában az egyik főszerepet, Sívát olyan zavartalanul adta elő, amin csak ámuldozni tudtunk.

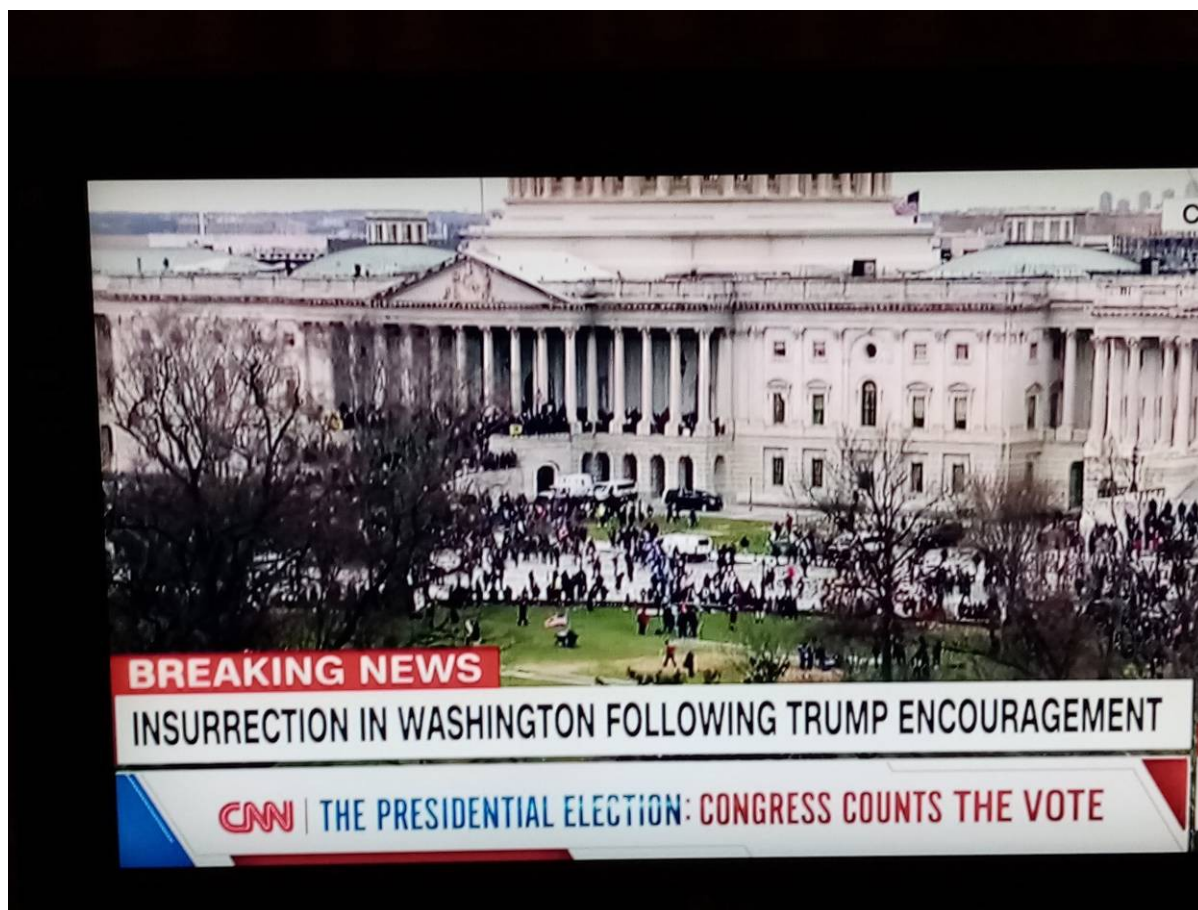
A mondandóm lényege az lenne, hogy mindez, az okítottak kiemelése a helyi oktatásügyből azt eredményezte, hogy az indiai oktatásról lesújtó vélemény alakult ki, lehet, hogy tulajdonképpen az indiai üzleti kapcsolataink ilyenén közvetítése miatt.

Mára gyökeresen meg kellett változnia a helyzetnek! Két könyvem – az „[Új korszakváltás](#)” és az „[A csúcstechnológiai forradalom varázslatos bércei](#)” írása során a lényeget nyújtó információk, források között meglepően sok volt az indiai. És nem akármilyen szinten. Két szint is döbbenetesen más viszonyokra engedett következtetni. A felső szint a tudósoké, mégpedig nem akármilyen tudósoké. Három tudományágban is kiemelkedő ismeretekkel, tudással kell rendelkezniük: matematika, számítástechnika és neurológia (agykutatás). Hogy milyen sűrűséggel találkoztam indiai tudóssal, azt talán azzal tudnám megközelíteni, ha azt mondom: 10 közül 3 kínai volt, 2 indiai. A másik szint az alja: a gig-feladatokat ellátók rétege. Ők azok, akik a modern technológiák óriásai által, közvetítő platformok útján kiközvetített hatalmas mennyiségű feldolgozás jellegű (hakni, rabszolga) munkát elvégzik. Amellett, hogy szabadidővel kell rendelkezniük, jól kell tudniuk angolul, számítástechnikailag, és valamennyire tájékozottnak kell lenniük az adott tudományok körében. Kik látják el ezt a kurvakemény munkát? Javarészt közép-indiaiak. Lehet, hogy a felső szintet képviselő tudósok még külföldi egyetemeken tanulnak, ahol erre szakosodott tanszékek sora létezik, de hogy a gig-melósok döntően helyi oktatás képzett koponyái, az biztos.

Ha már az elnyomók, volt elnyomók lekövetése a témánk, megemlítem, hogy az indiai nők (minden bizonnyal, aki csak tehette) fehérítő krémet használt, annak ellenére, hogy a barna bőrszín a fehér ember (főként nők) vágya. Döbbenetesnek találtam ott is, most, hogy írok róla, itt is.

Megszakítom a mesémet, mert az USA-ban, az új elnök kikiáltására készül, a Capitoliumban zajló kétkamarás ülést Trump által fűtött zavargások szakították félbe. Döbbszem néztem a CNN adását, rövidesen eszembe jutott: ez annyira jelentős történelmi esemény, hogy képernyő-fotókat kell készítenem róla. A mobilom kaptam elő, elég gyenge sorozat született (mozgó tárgyak, mozgó mobil), tizenhármát (véletlen, de tudatos is lehetne) találtam alkalmasnak arra, hogy – a történések időrendjét követve – felrakjam a most következő írásomba. Az írások a fotók között kapnak helyet, egy-egy felkiáltás angolul is. Következzék tehát az USA alkonya!

Kis kiegészítés: aludtam rá egyet, és a következményekre vonatkozó a reményeim részben halványodtak. Pirossal javítom, egészítem ki a már leírt állításaimat.



„Zendülés Washingtonban Trump bátorítását követően”

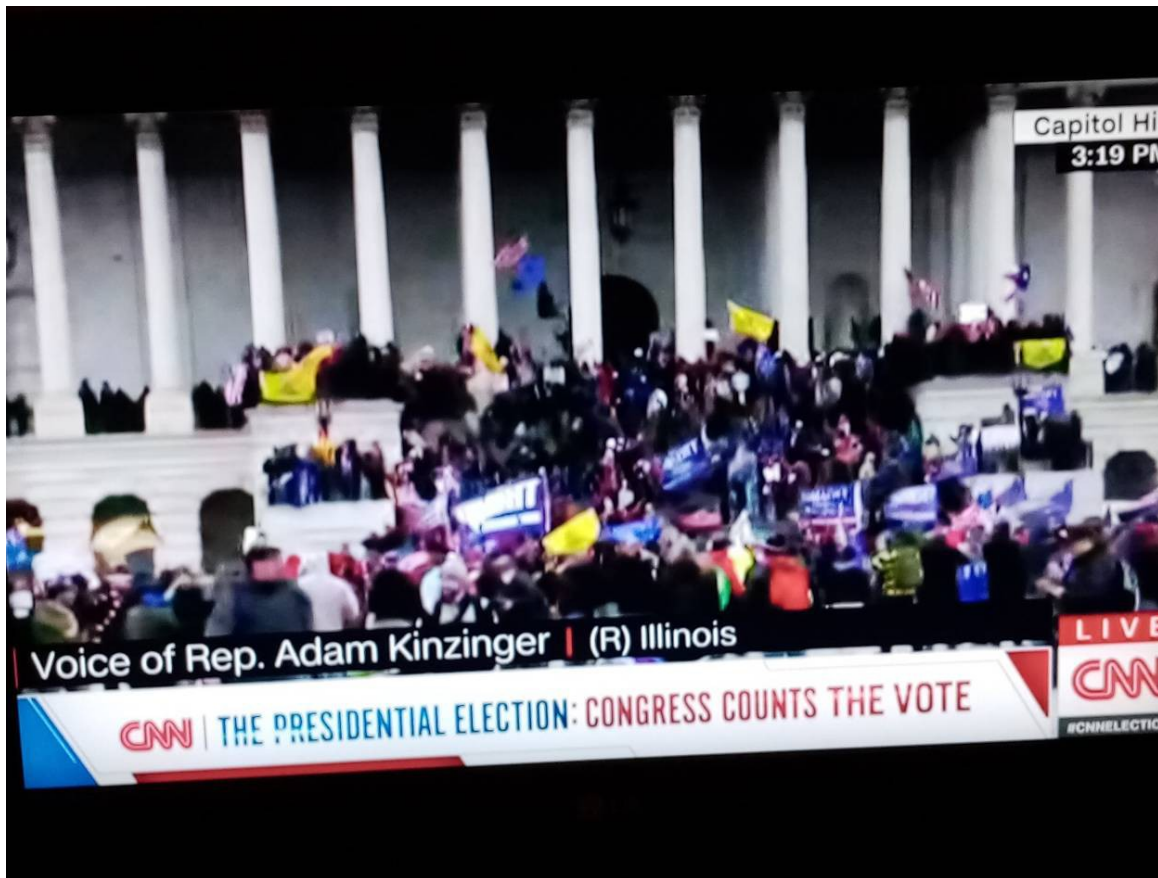
A képekbe ültetett szövegek az esemény történéseit írják le! Idézőjelek között olvashatók magyarul a képek alatt.

Az első (fenti) felvételem mintegy 20 perccel az első zavargásokról szóló hírek után készült. A világ első számú szuperhatalmának törvényhozási intézményébe úgy sétáltak be a tüntetők, mintha csak körül szeretnének nézni. Talán érzékelteti a viszonylag nagy, de laza tömeget. Ellenállásról nem láttam egyetlen filmkockát sem, a vörös bársony függönnyel díszített belső (valószínűleg már az ülésterembe nyíló) átjárón is csak ballagva haladtak keresztül. Ma reggel láttam olyan videót, amelyik a rend egyik belső őrét mutatta be, amint lépcsőszárnyról hátrál felfelé, a gumibotját emelgetve a tömegtől elszakadt fiatalember felé. Az a csendőrállam, amelyik drónokat keringtet szegénysorok fölött, rossz mozdulatra agyonlövi a színészeket, nem őrzi tisztességesen a képviselőit? Ma reggel (01.08) bejegyzést tettem a FB-on, továbbítva a CommonDreams oldalát, amelyben bemutatják, amint a Capitolium őrsége (rendőrsége) kinyitja a főbejárat elé emelt barikádokat, és az épületen belül fotózkodnak a behatolókkal!

És mi váltotta ki a dühös tiltakozást? Mi vitte utcára a sávcsillagos lobogókat, a Trump nevét méteres betűkkel hirdető kék zászlókat, a Jézus nevét viselő transzparenst? A kemény vereséget szenvedett, leköszönni nem hajlandó, a világ modernkori uralkodói legocsmányab-bikának harsogva uszítása, a hatalomhoz való görcsös ragaszkodása. Minden bizonnyal a bűnei miatti számonkérés veszélye is szerepet játszik a dühödt ellenállásában. Hogy ilyen gazember hatalomra kerülhetett, és hogy ez a szánalmas viaskodás a trón elvesztése ellen bekövetkezhett, a szuperhatalom csődjét jelenti!

This is the Death of the #1 Superpower! (should die as such)

Ez a N^o1 szuperhatalom halála! (meg kellene szűnnie olyanként)



Néha elkaptam a képernyő jobb felső sarkában az időt. Ez a felvétel washingtoni idő szerint d.u. 3:19-kor készült. A kép jobban mutatja a bejárat előtti térséget, oldal-oszlopsoraival együtt hatalmába kerített, itt már érzékelhetően sűrű tömeget.

Az elszabadult indulatok eredetei között kimagasló szerepet játszhat a mai modern, katasztrofális, haveri, a hadiipari-katonai maffiától függő kapitalizmus hanyatlása, a munkanélküliség, elszegényesedés rohamos növekedése. Egyet kell értenem azokkal az ismerőseimmel, akik erre mutattak rá azonnal, első reakcióként.

One of the main reasons of the revolt is the deep crisis of capitalism!

Az események egyik fő oka a mai kapitalizmus mély válsága!

Ez a zendülés is fel fogja gyorsítani a világhatalmi erőközpont áthelyeződését Nyugatról Keletre. Az USA szerepét Kína fogja átvenni a nagyon közeli években. Örömmel olvastam Zentai Péter Holdblog-ban megjelent írását – <https://alapblog.hu/a-nagy-kinai-titok/> –, amelyben szinte szóról szóra azt mondja, amit én: Kínáé a jövő.

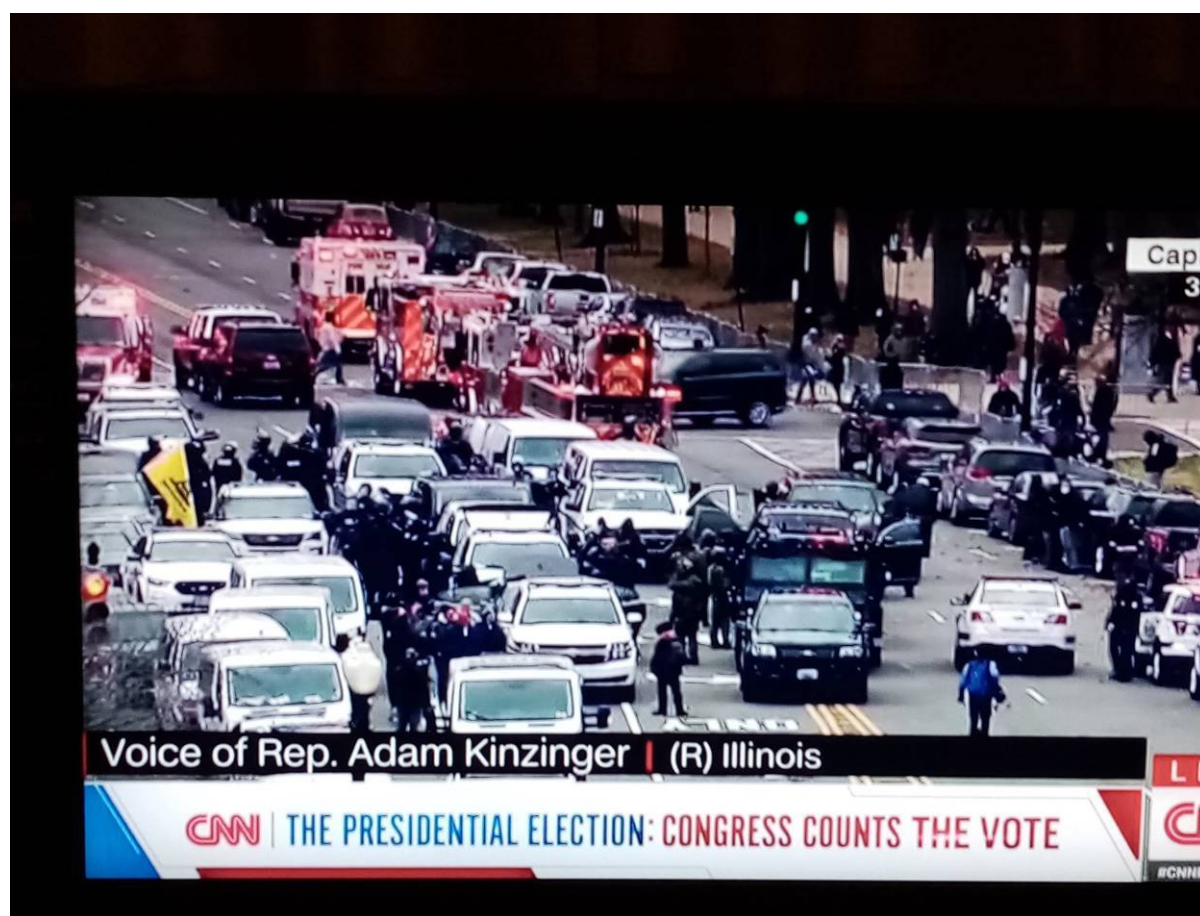
Idézem a „[Téziseim a kilábalásról](#)” című röpdolgozatomban 2020 júniusában írtakat:

„Pólusváltás megy (használható a jelen idő, mert a folyamat élénken kirajzolódik) végbe Kelet és Nyugat között: a válság után Kelet-Ázsia veszi át a gazdasági motor szerepét, és a Nyugat szerepe másodlagossá válik.

Ennek a váltásnak döntő fejezete zajlik napjainkban: a kapitalizmus köpönyegébe bújt Kína – miután a nála indult járványt varázslatos keménységgel és emberfeletti erőfeszítésekkel felszámolta – átveszi az ipari lokomotívon túl a vezető szerepet a modern kutatások és technológiák területén is, így átveszi a vezető szerepet az USA-tól.”

Biztos voltam/vagyok azonban abban, hogy mindez nem fog a kapitalizmus összeomlásához vezetni:

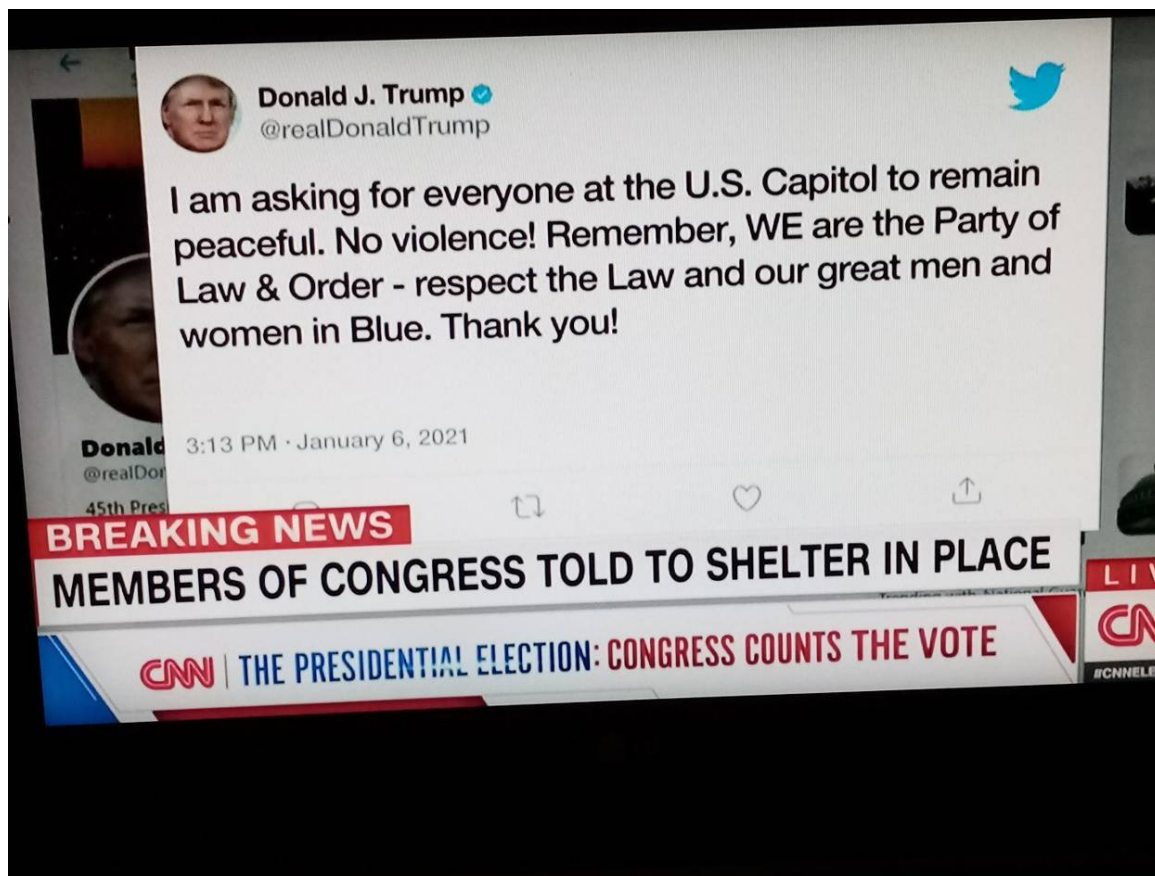
„A történelmi korszakváltás – meglátásom szerint – nem fogja romba dönteni a kapitalizmust, sőt az emelt fejjel, diadalmasan fog kiemelkedni a kátyvaszból. Mint írtam az Új korszakváltás könyvemben, a szuper-agyak és a tőke szövetsége lesz a technológiai korszakváltás egyik lesújtó eredménye, nincs erő, amelyik a gyors és magas profitrátát meglovagolókat le tudná győzni. Nem lesz jellemző a válság humanitárius kezelése, sőt, tovább fog erősödni az ember kizárása a munkából. A CommonDreams mutat rá, tiszteletreméltó szerző tollával: a világ eddigi legnagyobb vagyonszerése zajlott le a járvány alatt. Ennél a katasztrófánál is nagyobbra lenne szükség a kapitalizmus meghaladásához! Nem fog lázadásra, forradalomra, szocializmusra sor kerülni, a válság most is, mint mindig a gyengébbeket, kiszolgáltatottabbakat sújtja legjobban, de ők eszköz és szervezetség nélkül nem tudnak komoly ellenállást tanúsítani.”



Lassan gyűlnek a külső rendvédelmi erők a Capitolium felé vezető úton.

Mindkét magyar politikai oldal emlékezetében kiugrott két esemény: a TV központ ostroma Budapesten, 2006-ban és 9/16. Bennem is villant mind a kettő. Téves mérlegre tenni akármelyiket a Capitolium-nál tegnapelőtt lezajlott eseményhez mérve.

Nézzük 2006-ot: Nem volt ismert a felbujtó. Egyértelmű volt, hogy a hatalmon lévők nem lehettek. Ma már tudja a világ (aki tudni akarja), hogy Orbán volt a lázadó, és puccskísérletet tervezett. A rendőrség pedig (sok hibával) helytállt. A Capitoliumot még a hatalmi eszközök birtokában lévő briganti használta a hatalmon maradás kísérletére.



„A Kongresszus résztvevőinek a helyükön elrejtőzést javasolják”

Trumptól pedig annyi telik, miután értesült arról, hogy felelőssé fogják vonni, hogy újabb – ezúttal rendre intő TV-szónoklat helyett a Twitteren adott közzé felhívást: Maradjatok békések, a törvény és rend pártja vagyunk – tartsátok be a törvényeket és fogadjátok el a Kék férfiak és nők utasításait. Csak jóval később, miután Biden TV-nyilatkozatban az ország legsötétebb napjaként beszélt a zendülésről, és felszólította TV fellépésre.

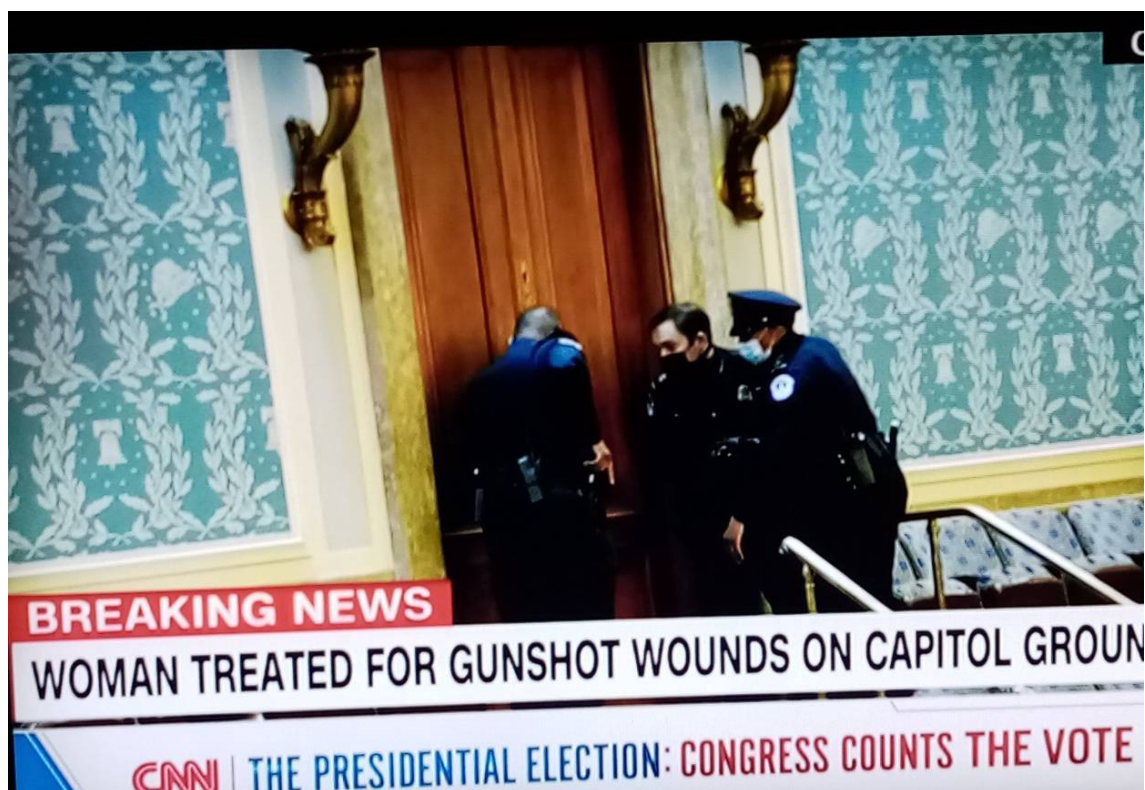
Nézzük meg a 9/11-et. Bár hihetetlen, hogy külföldről beszivárogtatottak hajtották végre, nem volt, nem lehetett a hatalom megdöntésére alkalmas esemény, politika vezér hiányában. Az esemény számomra ma is csak a további, az USA által indított terrorháborúk alibijeként kiemelkedő.

Visszatérve a Capitoliumhoz: közben a zendülők elfoglalták az épület jelentős térségeit, a képviselőket ki kellett menteni. Egyikőjük beült az elnöki trónusba! Ült benne és élvezte.

Az ülésteremben civil biztonságiak marokfegyverekkel célozták meg az egyik ablakot betörőket.



„Golyótól sérült nőt ápolnak a Capitolium területén”



Még mindig: „Golyótól sérült nőt ápolnak a Capitolium területén”

Furcsa kép: a rend őrei bizonytalanul figyelik az egyik ajtót! Úgy néz ki, mintha kopogtatnának!



Biztosra vehető, hogy felkelők. De mennyire szervezettek! Ilyen mászott be az egyik betört ablakon is! Itt tévedhetek, későbbi (mai) adásban) Nemzeti Biztonságiakat láttam hasonló laza felszereltségben.



„A tiltakozók most az USA Capitoliumának rotundájában vannak”

Nekem egyébként 2006-nál és 9/11-nél előbb jutott eszembe a transzatlanti biztonság, Mióta foglalkozom komolyan a kérdéssel, súlyos tévedésnek, sőt, bűnnek tartom, hogy Magyarország a NATO tagja. Irak leigázása, az első nagy terrorellenes terrorháborúról írtam meg naplóként, angolul a „[Stay at Home, Uncle Sam](#)” könyvecskémet (minden szava csupasz igazság!), amit később átültettem magyarra is, „[Maradj magadnak, Samu bá](#)” címmel. Már akkor felháborított a támogató (koalíciós!) erők gyűjtése az akcióhoz, amelynek kettő célja a gazdag olajlelőhelyek bekebelezése és az USA közel-keleti pozíciójának megerősítése volt. Akármilyen! Ártatlan embertömegek vérében gázolva, családok millióinak földönfutóvá tétele, és az ország lerombolása árán! Borzasztó rémtett volt, amit az USA következő elnökei vagy fokoztak, vagy folytonos céllá avanszáltak. És csatlakoztunk, mert fűt, fát ígértek, munkát, kenyeret, osztr lóizét kaptunk. De mentünk újra, jó szokásunk szerint szolgáltuk a nagyhatalmat!

A NATO alapokmányát Orbán első uralkodásának vége felé reformálták meg, változtatták a Szerződést védelmiről, terrort megelőzővé, magyarul agresszívvá. Orbán aláírásának ott kell szerepelnie az okmányon. Azóta is, fokozódó dühvel hirdetem: ki kell lépni a NATO-ból, el kell szakadni a világ legagresszívebb terrorhatalmától. Ehhez persze jó lenne kiépíteni mielőbb az Európai Egyesült Államok önálló hadseregét!

Ez a zendülés csak olaj a tüzemre. Minden józan politikusnak meg kell értenie: ez az esemény a transzatlanti biztonság csődje!

És minden, az USA-val katonai egyezményben álló országnak nagyon el kell gondolkodnia, meddig és milyen minőségben van értelme ezzel a hatalommal szövetséget fenntartani?

Bankruptcy of transatlantic security! Gondolkodtam, nem jobb-e a breakdown, de a bankruptcy talán jobban fejezi ki az ellehetetlenülést.



Most pedig eszembe jutott a Covid-járvány. Hogy lehet annyira idióta Amerika népének közel fele, hogy olyan vadbaromhoz ragaszkodik, aki csak a vírus és a járvány félrekezelésével többszázezer ember halálát okozza, amikor az Irak legázolásakor bevallott 6 000 saját áldozat felháborította a nemzetet. Igazi genocídium, legalábbis az amerikai fejlettségi szinthez képest (amihez semmi köze), hiszen az áldozatok száma közelít a II. világháborúban elvesztettekéhez. És imádat tárgya tud lenni, hírek szerint (én nem láttam) „szeretünk” lobogók (transzparenszek?) alatt is meneteltek zendülők. Örület a javából.



„This is the end of [‘exceptionalism’](#)„

Ez a *kivételesség* vége, mondja a CommonDreams független hírforrás.

Talán érdemes egy-két mondatot áldozni az *exceptionalism* amerikai fogalmára. Az USA háborús bűnös elnökeinek sora annyira maga alá tudta gyűrni a nemzetközi szervezeteket is, hogy bevezette magára, katonáira, majd minden állampolgárra a kivételesség és ezzel a kivételezettség fogalmát. Önhatalmúlag bejelentették, hogy semmiféle nemzetközi szervezet, fórum, bíróság nem foglalkozhat amerikai állampolgárral, azaz a világ fölé emelték magukat. Ha az események fenn tudják tartani magukra nézve a kivételességet, akkor a nemzetközi szervezetek fabatkát sem érnek: a világ pedig hülye.

A képen pedig a szervezett csapat egyik tagja látható, amint éppen mászik be a betört ablakon! Akkor is szégyen, ha a rendfenntartó erők tagja!



Amikor a képviselőket elszigetelték a zendülőktől, felszólították a biztonságiak (a hozzájuk hűek), hogy vegyenek fel gázálcot. Tudták, hogy a támadóknál biztos vannak gázsprayek, és hogy részükről is gáz alkalmazására fog sor kerülni, másként nehéz sok áldozat nélkül kifüstölni a támadókat. A képről feltételezem, hogy a védelem alkalmazta a gázt.

Én pedig rémülten gondolok arra, hogy Trump keze még rajta lehet a nukleáris háború indítógombján. A hatalomőrültté. A „Vádirat az USA ellen” valóban vádirat-könyvemben írtam, már akkor ijedtem:

„Azt is most hallom először, hogy Nixon alkoholista és háborús megszállott volt, a katonai vezetők kivették a kezéből a nukleáris háború elindításának lehetőségét: parancsba adták, hogy a Fehér Házból eredő utasításokat nem szabad végrehajtani. Most erre nem fog sor kerülni, lihegő háborús megszállottak veszik körül Trump-ot.

Trump hatalomra kerülése új betegséget okozott az USA-ban: a ‘Post-election anxiety disorder’-t (Választásokat követő nyugtalanság rendellenességet)!”

Nem az én kitalációm, szakemberek írták le a Trump megválasztását követő betegséget. És a CommonDreams felkiált:

[*Remove Trump's fingers from the button – Meg kell akadályozni, hogy Trump megnyomhassa a gombot*](#) – idéztem [Rebecca Gordon](#)-t akkori blogomban.

Remélem, nagyon vigyáznak a körülötte mozgó főkatonák, hogy elő ne fordulhasson!



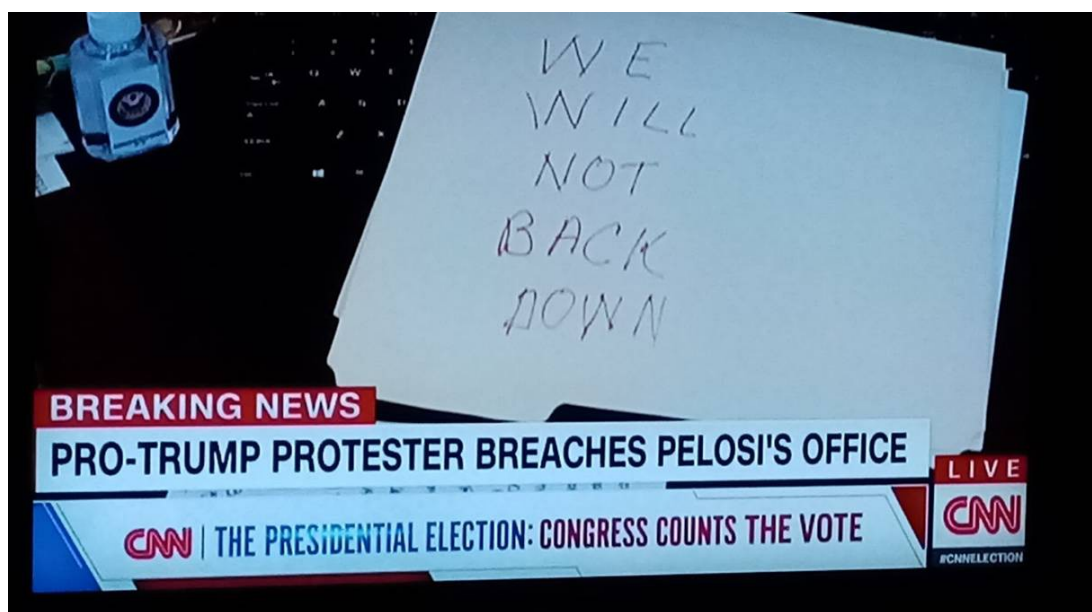
„Trump néma, amikor híveinek tömege ostromolja a Capitoliumot”

A Capitolium falán felfelé mászó valaki nem járókelő! Valószínű nem véletlenül került a zendülők közé,

Nem én álmodtam meg, hanem [Walden Bello](#), a neves tudós figyelmeztet a CommonDreams-ben megjelent cikkében: fasizmus felé tolódik az ország. Nyilvánvalóan a [Weimari Köztársaságban](#) végbemenő jobbratolódási folyamatra utal, ami Hitler hatalomra jutásával zárult.

[The United States Has Entered a Frightening Weimar Era!](#)

Az USA a riasztó weimari érába lépett!



„Trump-hívő tüntetők betörték Pelosi irodájába”

Betörték, romboltak, a szép példányok egyike beült a székébe, feltette a lábát az asztalra. Pelosi az Alsóház (House) elnöke.

„We will not back down” (= nem fogunk meghátrálni) hagyták hátra üzenetüket.

Négy halott, mintegy mellékesen! Kinek számít?

Egyetlen napig se tölthessen be hivatalt! – értesül az ember a CNN-ben a hatalomból azonnali eltávolítását követelő megnyilatkozásokról. Reménytelen, bár két módszer is lehetséges: vagy az alelnök Pence-nek kellene alkalmatlannak nyilvánítania és átvennie a hatalmat, vagy impeachment eljárást kell indítani ellene! Mindkettőt reménytelennek látom.

Az egész világ előtt szégyellheti magát az USA. Hihetetlen, hallatlan lépéseket tesznek a közösségi médiák Trump elhallgattatására: mind a Twitter, mind a Facebook letiltja a fiókját!

Csak ülök és csodálkozom: bölcs tudósok, írók emeltek szót ellene, pszichológusok tiltakoztak a hatalomra lépése ellen, majd számtalan tette miatt. Impeachment eljárás is folyt ellene. Mégis hatalomra juthatott, maradhatott, rombolhatott, esetleg – ha nem csukják be és nem tiltják el közhivatal viselése alól, és pedig örökre – újra pályázhat az elnöki székre. Hatalmas erőknél kell működniük ebben az eddig világcsászár országban, amik őt, és több hozzá hasonló elődjét hatalomra segítik, és ott tartják. Nem egy kereke rossz ennek a szekérnek, hanem az egész szekér szemétre való roncs!

Eltelt egy nap és jóval durvább kép rajzolódik ki a zendülésről. Át is keresztelték az amerikai csatornák lázadásra, felkelésre (riot).

Leirer Laci barátom hívta fel a figyelmem kilencedikén (tegnap) kora délután, az MSNBC új, a belső terekben készült videóira. Este a CNN adásaiban is megjelentek új videók, sokkal durvábbak, mint amiket az élő adásból sikerült lefotóznom. Itt látható az [MSNBC 10 perces adása](#), amit Leirer barátom így kommentált (angolul):

„Nemcsak az 5 halott az áldozat, hanem arról is szó esett, hogy Mike Pence alelnököt találják meg és végezzék ki egy fára felakasztva, mert árulónak tartották, ahogy Trump mondta nekik. Néhányuknál a rendőrség által használt műanyag bilincs is volt, azzal a szándékkal, hogy tűszokat emeljenek ki a kongresszus tagjai közül, miközben azok számolták a választói szavazatokat. És további erőszakosabb cselekedetek.”

Kiemelte Trump szavait:

„Nagy tiltakozás a DC-ben, január 6-án. Legyen ott, vad lesz!”

És valóban, a videókat nézve tökéletes „szépségében” bontakozik ki Trump lázító szerepe: kihallatszik Pence neve a ritmikus üvöltözésből, törnek-zúznak a lobogója alatt, több behatoló kezében láthatók a műanyag bilincsek, tumultuózus jelenetek zajlanak le, és két súlyosan árulkodó hír is elhangzik a híradásokban: kitűztek Trump-zászlót a Capitolium csúcsára és Trump sátorban, óriásmonitorokon figyeli a zendülés eseményeit, a társasága vidámnak látszik, egy hölgy táncot lejt, valaki beleordít a kamerába. Minden világos!

Egyértelmű, hogy Trump lincselésre buzdította a tömeget. Nem akármilyen tömeget: szervezett, felkészült, *fasiszta tettekre képes szervezeteket*! Ezt bizonyítja a [PBS – Frontline](#), amikor értesít arról, hogy „A Capitol lázadásánál több jól ismert gyűlöletcsoport tagját azonosították” A XXI. század Amerikájában, az első demokratikusnak kikiáltott, mindenki más számára példaképül állított hatalom élén. Amely hivatottnak érezte, hogy a demokráciáját exportálja,

megbuktatva (nagyon véres) fegyverekkel valós, vagy annak kikiáltott diktátorokat, be nem hódoló kormányokat.

Ez a szörny Orbán példaképe!

Két bukott hatalomőrült. Az egyik egyelőre csak 2006-ot bukta el, a másik mindent: nemcsak a hatalmát, hanem a szabadságát is (remélhetőleg)!

Kaptam még egy ajándékot Leirer Lacitól: a The New York Times Magazine-ben megjelent esszét. Timothy Snyder tegnap megjelent írása: The American Abyss (Az amerikai szakadék). Le is fordított benne pár sort, amit kiemelten fontosnak tart:

„Platon jegyezte meg, hogy a zsarnokok számára létezik egy konkrét veszély, az, hogy a végén Bólogató Jánosokkal és engedelmes megvalósítókkal lesznek körülvéve. Arisztotelész azon aggódott, hogy egy gazdag és tehetséges demagóg túl könnyen tudja manipulálni az emberek fejét. Az amerikai alkotmány készítői tudatában voltak ezeknek a veszélyeknek. Ezért hozták létre a fékek és ellensúlyok rendszerét. Ennek lényege nemcsak az volt, hogy a kormány egyik ága se [törvényhozói, végrehajtói, bírósági] dominálhassa a másikat, hanem hogy a különböző intézményekben különböző álláspontokat rögzítsenek.” [Itt lényegtelen, csupán megjegyzem, hogy a fékek és egyensúlyok rendszerének általánosan használt magyar fordítása helyett mást javasoltam az „Európa 22-es csapdában” könyvemben. Szerintem ugyanis az angol eredeti „checks and balances”-ben a *checks* biztos nem fékeket jelent (milyen ostoba rendszer akar fékeket?), hanem ellenőrzéseket, a *balances* pedig inkább mérlegelést, mint egyensúlyt. Gondolom, világos az okfejtésem.]

Kiemeltem a következő képet a cikkből, a közepén virító tábla miatt, ami hirdeti Trump követelését: „Ne hagyjuk, hogy 7 csaló állam elrabolja a választásunkat”



Capitol, d.u.2, Ashley Gilbertson/VII, felvétele

*

A Capitolium ostromának egyik oka az elszegényedés, amint az előbbi szakaszban kifejtettem. Ez reggel óta foglalkoztat, és eszembe juttatta a pomázi esetet, amire a temetkezési szokásokkal foglalkozva akadtam. Ezt jegyeztem fel róla:

Szegénységcsúcs: hajléktalanok Pomázon. Tolvajokat kapott el a Polgárőrség. Így ír róla a város honlapja a [„Fémtolvajokat fülelt le a Pomázi Polgárőrség a Klissza dombnál”](#) cikkben, érdemes ki is emelni:

„Miután a Pomázi Polgárőrség bejárta a Klissza dombi területet, fém hulladékokat és feltehetőleg a szerb temetőből lopott keresztekert találtak. A polgárőrség a képeken látható helyszínen egy férfival is találkozott, akit feltartóztattak, majd kihívták a rendőrséget. Tudomásunk szerint a helyszínen két férfi tartózkodik rendszeresen. A képeken látható kék sátor a ‘kriptához’ közel található.

A kiérkező rendőrök intézkedtek, és a megtalált keresztekert a rendőrségi talált tárgyak közé elszállították, tehát a rendőrségnél lehet érdeklődni a keresztek iránt.

Ezúton is köszönjük a Pomázi Polgárőr Egyesület munkáját.”

A hír minden szava *helyes* bűnüldözésről szól. A képek azonban csak részben, több mint a fele az állati nyomort mutatja be. Egy a 6-7 közül:



Hajléktalanok Pomázon (pomaz.hu)

Bizonyára lezárult az ügy, gondolom, a tolvajok rács mögött ülnek. De ez az eset is alkalom annak felemlítésére, hogy a Covid alatt lendületesen lakoltatnak ki lakásuk rezsijét fizetni képtelen családokat Orbán országában, és hivatalos (tuti aluljegyzett) adatok szerint a járvány második hulláma alatt december elejéig 54 magyar állampolgár fagyott meg, a többség saját fűtetlen lakásában hült ki.

Naponta találkozok az ember hasonló szegénységcsúcsokkal. Elég csak a Facebook-on olvasni az erről szóló bejegyzéseket. Egyetlen felvételt emelek ki a Facebookon megjelenő szegénység-bejegyzések fotói közül, a szerző feltüntetésével:



Szegénység a falu végén (Székelyhidi Balázs felvétele)

Nem kellett sokáig keresni a magyarországi szegénység naprakész adatait. Itt olvasható a [Magyar Szegénységellenes Hálózat](#) 2020 szeptemberében lezárt [tanulmánya](#). Azóta a helyzet rohamosan romlott! Érdemes végignézni, hány szervezet tartozik a Hálózathoz, szinte képtelenség. Ez is utal a helyzet súlyosságára!

Kiemelek egy-két adatsort a tanulmányból:

- A jövedelmek eloszlása a 10%-os csoportok között, azaz az egyenlőtlenség alakulása: „A másik mutató, amely lassan egy *végletekig igazságtalan ország* képét rajzolja meg, a jövedelmi tizedek (decilis) részesedése a GDP-ből. 2005-2010 között Magyarországon a legfelső tized, a leggazdagabbak jövedelmi decilise csökkent, 2010 után azonban csak a két legfelső decilisé nőtt, tehát *az állami újraelosztás kizárólag az 'elitnek' kedvezett*. Mindezek vezettek el az Unió egyik legszélsőségebb egyenlőtlenségekkel jellemezhető, és mobilitási szempontból is legzártabb országának létrejöttéhez.” (kiemelések tőlem)
- A Covid hatásairól: (1) A pandémia egyik legnagyobb kárvallottja Magyarországon is az oktatási ágazat. Egy eleve sok sebből vérző rendszert állított óriási kihívások elé a kialakult járványhelyzet, mindezt egyik napról a másikra. Egy olyan országban történt/ik mindez, ahol az oktatási intézmények többsége eleve idegennek érzi és távol tartja magától a digitális forradalmat. Idejétmúlt módszertan alapján zajlik maga az informatikai oktatás is. (2) Dolgozói szegénység: Napjainkban egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy Magyarországon is a COVID-19 legnagyobb vesztese a prekariátus. 2020 áprilisában 330.700 nyilvántartott álláskereső volt, akikből a rendkívül szigorú hazai szabályozás miatt mindössze 110.000 fő volt jogosult a három hónapig! igénybe vehető álláskeresői járadékra. 68.000 fő a 22.800 Ft (67 EUR) foglalkozást helyettesítő támogatást vehette fel, 153.000 fő pedig semmilyen pénzbeli ellátásban

nem részesült. Ők azok, akik regisztráltak. Több százszázalékos nagyságrendet tesznek ki azok a hazai munkavállalók, akik nem tudtak élni a lehetőséggel, mert nem jogosultak ellátásra. Ők alkotják a prekariátust, akik bejelentés nélkül, a munkaadók kényének kedvének és a piac rigid működésének kitéve vannak jelen a munkaerőpiacon. A fekete foglalkoztatásban érintettek számát 600.000 főre becsülik, a kb. 4.5 milliós munkaerőpiacon. A katasztrófák vállalkozók 140.000 főt tesznek ki, náluk szintén problematikus az álláskeresői járadékhoz való hozzájárulás. Akik kölcsönözött munkaerőként számon tartottak, kb. 70-75 ezren vannak, többnyire végkielégítés nélkül veszítették el a munkájukat, és sokszor a hajlékukat is, hiszen sokan közülük munkásszállón laktak. Mindez egy olyan országban következett be, ahol a lakosság 2/3-ának egyáltalán nincs, vagy csak néhány hónapra való megtakarítása van.

A tanulmány teljes egésze nemcsak elolvasásra érdemes, hanem alapos tanulmányozásra is!

Sokat foglalkoztam az amerikai szegénységgel is, most keresek olyan weblapot, amelyik összefoglalóan foglalkozik vele:

[PBS – Frontline: Growing Up Poor in America](#) (Szegényként felnőni Amerikában – 54 perces videó!) Gyereksorsról szól, amikor a Covid lecsap. A képek (épület, kerek arcok) csalóka képzetet kelthetnek, de a szegénységet másként mérik Amerikában, mint általában másutt. A magasabb árszínvonal miatt más az egy fő/nap mérce, például, 2019 óta családonként mérik: ha egy család összesített éves jövedelme nem ér el megállapított összeget, akkor szegénységben élnek. A Népszámlálási (statisztikai) Hivatal adatai szerint 2019-ben 20 598 dollár volt a küszöb egy háromtagú, kétgyermekes családra nézve. Ez közel 20 \$/fő/nap, ami felé haladnak a fejlett országok is, a szegénységi limit megállapításakor. A szöveg egyébként foglalkozik más mérésekkel is, csak felsorolom: a szegény gyerekek aránya tavaly nyárra elérte a 20%-ot, az etnikumok közül messze a feketék a legszegényebbek (26%, minden negyedik néger szegény), alultápláltság: novemberben a felnőttek 12%-a nem jutott elég élelemhez az előző 7 nap valamelyik pontján, gyermekes családoknál ez elérte a 16%-ot. Mindenki a múltjához vagy a szomszédjához méri a sorsát. Az USA fél évszázad alatt sokat csúszott a szegénység lejtőjén...

[Kiváló cikk](#) az amerikai helyzetről: [concordeblog.hu](#), [Kovács Krisztián](#) tollából. Egyetlen mondatot emelek ki: „Az egyesült államokban a jövedelmi és vagyoni egyenlőtlenségek növekedése évtizedek óta fenntarthatatlan pályán van, egyre gyorsuló ütemben, leszegett fejjel száguldanak a fal felé.”

A Forbes teljesen friss, [tavaly decemberi adatokkal](#) szolgál! Az elszomorító adatok közül kiemelem az ott folyó [kilakoltatásokat](#):

Ezt írja: „Egy friss jelentés szerint jelenleg több mint 14 millió amerikai háztartást fenyeget a kilakoltatás, és várhatóan január 5-től e háztartások közül közel 5 millió kapja meg a kilakoltatásra vonatkozó értesítéseket, amikor a Betegségmegelőzési és Elhárítási Központok által kiadott tilalom érvényét veszti, ami több ezer felesleges halálhoz vezethet, egy külön SSRN-tanulmány megállapításai szerint.” Ez 45-60 millió embert jelent! Arat a kegyetlen TŐKE!

És ezt mutatja:



Kilakoltatás az USA-ban (Forbes)

Ellenpont: Az 500 leggazdagabb, szupergazdagnak is hívott ember vagyona 1,8 billió dollárral nőtt. Itt olvasható az erről szóló [CommonDreams](#) cikk. Elképesztő, felfoghatatlan összeg! Csak ebből az emberiség katasztrofális szegénység-helyzete számottevően javítható lenne, minden bizonnyal. Minden idők legnagyobb ez az egy év alatt bekövetkezett, 31%-ot kitevő vagyonnövekedésük! A történelmi vagyonfelhalmozás akkor következett be, amikor a világ szembesült a koronavírus-járvánnyal és az annak megfelelő gazdasági válsággal, amelyről az Egyesült Nemzetek Szervezete a múlt hónapban arra figyelmeztetett, hogy „fordulópont”, további 207 millió ember mélyszegénységbe sodródását eredményezi a következő évtizedben – ami a rendkívüli szegénységben élők számát egymilliárdra növelheti 2030-ra.

Megálltam, mert nem értem, miért csak ez a két ország érdekel. Kiugrott a weblapok közül például a [spanyol szegénységgel](#) foglalkozó lap. Háromgyermekes barcelonai család jövőjének Covid miatti összeomlását írja le magyarul. Érdeemes elolvasni.

A [világ elszegényedése](#) a Világbank szerint! Több országot érintő videók az euronews.com lap [szegénység rovatában](#)! Kirázza a hideg az embert egyes képek láttán! És itt az egyik megdöbbentő lap: [2,7 milliárd ember védtelen](#) a Covid gazdasági hatásaival szemben: ez az emberiség egyharmada!

Elnézést a III. kötet riasztó tartalmáért. Ez a világunk. Elgondolkodhatunk, érdemes-e ebben élnünk, vagy valami mást kellene-e alkotnia az emberiségnek?
